

૪૬૬૨

૩૦/૮

૪૬૬૨

શ્રી
અરેબીઅન નાઈટ્સ

ધિયાતે

હમાર આને એક સાત

કુદરતીય કાવિ

ભાગ ૧

૧૩૬

મુદ્રા :

૧૯૨૨ અમદાવાદ, ગિરિ નાથલલ દાસ

ઘરાંનનાં સાહજાડા બીદર અને સમનહલંની સાહજાડી ગાયાહારાનો કીરસો.

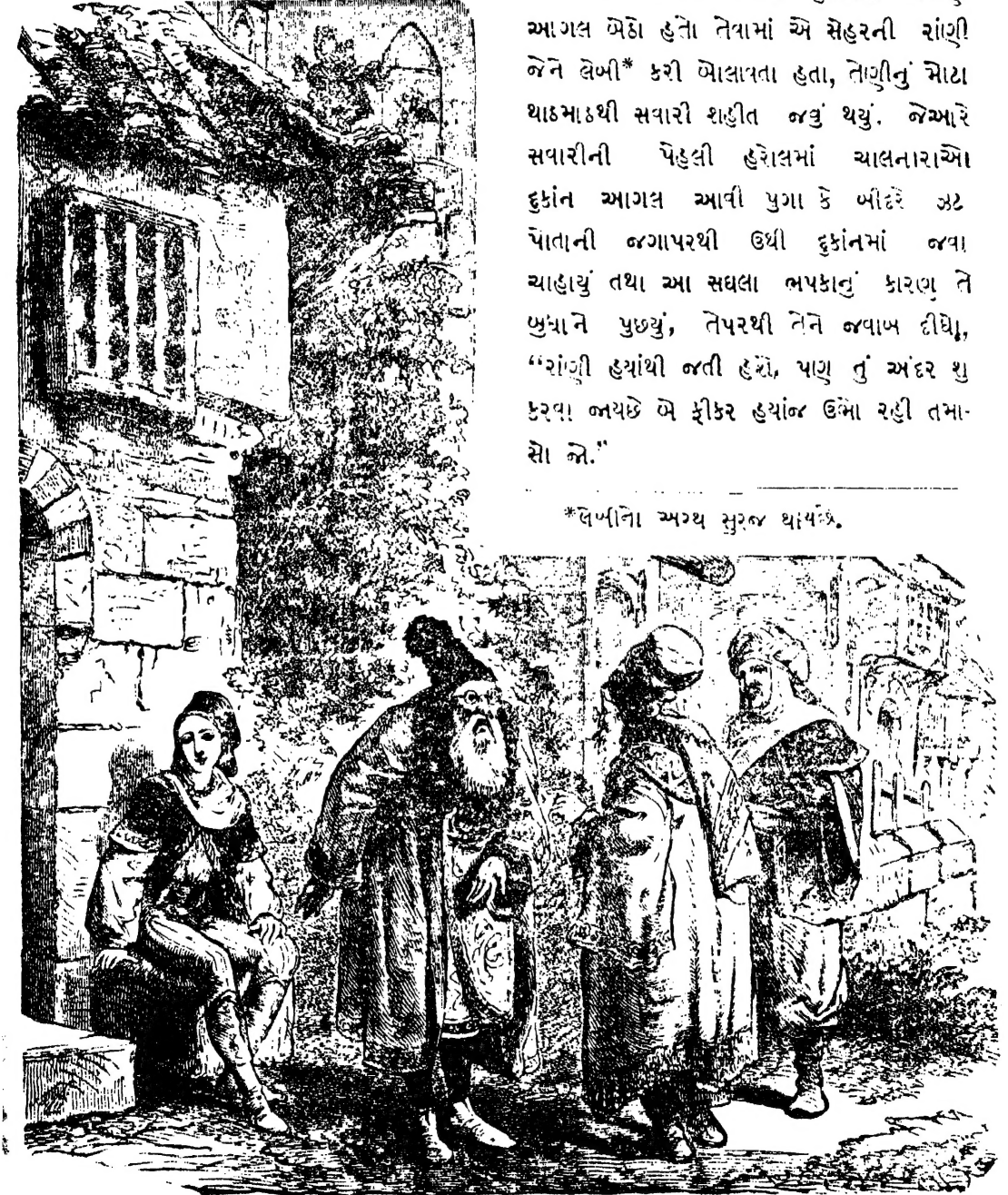
૭૦૯

ડેથી તારીફ સાંભલી એ બુધો ઘણો હરખાચો,
અને તેમને એવું દખાડ્યું કે બીદર પોતાનાં
પેતને જ દીકરો હોતો. એના પર તેની માયા

દરરોજ વધતી ગઈ અને તેનાં પર તે ઘણો જ
પીઆર રાખવા લાગો. તેઓ વગર હરખત થવે
એક મહીનો શુધી રહ્યા.

એક દીવશે બીદર દુકાંનનાં ખાસાણાં
આગલ બેઠો હતો તેવામાં એ સેહરની શાંતી
જેને લેખી* કરી બોલાવતા હતા, તેણીનું મોટા
થાઠમાઠથી સવારી શહીત જવું થયું. જેઆરે
સવારીની પેહલી હરોલમાં ચાલનારાઓ
દુકાંન આગલ આવી પુગા કે બીદરે ઝટ
પોતાની જગા પરથી ઉઠી દુકાંનમાં જવા
ચાહ્યું તથા આ સઘલા ભપકાનું કારણ તે
બુધાને પુછ્યું, તે પરથી તેને જવાબ દીધો,
“શાંતી હયાંથી જતી હશે, પણ તું અંદર શુ
કરવા જાય છે એ ફીકર હયાંજ ઉભો રહી તમા-
સો જો.”

*લેખીનો અર્થ સુરજ થાય છે.

મારો ભત્રીજો થાય છે. (મફ ૭૦૮)

પ્રુદ રાંણીનાં પોતાનાં એક હજાર ચોકી-ખાંનો ચાર ચારની હારમાં ઘોડે સવાર થઈ ચલતા હતા. તેમનાં અંગમાં શુદ્ધ જાંબુરા રંગનાં કપડાં હતાં, તેઓનાં હાથમાં નાંગી તલવાર ચલકતી હતી. એઓમાંના દરેક અમલદાર એ બુધાની દુકાન પશાર કરતાં તેને નમીને શલામ કરી જતો હતો. એ પછે એટલીજ શંખીઆ રાંણીના હોકમ બજલાવનાર વધારે શુદ્ધ રેશમી કપડાંનાં શીંગાર શાથ આવી લાગ્યા. એ લશકરનાં શરદારો પણ દુકાન આગલ ઉભા રહી તે બુધાને શલામ કરી જવા લાગ્યા. એઓની પાછલ ખુબશુરત જવાંન અબલાઆ જેઓની શંખીઆ પણ ઉપર જેવીજ હતી, તેઓ બેહુદ શુદ્ધ પોશાક તથા કીમતી ખોટી અને હીરાનાં જરીઆન સાથ ચાલતી જણાઈ. એ સઘલીઆ ઘંભીર શ્વેદ ચાલતી હતી. તેઓનાં હાથમાં હુથીચાર તરીકે તેમને છાજતા ભાલા પકડેલા હતા. તેઓની વચોવચમાં એક શુદ્ધ ઘોડાપર રાંણી લેખી બેઠેલી હતી. તે ઘોડાને શાહાજ તમામ હીરાથી દીપતો હતો. તેનું ખોગીર તમામ શુનાનું હતું, અને તમામ શામાન નહીં વરણી શકાએ એટલો કીમતી હતો. એ સઘલી જવાંન આંખો બુધાને આવકાર દઈ ત્યાંથી ચાલતી થઈ, પણ રાંણી લેખી ત્યાં આવી પુગતાંજ રાજા ખીદરની ખુબશુરતી અને સોહાંમાણી ખોગત જોઈ છકજ થઈ ઉભી. ત્યાં આવતાંજ તે બોલી, “આ અબદલા*”, જે નાંમથી એ બુધાને જાણાવતા હતા, “મને કેવો કે આ ખુબશુરત જવાંન ગુલામ તમારો પોતાનો છે? અને તમારી કણે એ કેટલો વખત થયાં રહેલો છે?”

તેણીને જવાબ દે તે આગમચ અબદલા

*અબદલાનો અરથ ખોદનો શ્વેક કરી થાય છે.

રાંણીનાં પગ આગલ પડ્યો પછે ઉઠી બોલીઆ, “નાંમદાર ખાનું એ મારો ભત્રીજા થાય છે. મારો એક ભાઈ જે થોકું થયું ગુજરી ગયો છે તેનો બેટો થાય છે. મને કાંઈ છોકરાંની બખ્શોશ નહીં હોવાથી હું એને મારા બેટા શમાન ગણું છું, અને એટલાજ શારૂ મેં એને ખામુખા મારી આગલ બોલાવી લીધા છે કે મારો દીવસ ગુજરે, અને એને જોઈ મને શંતોશ મલે. વલી મારા મરણ પછી મારું જેખી કાંઈ છે તે સઘલું એ નુંજ છે.”

રાંણી લેખીએ એ જવાંન રાજા જેવો કોઈ ખીજે સોહાંમણી મરદ દીકો હતો નહીં. તે તેનાંપર ખોહી પડી, અને મોહોબતનો જુસસો તેનાં દીલનાં ભીતરમાં બલવા માંડ્યો. તેણીએ ચાહાયું કે જેમ બને તેમ એ બુધાને શમજવી તેને પોતાને હાથ કરવો. તે બોલી, “બુજરગ અબદલા, આ જવાંનને મને આપી શું તમે મારા ઉપર ઉપકાર નહીં કરશો? હું તમને સોગંદ આપી કહું છું કે મને તમે ના પાડતાનાં. વલી હું અગની અમે રોશનીનાં સોગંદ લઈ કહું છું કે હું એને એવા ખુલંદ દરજનો અને હકુમતવાલો બનાવીશ કે એનાં જેવું નશીબ કોઈએ આ જગતપર મેલવી ઉઠશે નહીં. મારી ખાશીઅત આદમી જતને બુકું કરવાની છે, તોપણ તેમાંથી હું એને બકાત રાખીશ. મને ઉમેદ છે કે આ મારી ખાહેશ તમો પુરી પાડસો અને હું તમારા તરફ જે આદરમાંથી જોઈં છું તથા તમારી વખાણ કરું છું તેથી મારી ઉમેદ પુરી પડેલી જોઉં અને મારા તરફ જે ખરેખર તમો માન અને અતીભાવ ધરાવો છો તે સાબેત કરો.”

તે બુજરગ મરદ બોલીઆ, “ખાનું, તમો નાંમદારે જે માયા અને આખર ખતાવી તે સારું હું તમારો બેહુદ આભારી થયો છું તથા

તમે મારા ભત્રીજાને સાડાં જે નેક વીચાર જણાવ્યો તે ખરેખર મને ખુશાલી પેદા કરે એ વાળે; લેકીન એ જવાંન ખચાંમાં એટલી વજુદ હું જોતો નથી, કે તમે નાંમદાર જેવી એક સેહેનસાહી ખાંતુંની ખરોખરી કરવાને લાયક થાએ માટે હું તમારી પાસ માંગી લેઉછ કે તમે એને માફ કરો.”

રાંણી બોલી, “અબદલા, હું તો દીલથી મલકાતી હતી કે તમે મને એક ખચાં ત્રીશાલ ચાહોછો. તમે મારી અરજને આવી રીતે ખેવજન કરી અખાડા કરશો એવી મે કદી વકી રાખી હતી નહીં. પણ હું અગતી અને રોશનીનાં એકવાર ફરીથી કસમ લઈ જણાઉંછ કે જ્યાં શુધી તમે મારી માંગણી કબુલ કરો નહીં ત્યાં શુધી હું આ જગાપરથી એક દગલું આગલ ચાલીશ નહીં. હું સમજુંછ કે તમે શાંને કીજે બીહીક રાખોછો, પણ હું તમેને ખાત્રી આપી કહુંછ કે જો તમે મારી અરજ કબુલ રાખસો તો કદી તમે પસતાસો નહીં.”

અબદલાએ જોયું કે રાંણીની જખર-દસતી આગલ તેનું કશું ચાહતું નથી તેથી કરી તે પોતાને થકી તેમજ બીદર સાડાં ઘણા ફીકર મંદ અને દલગીર થયો. તેણે જવાબ દીધો, “ખાંતું, મને નથી ગમતું કે તમે નાંમદારની મારાપર ઇતરાજ થાએ. તમે નાંમદારનું ફરમાન બજલાવવાને મારી તાકાત મુજબ હું સદા તૈયારહું. તમે નાંમવરનાં બોલોપર મને ખુરતો એતેકાદછે અને મને જરાબી શક નથી કે તમારું વચન કદીબી તુટે; પણ હું એટલુંજ માંગી લઉંછ કે તમે નાંમદાર અતરેથી ફરીથી જાઓ ત્યાં તુલીક એ મારા ભત્રીજાને મારી કણે રહેવા દો.” “ત્યારે હું આવતી કાલે પાછી આવીશ;” એટલું બોલે રાંણી પોતાનાં મેહલ તરફ પાછી ફરી, અને તેમ કરતાં તેણીએ પો-

તાનું શીર નમાવી જહેર કીધું કે ગોયા તેણી અબદલાની ચાલથી ઘણી ખુશાલ થઈ હતી.

જુઆરે રાંણી અને તેણીના તમામ ર-શાલો નજરથી દુર થયો ત્યારે એ બુજરગ નેક ખાહા મરદ પાહાદસા બીદરને કહ્યું, “બેટા, તું જોએછે કે મારી ઘણી ના મરજ છતાં રાંણીની ખાહેશ આગલ માફ કશું ચાલી શકતું નથી. જો હું હઠ પકડી બેશું તો આજ તુલીક એણીએ મરદ જાત સાથ જે કરેતા ચલાવીછ તે કરતાં વધારે બદતર અને ભયંકાર દગલખાજ અને ઘાટકીપાણું આપણ બેઉ જણ તરફ પોતાની જાદુઈ અને મકરખાજથી ચલાવી આપણને શદાનાં દુખી કરી દેશે. વળી મારી ખાત્રી થા-એછ કે તેણી તારી સાથ કસી રીતે ઘેર ચાલ ચલાવશે નહીં. તેણી મારા તરફ આદરમાં નથી જુવેછે અને મને આપેલું વચન તે કદીબી પાછું ફરવે એવું મને લાગતું નથી. મારા તરફ તે કેટલી ઇજત ધરાવેછ તે તુએ તારો નજરે જોયું એટલુંજ નહીં પણ તારી ખાત્રી થઈ કે આખી દરબાર મને શલામ કરવાને ખામુખા ઉભી રહી. એટલું છતાંબી જો તેણી પોતાનું વચન તોડે તો પછે આરત જાતની ચંડાલીઅતની હદ આવેલી ગણાશે અને એણીનાં જેવી બીજી નીચ આરત કબુ શાખીત થશે નહીં. પણ જો તેણીએ મને ઠગ્યો તો યાદ રાખજે કે હું માફ વેર લીધા વીનાં તેણીને ફાવવા દેશ નહીં. એણીપર વેર લેવાનું હથયાર મારી કણે મોજુદછે.”

આટલી ખાત્રી છતાં એ જવાંન રાજનુ મન પતીજ થયું નહીં. તે બોલીઓ, “એ સઘલું છતાં જુઆરે એ આરતની ચંડાલીઅત વીશે પદધા થઈ રહેલોછે ત્યારે મને તેણી આગલ જવાને ખત્રીત દર લાગેછે અને તેથી હું ધારેછ કે તમે અજબ થશો નહીં. તમે મને એવણી

આપી હતી તે છતાં હું તેણીનાં ભપકા ખુબશુરતી અને મીઠાશ ભરેલાં બોલવાથી લોભાઈ જાત ? પણ મારી ખાતર જમા થઈ છે કે એક દાકણ અને જાદુગરણી એરત તરફથી દયાની આશા રાખવી કેટલી ફાયદા છે. સાહજાડી ગાયાહારનાં એલમથી હું પક્ષીની હાલતમાં આવી પડેલો હતો તેમાંથી નીકલતાંજ વલી ખીજ તેવીજ એક જાદુગરણીનાં હાથમાં ફસી પડવાનો વીચાર શું મને ભડકાવે નહીં ?” એમ બોલતાં તેની આંખમાં આંસુ આવ્યા ગયાં અને રાંણી લાંબીની પહોંનાં તલે જવાને તે કેવો ખીહીતો તથા દલગીર થતો હતો તે દખાડ્યું.

અખદલા બોલીઓ, “એટા તારા દીલથી તું એટલો દલગીર નાથા. અલખતાં આ ઘાટકી એરતનાં બોલોપર ભરૂંશો મુકી મુશતાક રહેવામાં ધાસતી છે તોખી તારે જાણવું જોઈએ કે જે શક્તી તે ધરાવે છે તેથી મારી ઉપરવારી થઈ શકશે નહીં એ સંઘર્ષ તેણીને પુરેપુરું ખબર છે, અને એજ કારણ શર તે ખીજાને પડતા મુકી મારા તરફ આદરમાંથી જુવે છે. તારાપર જરાખી છુટ લેતાં હું તેણીને અટકાવી શકીશ. તારે મારાપર આધાર રાખવો જોઈએ, અને તું મને છોડી તેણી કણે જાએ તે પહેલાં જ ચેટવાણી અને શહલા હું તને આપું તે તારે ખરાખર ધીઆનમાં લઈ ચાલવાને સાવચેત રહેવું. જો તું તેમ ચાલશે તો જોડેલો કાપુ તેણી મારાપર ચલાવી શકે છે તે કરતાં તારાપર તે વધારે ચલાવાની તાકાત ધરાવી શકશે નહીં.”

ખાહારવને રાંણી તે જગાપર આવવાને મુકી નહીં. આગલા દીવસનાં જેવાજ ઠાઠ માઠથી તેની આવી હતી. અખદલા તેણીને એશતકબાલ લેવાને તૈયાર થઈ ઉભો હતો. તે બોલી, “ખુબરમ મરદ હું તમારા ભત્રીજાને મારી સાથ લઈ જવાને કેટલી અધીરો થઈ છું તેની સાબેતી તરીકે

હું ખરાખર વખતે હયાં પાછી આવી છું અને તમોને તમારા વચનની યાદ આપું છું. મારી ખાત્રી છે કે તમો એક વચની આદમી છો તેથી મારી સાથ તમો બેવચની થાસો એમ હું ધારતી નથી.”

અખદલા જે તુરત તેણીને પગે પડ્યો હતો, તે તેણી બોલી રહી કે પાછો ઉઠી ઉભો થયો, અને કોઈ ખીજાનાં કાંનપર પોતાની વાત જાહેર નહીં તે સારું છે કે તેણીનાં ઘોડા આગલ જઈ ઘણાજ આદરમાંથી તેણીનાં કાંનમાં કહ્યું, “માહાબલ રાંણી, ગઈ કાલે મારા ભત્રીજાને ત. મારે હશતક સોફતાં મે લગાર ધીલ અને આંખાં કાંણી કીધી તેથી તમો મારાપર ઘેર મેહરખાંન થયાં નહીં હસો કારણ કે તેમ કરવાનું શું કારણ તે તમો સારી પેઠ સમજો છો. પણ તમોને સોગંદ આપી જણાવું કે જે છુપો એલમ તમો ધરાવો છો તે એ છોકરાપર અજમાવાને કદી હીમત કરતાં નાં. એને હું મારા પેતનાં દીકરા જેવો ગણું છું તેથી જેમ તમો નાંમદારો ખીજ આદમીઓ સાથ ચાલ ચલાવી છ તેવી ચાલ જો એની સાથ ચલાવશો તો નાંચારીથી મને સાંમાં ઉપાચો લેવા પડશે.”

રાંણી બોલી, “હું તમોને વચન આપું છું કે હું કદી એમ કરીશ નહીં, અને ગઈ કાલે જે સોગંદ મે લીધા છે તે ફરીથી લઈ કહું છું કે તમોને અથવા તમારા ભત્રીજાને મારા તરફથી દલગીર થવાનું કશું કારણ મલશે નહીં. હું જોઈએ કે હજુર તમોએ મને વાપડી નથી, તમોએ મને હજુર પીછાંની નથી તથા તમોએ માફ ખુબ મોહકું જોયું નથી. પણ હજુરે હું તમારા ભત્રીજા ઉપર આટલી ફીદા થઈ છું તો તે દાસતીની પીછાંન તરીકે તમોને માફ મોહ બોલી દખાડવાને કરી લાજ જોતી નથી.” એમ બોલી તેણીએ પોતાનો પુરખો ઊંચકી નાંખીઓ તેથી ખીજર જે

અબદલા શાથ તેણી આગલ ઉભો હતો તે છકજ થઈ ગયો. તે એ ખુબસુરતીથી લોભાઈ ગયો નહીં કારણ તેણે વીચારીક કે ફક્ત ખુબસુરતી ધરાવવામાં સઘલું થઈ ચુકતું નથી. જેવી મોહની ખુબસુરતી હોય તેવાં જોભીતાં શુંદર આંચરણો દીલની અંદરથી દખાડવા જોઈએ, ત્યારે જ ખરો ખુબસુરતી સોભે છે.”

એ મુજબ જીઆરે બીદર તેણીની મોગત જોઈ ઉપર મુજબ વીચાર કરતો હતો ત્યારે અબદલા તેને હાથથી પકડી રાંણી આગલ ધરી બોલ્યો, “ખાંતું તમો નાંમદાર સોડે ફરીથી માંગી લેઉછ કે એ મારો ભત્રીજો થાયેછ તે વાત સદા ધ્યાનમાં રાખજો અને કોઈ કોઈવાર મને મલવાને એ આવવાની ખાહેશ કરેતો એને શુખે આવવા દેજો.” રાંણીએ વચન આપીઁ કે તેણી તેમ કરવા દશે, અને પોતાની મીત્રાઈની વધારે સાબેતી જણાવા થકી શુનાંતી હજાર મોહોરોથી ભરેલી એક કોડલી તેને આવવાનો હોકમ કીધો જે અબદલાએ પેહેલાં લેવાને નાં પાડી પણ તેણીએ જીઆરે ઘણી બોહોશ કીધી ત્યારે તેનું કશું ચાળીઁ નહીં.

ઇરાંનનાં રાજા સાડ પોતાનાં જેવો એક શુંદર સાજથી શીંગારેલો ઘોડો તૈયાર કરવાને લેખીએ હોકમ કીધો, અને બીદર જેવો તે ઘોડાપર બેસવા જતો હતો તેવામાં રાંણીને યાદ આવી જવાથી બોલી, “અબદલા, હું પુછતાં લુલી ગઈ. એ જવાંનતું મુખારક નાંમ શું છે તે મેહરખાંતી કરી મને કહે !” “ખાંતું એને ‘બીદર’ એટલે ‘પુનેમનો ચાંદ’ કરી બોલાવે છે.” એ સાંભલી રાંણી બીદર તરફ ફરી બોલી “ખચીત તમારા વદવાઓએ એ નાંમ આવવામાં લુલ કીધી છે કારણ કે તમોને ‘શેમસ’, (સુરજ), નાંમ જાણતું છે.”

એ પછે સરઘસ પાછું ફરીઁ, અને બીદર રાંણીની પાછલ પોતાનાં દરજ પરમાંણે ચાલવાને

ઘોડાને થોખાડવા લાગો, તે જોતાં રાંણીએ બોહોશ કરી પોતાનાં દાખા હાથપર પોતાની બરાબર તેને ચલાવીઓ, અને અબદલા તરફ પાછું ફરી જોઈ તેનો ઉપકાર માંની સરઘસ સાથે ત્યાંથી પોતાનાં મેહલ તરફ ચાલી.

રસતે ચાલતાં બીદરને નવાઈ જેવું એ લાગું કે ખીજ દશનાં લોકો પોતાનાં રાજા અથવા રાંણીને જોઈ ખુશી થાયેછે પણ તેને બદલે દરેક જગાએથી એ રાંણી તરફ લોકો ધીકારની નજરથી જોતાં હતાં અને આશીરવાદને બદલે કડવા શખુનોથી શ્રાપ દેતા હતા. કોઈ બોલતું, “વળી આ ડાકેણે પોતાનું ઘાટકીપાણું અજમાવાને કોઈ નવો સેકાર પકડ્યો છે. અરે પરવરદેગાર આ જીલમગારનાં હાથમાંથી ગરીબ લોકને તું શું નહીં છોડવે ?” બીજી તરફથી અવાજ આવતો, “ગરીબ બચારા બેગાનાં મરદ ! જે તું એમ ધારતો હોય કે આ શુખ તું જાવેદાંન શુધી બોગવશે તો ખચીત તું તેમાં ડગાયેછ. જેવો તું પોતાને ઊંચે શરફરાજની તોચપર બેઠેલો જીવેછ તેવી જ ઊંડાઈમાં તું પડી તું બે બદાંમના લાઈલાજ થઈ પડશે.” એ સઘલી વાતચીતપરથી બીદર સમજીઓ કે અબદલાએ જે વાત કીધી હતી તે પુરેપુરી સાચી હતી. પણ હવે જે થયું તે થયું કારણ તેણીનાં છટકાંમાંથી તુરત વેલા બચકું તેને કાણ હતું. ખોદાપર આધાર ખાંધી જે બનાવ ગુજરે તેપર શખુરી રાખી તે બેઠો.

રાંણીએ પોતાનાં મેહલમાં આવી પુગતાં, પોતાના ઘોડાપરથી ઉતરી પડી બીદરને પોતાના હાથ આપીઓ અને બેઠ જણા તેનીની ખાંદી અને નફરો શાથ મેહલમાં દાખલ થયાં. સઘલો મેહલ તેણીએ પોને જોતે બીદરને દખાડ્યો. એકેએક આરડામાં તેને ફરવીઓ, અને તેમાં જે શુનાં રૂપાં અને હીરા માંણકનો શરશાંમાં જોડેલો હતો તે તેની નજરે પાડ્યો.

ત્યાંથી તેને એક અગાશીપર તે લઇ ગઇ જ્યાં-
થી નીચે ખીછાવેલો ખાગ ખગીઓ અતી
શુદ્ધ પ્રુખસુરતી અને કારીગરીથી દીપતો ખીદ-
રની નજરે પડ્યો. રાજ ખીદરે એવી રીતે એ
સઘલાંનાં વખાણો કરતો કે તે જાને અખદલાને
ભત્રીજેજ હોય, અને એવી મોટાઇ તેણે આગલ
કદી ભાગવી નહીં હોય. તેણે તેણી સાથે જુદી
જુદી બાબદો પર ઘણો વખત શુધી તકરાર કીધી
જે પછે તેમને જણાવામાં આવી ઉ કે ખાંતું તૈયાર
થયું હતું.

એ જણ પોતાની જગાપરથી ઉડી જઈ
ખીસતરો સમારી આરાસતા કીધો હતો ત્યાં જઈ
એમાં, તેખલ નકર શુનાંતી હતી એટલુંજ નહીં
પણ ઉપર ખીછાવેલો સઘલો શરશાંમાંન પણ એ
કીમતી ધાતુનાજ હતો. પેલેલાં તે તેઓએ પેત
ભરાયું ત્યાં તુલીક ખાયા કીધું. પણ જ્યારે
મુખવાસ આવ્યો ત્યારે રાંણીએ પોતાને હાથે
શુદ્ધ જાંમે શરાબથી ભરી અને ખીદર આગલ
ધરી. ખીદરે તે ઘણાંજ માંનથી લીધી અને તે-
ણીની તંદારસતી ચાહી તે નાશ કીધી.

એજ વખતે રાંણી લાંબીની ચાકરીમાં રહેલી
ખાંદીઓમાંથી દશ જણી વજંતર લઈ ગાંતું ગા-
વાને ખીરાજ. જેઓએ તે શુદ્ધ વજંતરનાં મધુર
અવાજ સાથે પોતાનો મોહો પમાડનાર નાનુક
હલક મેલવી અછી તહરાંની ગમતને જનમ
આપીઓ. એ પ્રમાણે છેક મોડે શુધી એ એક
જણાએ શરાબખાજ ચાલું રાખી. એ વેલ
તેઓ એઠાં જણાં દારૂમાં એટલાં મસત થઈ
ગયાં હતાં કે રાજ ખીદર લુલીજ ગમે કે
તેને એક જહુગર રાંણી સાથે કાંમ લેવું હતું.
તેણીપર તે એટલો મોહો પડ્યો કે ગોયા
તેણીનાં જેવી આગથી તેણે કદી ખીજ કોઈ
પ્રુખસુરત રાંણી જોઈ નહીં હોય.

શહવારનાં પોહરમાં ઉડતાં વાર ખીદર અંગોલ

કરવાને ગયાં. તે અંગોલ કરી ખાહર આવીઓ
કે તેને પેહેડવાને શુદ્ધ લેખાશ લાવી આપવામાં
આવીઓ. રાંણી પોતે આગલા દીવસ ક-
રતા વધારે શુદ્ધ અને ફાંકડી ખની તેની
આગલ આવી તેને પોતાનાં ઝોરડામાં તેડી ગઈ.
જ્યાં નાશતો તૈયાર ખીછાવેલો હતો તેપર પોતાનાં
હાથ લાંબાવી એ એક જણ ખાગમાં ફરવા ની-
કલીઓ, ત્યાં દીવસનો મોટો ભાગ કાહડયા
પછી તહરેવાર ગપસપમાં ખાકીનો વખત ગુજર્યો.

એ મુજબ ચાલીશ દીન શુધી રાંણી લેખી
એ જવાંન મરદ સાથે વરતી અને એજ મુજબ
તેણીનો પોતાનાં ખીજ આશકો સાથે મજા ભો-
ગવાનો રવૈયો હતો. ચાલીશમી રાતે તે ઉડી
અને તપાસ્યું કે ખીદર ઊંઘાએલો હતો. પણ
એ જવાંન સાહાજાદો ચગોર થઈ સઘલો તમાસો
જોતો હતો. તેણીએ એક શંદુખ ઊંઘાડી તે-
માંથી કોઈ જાતનો પીલા રંગનાં લુકો થોડોક લઈ
પોતાનાં ઝોરડામાં એક શીધી લીતીમાં નાખ્યો
કે તુરત ત્યાં એક પાંણીનું નાંહું વેહેતું થયું,
જે જોઈ ખીદર તો વીશમય થઈ ગયો.

એમાંથી તેણીએ થોડુંક પાંણી લીધું, અને
એક વાટકામાં આતો હતો તેમાં રેડીડો. પછે
તે આતાને તે સાથે મેલવી ઘણોકવાર શુધી ગું-
ડયા કીધો અને તેમાં જુદા જુદા દાખદામાંથી
કાંઈક જાતનું ઓસઢ કાહડી તેમાં મેલવી
તેનું નાંન ખનાવીડો. તેણીએ પેહેલાંથી આતસ
સલગાવીઓ હતો તેપર ઠીકડું ચહડાવી તે નાંણ
લુજ દીધું. એ નાંણ લુજઈ તૈયાર થાય એટલાં
તેણીએ સઘલાં વાસનો વગેરે તેમની જગાએ
મુકી દીધા, અને કાંઈ એવા શખુનો ખાલી કે
પેલું વેહેતું પાંણીનું નાંહું એકદમ બંધ થઈ
ગયું. જ્યારે નાંણ તૈયાર થયું કે તે ચુલા
પરથી ઉઠાવી લીધું અને પોતાનાં ઝોરડામાં
એક ખાનુએ ઊંચું કરી મુક્યું. એ પછે

બીદર હોંગ કરી હુંગાઈ ગયલો હોએ તેમ પડી રહ્યો હતો. ત્યાં તેની પાછી આવી અને પોતાની ખાતર જમાં કરી લીધી કે તેણીનું કાંમકાજ બીદરે કાંઈ જોયું હતું નહીં.

આતલા દીવસ શુધી બાહાદસાહી મોજમ-જમાં ચકચુર બની જવાથી બીદરે પોતાનાં ભણું ઇછનાર અબદલાને ધીઆંનપર લીધો હતો નહીં. પણ રાંણીનું ઉપણું કારસથાંન જોઈ તેને તેને ઇઆદ કીધો. એ વીચોગ માટેની તેની સહલા ઘણી અગતની હતી એમ તેને જાણાયું. જ્યે શહવારે ઉઠ્યો કે તેણે પોતાની મરજ જાણાવી કે તેને તેનાં કાકાને મલવા જવું હતું. એપરથી રાંણી અજબેબી દખાડી બોલી, “શું, પીઆરા બીદર આટલાથીજ થાકી તું ધરાઈ ગયો ? તું એક પાહાદસાહી દીવાંનખાંણાંની મોજમજથી ધરાઈ જાયે પણ આ શેહરની ખુદ રાંણી જે તારા પીઆરમાં ચકચુર થઈ રહીછે તેની શંગતથી શું તું કંતાલ્યોછે ?”

“બજવંત રાંણી”, બીદરે જવાબ દીધો, “તમે મેહરખાંન તરફથી મારાપર નવાજેશોનો ગોયા પાહાદ ઉભો થાયેછે તેથી હું ધરાઈ અને ઠાકી કેમ જાગી ? નાં, એમ નથી, પણ મારી એવી ઇછા થઈછ કે હું પોતે મારા કાકાને મલી મારાપર થતી તમારી મેહરખાંણીનો હેવાલ કહું. તમોને ખબરછે કે આરા કાકાની મારાપર એક પીતા કરતાંબી વધારે માયાછે. તેનાંથી હું આજ આલીશ દીવસ શુધી દુર રહ્યો છું તો તેનો છવ મને જોવાને તલપી રહ્યો હશે અને મારી ફરજછે કે તેને મલીઆ વગર વધુવાર તેને ઇતેજર રેહવા દેવો નહીં જે માટે તમે નાંમદારની મે પરવાંનગી માંગીછે.” તેણીએ જવાબ દીધો, “ત્યારે જા, મારી તને રજાછે, પણ ત્યાં ઘણાવાર ઠોખી મને અધીરી બનાવતો નાં, કારણ કે તું વગર મારેથી હવે એક ઘડીબી

રેહવાવાનું નથી.” પછે એક શુંદર ઘોડાપર તેને સવારી કરાવી ત્યાં મોકલ્યો.

ખુદા અબદલાએ બીદરને દુરથી આવતાં જોઈ તેની પદવીની દરકાર નહીં કરતાં તેને વલગી પડી પોતાની છાતી સાથે દાખીઆ, તેમજ બીદરે કીધું કે બીજા લોકોનાં દીલમાં પકડ થાયે કે એ બેઉ કાકા ભત્રીજા હતા. તેઓ બેકા પછે અબદલાએ પૂછ્યું, “કેમ ત્યાં કેહેવી તહરાંનો મામલોછે અને તે જાદુગર રાંણી સાથે તમે તમારો વખત કેવી રીતે ગુજરોછો.”

બીદર બોલ્યો, “હમાણા તુલીકતો, મારે કબુલ કરવું જોઈએ કે તેણીએ મારાપર અતીસે મમતા તથા મેરખાંણી દખાડીછે, અને પોતાની ચાલથી મને એવું સમજવાની પેરવી કીધીછ કે તેણી મને ખરેખરી મોહબતથી ચાહેછે. પણ ગઈ રાત્રે જે તેણીએ છુપાછુપ કાંમ કીધું તેપરથી મને ગુમાંન જાયેછ કે એ સઘલી ડગ વીધ્યાછે. ગઈ રાત્રે અમારાશતાં પછે તેણી મને ઊગિલો જાંણી મારી પાસથી ઘણી શંભાલથી ઉઠી અને હું બરાબર ઊગાએલો હતો એવી ખાત્રી કરી લીધી. મેં અગોર થઈ એ સઘલી તેની હીલચાલ જોવાનો ઠરાવ કીધો હતો તેથી ઊગિલો હોઈ તેવો હોંગ કરી પડી રહ્યો.” એ પછે તેનીએ નાંન કેમ બનાવીગિં તેની સઘલી કેફીઅત અબદલાને ખુલાશાવાર કહી. તે બોલ્યો, “મારે વલી કબુલ કરવું જોઈએ કે મોજમજમાં હું એટલો ચકચુર બનીઆ હતો કે તમને તેમજ તમે આપેલી સઘલી શીખાંમાણ હું ભુલી ગયો હતો. તેણીનાં છેલાં કરતુકથી મને શક ઉતપન થયો કે તેણીએ જે જે વચન તમોને આપીઆ તે સઘલાં ખોટા હતા. એજ વેલા તમે મને યાદ આવીઆ, અને તમોને મલવાની મને પરવાંનગી મલી એજ મને ખુશી થવાને પુરતું કારણછે.”

મુછમાં હશી અબદલા બોલીઆ, જેપરથી

એમ દેખાતું હતું કે એણીનાં સઘલાં કરતુક તે આગમચથી જાણતો હતો. “કોઈબી ઉપાયથી એ મકરખાજ આરત પોતાની ચાલ શુધારનાર નથી. પણ તે વીશે તારે ફીકર કરવી નહીં. જે મકર અને ફરેખ તે તારાપર રમવા માંગેછ તેજ મકર તેણીનાં પોતાનાંપર કેમ લાગુ પડી શકાશે તે હું જાણું છું. થોડો વખત તુંને ઘભરાત થયે હશે પણ તેં મારી કણે દોડી આવવામાં દા-હાપણુ કીધુંછે. એણીનો દશતુરજછે કે ચાલીશ દીવસ સુધી પોતાના આશકને રાખવો, તે વેલા પછે તેને તેનાં મુકાંમપર પાછો મોકલવાને બદલે તેણી તેને કોઈ પરાંણીનું રૂપ આપી દેશે અને ખેતરો અને મેદાંનામાં તેમની ભરતી કરેછે. પણ એવી આકૃત તારાપર નહીં પડે તે વીશે ગઈ કાલેજ એ ઉપાયો લઈ રાખ્યાછે. એ મકરખાજ દેવીને આ ધરતીએ ઘણેવાર રાખીછે; પણ હવે ઝાઝોવાર તેનીને એમ રહેવા દેવી એ મોટા ભયની વાતછે. તેણીને લાએકની શીક્ષા થવી જોઈએ.”

એટલું બોલી અબદલાએ બે નાંત તેનાં હાથમે આપીઆં અને ફરમાવીઠી કે તે જેમ શહલા આપે તે મુજબજ તે નાંત વાપડવાં. તું કેહછે કે રાંણીએ ગઈ રાતે એક નાંત બનાવીઠીછે, તે તુંનેજ ખવાડવાને સાઈછે તે યાદ રાખજે. પણ તે મોહોમાં મુકવાને ઘણી શાં-ભાલ રાખી, જુઆરે તે તુંને આપે, ત્યારે નાં પાડવાને બદલે હું જ આએ તુંને આપુ તે-માંથી એક કતકો ભાંજ ખાજે. જુઆરે તેણી જાશે કે એ તેં ખાધું ત્યારે તુરત ઉડી તુંને ખીજ પરાંણીમાં ફરવી નાંખવાની પેરવી કરશે, પણ તેમાં તેણી ફેતેહ પાંમસે નહીં. જુઆરે તે પોતાને નાશીપાસ થયલી જાશે ત્યારે ખુશ મશકરીમાં તે ફરવી તોલશે અને એવું દેખાડશે કે તુંને ફક્ત બીધરાવાને વાસતે તેણીએ કીધું

હતું. પણ દીલથી તે બલી ખાખ થશે, અને એવું ગુમાંન લાવશે કે તે નાંણની બનાવતમાં કોઈ ચીજ નાંખવાની રહી ગઈ હશે. આએ નાંત જે હું તુંને આપું છું તે તેણીને એક ભેટ દાખલ આપજે અને બોહોશ હોશ કરી તેણીને તે ખવાડજે. તે નાં પાડશે નહીં કારણ કે તે દેખાડશે કે તેણીનો તારાપર ખરતો ભરૂશોછે અને તુંને બેવીશવાસ થવાનું કારણ આપીઠી હતું તે ફક્ત મશકરી હતી તેથી તેની ના કબુલ કરશે નહીં. જુઆરે તેણીને તુ તે ખાઈ રહેતાં જાએ કે ખાભલામાં પાંણી લઈ તેનાંપર નાંખજે અને કેહેજે કે જુમાણા જે અવતારમાં તુંછે તે છોડ અને ફલાંની જાતનું પરાંણી થા.” એ પ્રમાણે ગમે તે જાણાવરનું નાંમ દેજે કે તેની તે પ્રાંણીના અવતારમાં બદલાઈ જસે એટલું કીધા પછે તે પ્રાંણી લઈ મારી કણે આવજે કે પછે તેનું શું કરવું તે આપણે જાણું.”

એ ચંડાલ જદુગરાણીનાં મકરથી બચાવી લે-વાને અબદલાએ જે તજવીજ કીધી તે સાઈ ખીદરે તેના જખજ ઉપકાર માંનીઆ. પછે ખીજ વાતચીત થોડોવાર કીધા પછે તે પાછો મેહલ ત-રફ ફરીઆ. ત્યાં આવી પુગતાં તેને જાણાયું કે રાંણી તેની અધીરી પડી વાત જોતી બાગમાં ઉભી હતી. તેણીએ એને જોતાંજ કહ્યું, “મારા વાહાલા ખીદર, કેહવત ખોટી નથી કે મો-હોખતની ખરી આંચ જુઆરે તે મોખતની જાણસ દુર જાએછે ત્યારે જાણાએછે, મતલબ કે તું ગયા બાદ મને જરાખી એન પડીઠી નથી, અને આટલો દુક વખત ગોયા મારે મનશે જુદાઈનો જમાનો ગુજરી જતો લાગો. અગરજે તું મારી કણેથી વધારે વીલમ લગાડી દુર રહ્યો હતો તો પેહેલાં મુવાફક મારી ગોડમાં લેવાને મને પોતાને તારી જગાપર આવવું પડતે.”

એનાં ઉતરમાં ખીદર બોલીઆ, “ખ્યારાં રાંણી તમે ખાતરી કરી માંનજો કે તમારી જુદાઈથી

મને કાંઈ થોડી કચવચ થઈ નથી, અને તમોને આવી મલવાને મને થોડી અધીર પેદા થઈ હતી નહીં. પણ મારા એક યુવરગ કાકાને ઘણે લાંબા વખત મલવાથી મને તેની જોડે થોડોવાર એસી વાતચીત કરીઆ વગર ચાલીગી નહીં. તેણે તો ચાહાયું કે હું તેની કણે એક દીવશ વધું રહું. પણ મોહોબતનું ખિચાન મને આ તરફ ખેંચવા લાગું એટલે તેમ મારાથી થઈ શક્યું નહીં અને તમારા તરફ હું આવતો રહ્યો. તેણે મને જરા ખાવા કહ્યું પણ તેટલો વખતખી ત્યાં ખોટી થવાને મને મુનાશોખ લાગું નહીં. જીઆરે તેણે બોહાશ કીધી ત્યારે મારી સાથ આએ એક નાંણુ બાંધી લઈ આવીઆ અને તમો નાંમદારને અરજ કરું કે તે તમોએ કપુલ રાખવું.” એ પછે બીદરે પેલું નાંન જે જુદું બાંધી રાખીગી હતું તે રાંણી આગલ ધરી તેણીને પાછી અરજ કીધી કે તેણીએ તે કપુલ રાખવું.

તેણીએ કહ્યું, “મારા દીલોજાનંથી એ હું કપુલ રાખું, અને તારા કાકા તેમજ તારે પોતાને ખાતર હું તે બાખુશીથી ખાઈશ, પણ એ ચાખું તે આગમચ હું ચાહું કે મારે ખાતર તારી ગેરહાજરીમાં મેં મારે હાથે બનાવેલું આએ નાંણુ તારે ખાવું.” બીદરે તુરતજ તે નાંણુ હાથમાં ધરી કહ્યું. “ખુબશુરત બાંનું તમો જેવાં નાંમદારનાં હાથથી બનેલી જાણસ કાંઈ જેવિતીવી નહીં હોય, અને તમોએ મારે ખાતર જે આટલી બધી તસદી લીધી તથા મારાપર મેહરબાંની કાએમ રાખીછ તેના ઉપકાર માંનવાને મારી કણે શખુનો નથી.” એવી રીતે ઉપકાર માંનતાં બીદરે પેલું બીજું નાંણુ જે અબદલાએ બનાવી આપીગી હતું તે પેલી ન જોએ તેમ બાહાર કાહાડી રાંણીવાલું નાંણુ તેની જગાએ મુકી દીધું. પોતાનાં નાંણુમાંથી એક કકડો ભાંજ મોહોપર મુક્યો અને ખાતાં ખાતાં બોલીઆ,

“આહા! માહા રાંણી આવું લેહજતદાર નાંણુ મેં આગલ મારાં જનમમાં કદી ચાખીગી હતું નહીં.” પણ એ ચંડાલ આરતે જીઆરે જોયું કે તેણે તે નાંણુમાંથી એક કકડો ભાંજ ખાધો તથા બીજા ખાવાની તૈયારી કરેછે ત્યારે પાશોનાં કુવારામાંથી પોતાનાં હાથનાં ખોલલામાં પાંણી લઈ તેનાંપર છાંતી બોલી, “એ કંગાલ છોડ તારી માંણસની શીકલ, અને આંધલા પાંગલાં કંગાલ ઘાડાને લે અવતાર!” બીદર તોપણ પોતાની અસલીજ શીકલમાં એસી ખાયા કરતો હતો. એ જોઈ રાંણીએ ઘણી અજબ થઈ મકર લડાવી કહ્યું, “વાહાલા બીદર તારે મારી એ ચાલથી બીહીડું નહીં. મેં કોઈબી રીતે તને નુકશાંન કરવાની ધારણા રાખીજ નથી અને એમ કરી મેં જોવા માંગીગી કે તને પોતાને કેવું લાગેછે અને એ વીશે તું શું કહેછે. મારા હાથે જો આવું અધાર પાપનું કરમ થાએ તો હું મારા જેવી કમબખત અને બેશરમ બીજી કોઈ આરતને શમજસ નહીં. મેં તારા કાકાને સોગંદ લઈ વચન આપેલું તે સાંજ નહીં પણ મારી તારાપરની મોહબત અને પીઆરને ખાતર મારાથી એમ બનેજ નહીં.”

તેણે જવાબ દીધો, “માહા રાંણી તમે કહોછ તેથી મારી ખાત્રી થાએછ કે ફક્ત લગાર ગમત સાંજ તમોએ એ ચાલ ચલાવી હશે પણ એજ તમારા શખુનોથી મને ભયખી પેદા થાએછે. પણ એ વાત હવે પડતી નાંખો અને જે મુવાફક મેં તમારું નાંણુ ચાખીગી તેમ તમે હવે મારું ચાખવાની મેહરબાંની કરો.”

હવે રાંણીએ જોયું કે બીદરનાં દીલમાં પુરો વીશવાસ પાછો બેસાડવાને તેની માંગણી રદ કરવી ઠીક નથી તેથી તે નાંણુમાંથી એક કકડો ભાંજ તેનીએ ખાધો, અને તે પેતમાં ઉતરીઆ કે તે ઘભરાવા લાગી અને ગતી વગરની થઈ તે જગા

પરજ બેસી રહી. બીદર જરાબી વખત ખોવા વીનાં પેલા કુવારામાંથી પાંણી લાવી તેનીપર છાંતી બોલીઓ. “ઓ ચંડાલ કીકાર ભરેલી દરજ મુકી દેવી તારી આ ઝોરતની શીકલ છોડી એક ખુબસુરત ઘોડીનો અવતાર લે !”

એજ પક્ષે એ ઝોરત એક શુંદર ઘોડી થઈ ઉભી, અને પોતે આવી હાલતમાં આવી પડી તે જોઈ તેણી જર જર આંબુ નાંખવા લાગી. તેણીએ પોતાનું માંથું નમાવી ગોચા બીદરને અરજ કીધી કે તેણે તેણીપર ઝેરખાંની કરવી. પણ

તેને દયા લાગી હોત તોખી ને કાંમ તેણે કીધું તે પાછું ફરવાની તેનામા શક્તી હતી નહીં. તે તેણીને તખીલામાં લઈ ગયો અને એક ચરબેદારને હોકમ કીધા તેણે તેનાંપર શાંખાંન નાંખી તૈયાર કરવો. પેલો ઘો-

ઝોરતની શીકલ છોડી એક ખુબસુરત ઘોડીનો અવતાર લે ! (ચક્ર ૭૧૮)

ડાવાલો જેખી લગાંમ નેણીને મોહમાં આપતો તે લાગુ પડતી નહીં તેથી એ ઘોડા તૈયાર કરાવી એકપર બીદર પોતે બેઠો અને બીજાપર તે ચરબેદારને બેસાડી તેને હોકમ કીધા કે ઘોડીને તેણે સાથ લઈ આવવું. એ મુજબ તેણીને અબદલાનાં મકાંનપર તે લઈ ગયો.

અબદલાએ દુરથી જાહેર બીદરને ઘોડી સાથે આવતો જોયો ત્યારે ને આજુબાંન તેને કીધું હવું તે ખર પડવાથી તે ખુશાલી સાથે બોલીઓ,

“ઓ કરખીન બેશરમ જાદુગરણી બોદાએ તને તારી કરણી મુજબ શીક્ષા કીધીછે !” બીદર આવી પુગો અને તેનાં ખારણાં આગલ ઉતરીઓ, અનેતેણે તેને મદદ કીધી તે સાફ ફરી ફરીથી ઉપકાર માંનવા લાગો. પછે શું શું બીનાં બની હતી તે સઘલી કહી દીધી તથા કહ્યું કે કોઇખી લગાંમ એ ઘોડીને લાગતી હતી નહીં. પણ અબદલાએ તે ઘોડીને પોતે લગાંમ પેહડાવી અને જાહેર તે ચરબેદાર પેલા એ ઘોડા સાથે પાછો ગયો ત્યારે બીદરને તેણે કહ્યું, “સાહેબ તમે

આ સેહરમાં એક ઘડીખી ઉભા રહો નાં. પણ એજ ઘોડીપર શવાર થઈ તમે તમારે દશ બઓ. પણ મારે તમોને એક બીજી બલાંમન કરવીછે અને તે એકે જ તમોને એ ઘોડીથી છુટ પડવુંજ પડે તો એ લગાંમ તમારી કણ્ઠથીકદી

નવા દેતા નાં.” બીદર તે યાદ રાખવાને કબુલાત આપી તેની રજ લઈ ત્યાંથી ચાલતો થયો.

સેહરથી બાહાર પડવા પછે દીલથી તે ખુશી થતો હતો કે એક જાદુગરણી તેનાં કબજામાં આવી હતી કે જેણીનાં ઇલનથી તે વારમવાર ધાસતીમાં રહેતો હતો. ત્રણ દીવસ પછે એક બીજા સેહરમાં તે આવી પુગો અને પાદરેથી સેહરમાં પેશાંબ તેને એક ખુબસુરત મરદ મલી-

એા ને એક મોજમજ ભોગવવાનાં મકાંન તરફ જતો હતો. તેણે ઉભો રાખી તે બુધાએ પુછ્યું. “તમોને પુછવાની રજા લઉછું કે તમો કહી દશા અને ફુનીઆનાં ભાગપરથી આવ્યાછો?” રાજા ઉભો રહ્યો અને તે બુધાની આરજી પુરી પાડી. એવામાં એક બુધી આરત ત્યાં આવી, તે પેલી ઘોડીને જોઈ જરજર રડવા લાગી. એ બેઉ જણા વાત કરતા હતા તે પડતી સુકી બીદરે તેણીને પુછ્યું કે તેમ કરવાને તેણીને શું કારણ હતું. તે બોલી, “શાહેબ, અફસોસ! એ ઘોડી મારા દીકરા કણે એક ઘોડી હતી તેને એટલી તો મલતી આવેછ કે જો હું નહીં જાણતે કે તે મરાણ પાંખીછ તો ખચીત હું ગલેજ પડતે કે એ ઘોડી તેજછે. તે ઘોડી વાસતે હું દરરોજ વીલાપ કરુંછું, માટે તમોને અરજ કરુંછ કે મને એ વચો, અને એની કીમત કરતાં જેખી દાંમ વધુ તમો માંગો તે આપવાને હું રાજીછું.”

બીદરે તેણીને કહ્યું, “નેક બુધી હું ખચીત દલગીરછું કે તારી અરજ મારાથી કબુલ થઈ શકતી નથી કારણ કે એ ઘોડી વેચવાની નથી.” નીશાસો સુકી તે બુધી બોલી, “અફસોસ! ખોદા ખાતર એટલી મારી અરજ તમે નાં પાડો નાં. જો તમો નાંજ પાડશો તો એની દલગીરીમાં માંડ અને મારા એકજ પુરા બેતાનું મોહત આવશે.”

બીદર બોલીઆ, “નેક આરત મને જો એ ઘોડીથી છુટુંજ પડ્યું હતેતો જરૂર હું તને એ શપુરદ કરતે, પણ એ જણાવર એવું શરસછે કે હું એનાં એક હજાર શુનેરી શીકા લેવા વ. પાં સુકીસ નહીં.” “એ ઘોડીની કીમત તમે આછામાં આછી એટલીજ આંકતા હોવતો હું તે કાંએ નહીં આપી શકું; બશ તમે માંગો એટલા પૈસા તમોને આપીસ.”

એ બુધીનો દુખાવ એટલો કંગાલ અને દલી-

દર હતો કે તેણીની ઉપલી હીમતથી બીદર અજબ થયો. ફક્ત અજમાવાનાં હેતુથી તેણે કહ્યું, “જા બુધી તું હજાર સીકા લઈ આવ કે હું એ ઘોડી તમે શપુરદ કરે” એ શાંભલતાંજ તેણીએ પોતાની કમરેથી કોઠલી કાઢાડી અને બીદરને નીચે ઉતરી તે સીકા તપાસી ગણી લેવાને અરજ કીધી. તે આછા નીકલે તો તેણીએ જણાવીઈ કે તેણીનું ઘર કાંઈ દુર હતું નહીં જેયાંથી બાકીનાં લાવી પુરા કરી આપશે.

તે કોઠલી જતાંજ બીદરની અજબબીનો પાર રહ્યો નહીં. તે બોલીઆ, “ભલી આરત હું તારી મશકરી આટલો વખત થયો કરુંછ તે તું જોતી નથી? હું તારી ખાત્રી કરી કહુંછ કે મારે એ ઘોડી વેચવી નથી.”

એ વખતે પેલો મરદ જે બધો તમાસો પોતાની નજરે જોતો હતો તે બોલીઆ, “બેટા, મારે તને એક વાતની યાદ દેવાડવી જોઈએ કે જેથી તું તદન બેખબર દીશેછે. આએ સેહરમાં એવો કાયદોછે કોઈબી કારણ સર કોઈબી બાહાને કોઈએ પણ કદી જુકું બોલવું નહીં. એ ધુનાં કોઈ કરેતો તેને મોંહતની શીક્ષા કરવામ આવેછે. આ આરત જે પદશા તને આપેછે તે લઈ યુગે મોહોડે તેણીને એ ઘોડી સવાધીન કર, અને એમ કરવાથી ફજેતી અને બેહારમતમાંથી તું બચી જા.”

બીદર ઘણોજ નાંસીપાસ થઈ ગયો અને આ છટકાં તલે પોતાની હુજડાઈથી આવી ફરીઆ તેથી ઘણો દલગીર થયો. તે ઘણીજ આંજા-કાંજી સાથ તે ઘોડીપરથી ઉતરીઆ. પેલી આરત તેની લગાંમ ધરવાને તૈયાર થઈ ઉભી હતી તે તે લમાંગ કાઢાડી નાંખી પાસેનાં ઝહરામાંથી પાંજી લાવી ઘોડીનાં મોડાંપર છાંતી બોલી, “બેટી છોડ તારી આએ અજબબ શીકલ અને તારાં અશલી રૂપમાં અપ.” એ બોલતાંજ

ઘોડીનાં રૂપમાંથી રાંણી લેખી પોતાની અશલ શી-
કલમાં ઉભી. એ જોઇ બીદર ખેલાંન થઇ જ-
મીનપર પડી જતો હતો તેને પેલા મરદે અટ-
કાવી લીધો. એ બુધી આરત લેખીની માંએ થતી
હતી જેણે પોતાની દીકરીને સરવે પરકારની જાદુ-
ઇની તાલીમ આપી પુરવીન કીધી હતી. લેખી
તેણીને બેઠી પડી, પછે બીદર ઉપર વેર લેવાની
મતલબથી તેણીએ ખેલોડેથી શીશોલી વગાડી
કે એક જખરદસ્ત જન નીકલી આવીઓ. તેણે
બીદરને હાથમાં લીધો અને બીજા હાથમાં
રાંણી અને તેની માંને લઇ એક પલમાં જાદુ-
ગરનાં સેહરમાં રાંણી લેખીનાં મેહલમાં લાવી
મુકયાં. ત્યાં આવતાં વારજ રાંણી લેખી બીદર
પર જોસ્સામાં આવી ગાલો દઇ કેવા લાગી,
“ઓ કંગાલ મારી તારાપરની આવી માયા અને
મેહરખાંણીનાં ખદલામાં તારા કમખખત કાકા સાથ
મલી મારી સાથ તું આએ પ્રમાંણે નીમખહરાંમ
થયો. પણ તમે બેઠને હું કેવો શવાદ ચખાડુંછ
તે જીવો.” પછે કાંઇખી વધુ બોલીઆ વગર તે-
ણીએ ખોલલીમાં પાંણી લઈ તેનાંપર છાંતી કહ્યું,
“છોડ તારી માંણસની શુરત અને એક ધુવડનો
અવતાર લે.” એ બોલવાની અશર તુરત થઇ.
બીદર જોવો ધુવડ ખનીઓ કે લેખીએ પોતાની
એક દાસીને હોકમ કીધો કે તેને એક પીજરાંમાં
બંધ કરવો અને ખાવા પીવાનું કશું આપવું
નહીં.

તે આરતે રાંણીનાં કેહવાની દરકાર ન કરતાં
તે પીજર ઉઠાવી લઇ તેને ખાવા પીવા વગેરે
વખતે વખત આપીઆ કીધું, એટલુંજ નહીં
પણ અખદલાની તે બોલખાંણવાલી હતી તેથી
તેને પણ આ સઘલી વાતથી વાકેફ કરી કેવા.
ડીઊં કે તેણે પોતાનાં ખચાવમાં રેહવું.

અખદલા સારી પેઠે જાણતો હતો કે ખચા-
વનાં સાધારણ ઉપરો રાંણી લેખી આગલ ચાલ-

વાનાં નથી તેથી તેણે અજબજબ તહરાંનાં અ-
વાજથી શીશોલી વગાડી કે એક મસત કદનો
જન નીકલી આવીઓ. તેને ચાર પાંખ હતી.
તેણે આવતાં વાર શું કાંમ સાડે તેને બોલાવીઓ હતો
તે પુછીઊં. અખદલા તેને જોતાંજ તેનું નાંમ દઇ
બોલીઓ “વીજરાજ, હું તને ફરમાંઊંછ કે હમ-
ણાને હમણા ગુલનાર રાંણીનાં બેઠા ઇરાંની સાહા
બીદરનો ખચાવ કર. તું જલદી રાંણી લેખીનાં
મેહલમાં જે દયાલુ આરતનાં સવાધીનમાં એ
રાજછે તે આરતને એકદમ ઇરાંની દરબારમાં
લઈ જ. તેણી શાહાજાડી ગુલનારને સઘલી
વાતથી વાકેફ કરસે, પણ ચાદ રાખજે કે તે આરત
ખીંદે તેણે કશું કરતો નાં. મારાં નાંમથી તેનીને
કે જે કે મે તેણીને સઘલું જાહેર કરવાને ઇરાંન
મોકલીછે.”

વીજરાજ એ હોકમ સાંભલતાં દાડ્યો અને
એક ક્ષણમાં રાંણી લેખીનાં મેહલમાં આવી
લાગો. તેણે પેહલાં તો પોતાની મખશદ તે
આરતને કહી. પછે તેણીને અધર હવામાં ઊં-
ચકી લઈ ઇરાંનના પાએતખત સેહરમાં લઈ ગયો
અને રાંણી ગુલનારનાં મેહલની અગાસીપર
મુકી. તેની રાંણીનાં આરદામાં દાખલ થઇ,
ગુલનાર અને તેણીની માતા ફરાસે તે
વેળા બેસી પોતાનાં અભાગ ઉપર જર જર
રડતી હતી. તેઓ આગલ જતાંજ પેલી આરતે
વાંકી વલી શલાંમ કરી સઘલી કેફીઅત તેમની
આગલ બોલી કીધી. જે સાંભલતાંજ બને માએ
દીકરીઓને લાણું કે બીદરને તેમની મદદની ઘણી
જરૂર હતી.

ગુલનાર એ ખખર સાંભલી એટલી તો ખુશી
થઈ ગઈ કે તે લાગલી ઉઠી એ આરતને ગલે
વલગી પડી અને તેણીને ઘણો પાડ માંનવા
લાગી કારણ તેણીએ તેની એક અતી ઘણી
મોટી અને જરૂરની સેવા ખજવી હતી.

પછે તુરત ત્યાંથી ખાહાર નીકલી તેણીએ

હોકમ કીધો કે સેહરનાં લોકને જાહેર કરવું કે ધરાંનનો સેહનસાહા સલામત તુરત પાછો આવો પુગશે. પછે તેની પોતાનાં ભાઈ શાલે, કે જેને તેની માતાએ ઇલમનાં જોરે તુરત પોતાની આગલ ઝોંઝાવીઓ હતો, તેની આગલ ગઈ અને કેવા લાગી, “બીરાદર મારો વાહાલો દીકરો અને તમારો માંનીતો ભાનજ જાદુગરનાં સેહરમાં હયા તછે અને તે રાંણી લેખીનાં કબજામાંછે. આપણે બેઠ જાણે વગર ધીલે ત્યાં નઈ તેને છોડવી લાવવો જોઈએ. આપણને વખત ખોવો રાજા-વાર નથી.”

રાજા શાલેએ તાબરતોર પોતાનું દરીઆઈ લશકર દરીઆવનાં ભીતરમાંથી બાહાર કાઢાડી જમા કરચું, તેમજ પોતાનાં મીત્રો જીનોને બોલાવીઆ જોડાએ તેની મદદને સાફ જીત અને પરીઆનું એક માટું લશકર તૈયાર કીધું. એ બેઠ લશકરને સાથે જોડી તે સઘલાંની શરદારી રાજા શાલેએ લીધી, અને પોતાની મા અને બેહેનો જોડા એ કાંમમાં ભાગ લેવાને તૈયાર થઈ રહ્યાં હતાં તેમની સાથે જાદુગરના શેહેર તરફ ચાલીઓ. એક લેહેજમાં તમામ લશકર શહીત રાંણી લેખીનાં મેહલ તરફ તે ઉતરીઓ અને પેલી ચંડાલ આરત અને તેની જાદુગર માને એક કાણમાં તારાજ કરી નાંખીઆં.

જે આરત તેણીનાં બેટાની ખબર લઈ આવી હતી તેને પોતાની આગલ ગુલનારે બોલાવી તેણીનાં બેટાને એક ધુવડ કરી કેદ કરેલો હતો તે પીજઈ મંગાવીઊં. તેણીનો હોકમ તુરત ખબતવામાં આવીઓ. જેવું તે પીજઈ તેણીની આગલ લાવવામાં આવીઊં કે તેણીએ તુરત તે ઊંઘાડી તેને બાહાર કાઢાડી પોતાનાં બોલલામાં થોડુંક પાંણી તેનાંપર છાંતી તે બોલી, “મારા પીઆરા બેટા તારી આંખે અબજોઅ શીકલ છોડી દે અને તારી અસલ શુરતમાં દે આવ દે.”

એક પલમાં પેલા એબદાર ધુવડને બદલે રાંણી ગુલનારે પોતાનાં વાહાલા બેટાનાં દીદાર દીઝાં. તેની તેને વલગી પડી અને હરખનાં આંજીં વરસાવા લાગી. ખુશાલી અને હરખનો સાંભનો જીસસો તેણીનાં દીબામાં ભરાઈ આવવાથી તેણીથી એક હરફ બોલી શક્યા નહીં. તેની ઘણેવાર તેને વલગીજ રહી અને ખુધી રાંણીએ તેણીને છુટી પાડી ત્યારેજ તે તેનાંથી છુટી થઈ. એ પછે બીદરને તેની મ. માઈએ ગોડમાં ચાંપીઓ પછે રાજા સાલે અને તેની બેહેનો, સાહાજાડા બીદરની માસીઓ, ભેતી વારાફરથી તેને ભેતી.

ગુલનારને યાદ આવવાથી ખુધા અબદલાને બોલાવી મંગાવ્યો; જેની મદદ અને મશલતથી તેણી પોતાનાં બેટાને જોવા અને પાંચો મેલવવા પાંખી હતી. તેને જોઈ પોતે બોલી, “ખુજરગ મરદ તમારો મારાપર એટલો બધો ઉપકાર અને હેશાંત થયુછ કે હું નથી જાણતી કે તેનો બદલો શી તહેરથી હું વાલો શકીશ. મેરખાંની કરી કહો હું શી રીતે તમારો પાડ માનું.”

તે ખુધો બોલીઓ, “માહાબજ રાંણી, જે આરતને મે તને નાંમદારને ખબર કરવા માકલી હતી તેણી સાથે હું પરણવાની ઉન્નિદ રાખુંછું, અને જો તેણી મારી માગણી કબુલ કરી મારા સાથે નેકા કરે તથા ધરાંનનો સેહન-સાહા પોતાના મેહલમાં અમોને એક જગાપર રહેવા દે તો તેની ચાકરીમાં મારો તમામ વખત ગુજરીસ.” એપરથી ગુલનારે તે આરત તરફ ફરી તેણીનાં મોહા શાંખું જોવા લાગી અને પાંખી ગઈ કે તેણી પણ એ નેકા માટે નાં ખુશ હતી નહીં. એ જોઈ તેજ જગાપરજ રાંણી ગુલનારે બેઠનાં હાથ જોડી ખાત્રી આપી કે ધરાંનનો રાજા અને પોતે તેમનો હવે પછેનો શંભાલ લેશે.

એ લગન થએલાં જોઈ ઇરાંનનો સેહનસાહા બોલ્યો “મેહરબાંન માદર, તમે નાંમદારે એ જોડું બાંધ્યું તેથી મને અતી ઘણી ખુશાલી બરપા થઈછે. પણ હવે એક જોડું બાકી રહ્યુંછે જેનો તમારે વીચાર કરવો જોઈએ.” ગુલનાર પેહેલાં કાંઈ શમજી નહીં પણ પછે યાદ આવવાથી બોલી, “બેટા તું તારા પોતાનાં લગન સારું કહેછે તે મને ઘણું વાનખી દીસેછે.” પછે પોતાનાં ભાઈ તથા પેલા જીનોનાં લશકરનાં આગેવાનો જેઓ ત્યાં હાજર હતા તેમનાં તરફ ફરી તેની બોલી, “તમે લોક પતાલ અને પૃથ્વી બોલી શરવેથી ખુબશુરત, સરવેથી મોટાં ખાંનદાંની કોઈ સાહાજાડીને મોઢી લાવો કે જેણી મારા બેટાની આરત થવાને લાએક હોય. જલદી તમે એ વીશે ખબર કાઢાડી મારી આગલ પાછા આવો.”

એપરથી બીદરે જવાબ દોધો, “બાંતું, આટલી બધી એ લોકને તસદી આપવાની જરૂર નથી. તમોને કેહેવાની જરૂર નથી કે ફક્ત કલપણા ઉપરથીજ મેં મારું જીગર અને દીલ સમનદલનાં રાજની બેટીને અરપણુ કીધુંછે. મેં તેણીને મારી નજરે દીડીછે, અને મેં મારું દીલ તેણીને સવાધીન કીધું તે ઠકી મને જરાબી પસતાવો લાગતો નથી. મારા વીચાર પરમાંણે શું પતાલ કે જમીન એણીનાં જેવી આરત મેલવી આપવાને અશકતછે. એવી ખુબશુરત સાહાજાડી જગતમાં પરવરદગારે ગોયા એકજ પેદા કીધીછે. અબલતાં મારો વીચાર તેણીને પેહેલીવાર જાહેર કરતાં તેણીએ મારી સાથ જે બેઅદબ ચાલ ચલાવી તે એવી હતી કે તેણી ઉપરની મારા કરતાં આછી મોહોબતવાલો તેણીનું ફરીથી મોહોડું જત નહીં. હું તેણીને એ મારું કહેછું, કારણકે તેણીની એ ચાલ દખુરતી હતી. પોતાનાં

પીતાને જીઆરે આવાં એક નીરદાશ કારણને લીધે કેદ કીધા ત્યારે તેનું વેર લેવાને કોઈબી ફરજદ એણીના કરતાં આછી જસતી વાપડતે નહીં. હવે તે થયું, અને હું ધારૂં કે તેનીનો પીતા રાજ પોતેબી પોતાનો વીચાર ફરવશે અને તેની પુત્રી સાહાજાડી ગાયહરા મારાપર મોહોબત રાખશે.”

એ સાંભલી ગુલનાર રાણી બોલી, “બેટા જીઆરે એમજે કે સાહાજાડી ગાયહરાથીજ તું શુખી થશે તો તેની સાંમે થવાની મારી જરાબી મરજી નથી. તારો માંખો હમણા તે રાજને આપણી આગલ તેડી મંગાવે તો આપણે મોહોડે મોડું સમજશું કે તે હજુર પોતાની હઠ છોડેછે કે નહીં.”

રાજ સમનદલને કેદ કીધો હતો ખરો, પણ તેને એક કલવંત રાજ સમજીને તેને લાએકનું માંન અને આખરું આપવાને રાજ શાલેએ જરાબી બખીલાઈ કીધી હતી નહીં. રાજ સાલેએ એક ધુપદાંનમાં આતસ મંગાવીઓ, અને તેનાં પર કાંઈ ખુશબોદારનો ભુકો નાખી કાંઈ મંત્ર લાણીઓ. જેવો ધુવો નીકલીઓ કે આખો મેહેલ ધુજવા લાગો અને જરાવારમાં અમલદારોનાં ચોકી પેહેરા હેઠલ રાજ સમનદલ ત્યાં આવી ઉભો. તેને જોતાંજ રાજ બીદર તેનાં પગપર પડી બોલીઓ, “ઇરાંનનાં સેહનસાહા જોડે તમારી બેટીનાં લગનની અરજ કરતો રાજ સાલેને ઉભું રહેવાની હવે જરૂર નથી. ઇરાંનનો સેહનસાહ પોતેજ તે માંચું લઈ તમારી સનમુખ ઉપલી મેહરબાંણી ચાહાતો ઉભોછે. તે સારી પેકે શમજેછ કે તમે નાંમદાર, એક ગખર જવાંન સેહનસાહાને, ગાયહરા જેવી ખુબશુરત નારને નહીં પરનાંવાનો બોહોશ લઈ બેસી તેની જીદગી વ્યરથ કરવાની હઠ જારી રાખશે નહીં. તે પોતે એમજ શમજેછ કે ગાયહરા વીના તેની જીદગી રહે.”

રાજ સમનદલે બીદરને ઝાઝોવાર પડી રેહવા કીધો નહીં. તેને ઉઠાડી અને પોતાની ગોડમાં ચાંપી તે બોલ્યો, “જે સેહનસાહા તેની જીંદગીનો ખીલનો ખાહાર બોગવવાને પુરતી રીતે લાએકજે તેનો અટકાવ મારાથી થાયે એ ખરેખર દલગીરી ભરેલું છે. જે મારી બેઠીનાં સંબંધ વગર તમારું જીવનું ધાસતીનાં આવી પડે છે તો સાહેબ તે તમારીજ છે. તમે તેણી સાથે શુબેથી ખુસી સાથે જીંદગી ગુજારો. તેણીએ કોઈ દીવસે મારો શખુન પાંચે ફરવીઆ નથી, અને મારી ખાત્રી છે કે તેણી આએ વખતે પણ પાછો ફરવસે નહીં.” એ પછે પોતાનાં એક ખીદમતગારને હોકમ કીધો કે સાહાજાડી જીઆં હાએ ત્યાંથી તેનીને બોલાવી લાવવી.”

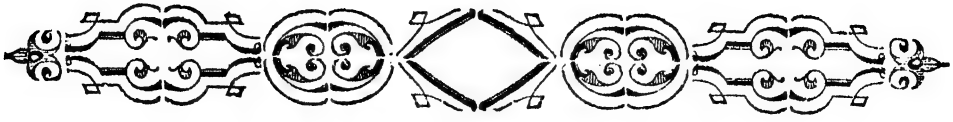
જે જગાપર સાહાજાડીનો મેલાપ બીદર સંગાયે થયો હતો તેજ જગાપર તેની ત્યારે પણ હતી. હયાં પેલા અમલદારો આવી લાગા અને પોતાની સાથે તેણીને તેનાં બાપ હજુર લઈ આવીઆ. રાજ સમનદલે તેણીને પોતાને ગલે લગાડી કહ્યું, “બેઠી, જે તારે સારું એક ખાવીંદ બોલી કાહાડયો છે, તે આએ ધરાંનનો સેહનસાહા છે. એ પૃથ્વીપર શરવેથી મોહોટો પાહાદસાહા ગણાય છે, અને બીજી સઘલી ખુબસુરત આરતો અને ખાંનદાંનો મેલી દઈ એણે તને પરસંદ કરી છે એટલે આપણે બેઠ જણા એનાં આભારી થયાં છીએ.”

એપરથી સાહાજાડી બોલી, “મુરબી, તમેને સારી રવસે રોશન છે કે મેં કોઈ કાલેખી તમારી મરજ અને હોકમનો ઇનકાર કીધો નથી. હું તમારા હોકમને માંન આપવાને સદા તૈયાર છું. હું ઉમેદ રાખું છું કે મારાથી એ પાહાદસાહા સાથે જે નાલાયક વરતાણુંક ચલવાઈ છે તે એ નામવર દરગુજર કરશે કારણ તેમ કરવાને મારા પોતાનાં વીચાર કરતાં મારી ફરજ મને વધારે ઉશકેરી હતી.”

જનદુગરનાંજ સેહરમાં ઘણી ધાંમધુમથી એ જોડાંનાં લગન થયાં. જે બચારાઓ રાંણી લેખીપર મોહી પડી પરાંણીઓનાં અવતારમાં બદલાયા હતા તેઓ રાંણીનાં મરણ પછે પાછા પોતાની શુરતમાં આવીઆ અને પોતાનો ઉપકાર જાહેર કરવાને ધરાંની સેહનસાહા, રાંણી ગુલનાર અને રાજ શાહે નજદીક આવી ઉભા. એ સઘલાંઓ મોટાં રાજવંશી આલાદનાં હતાં.

રાજ સમનદલને શાહે તેનાં સેહરમાં લઈ ગયો અને પાછું તેને તેનું રાજપાત સપુરદ કીધું. આએ તરફ બીદર મોટી ખુશ ખુશલી સાથે પોતાની આરતને લઈ પોતાની મા ગુલનાર તથા મમાઈ અને બીજી સાહાજાડીઓ સાથે પોતાનાં સેહરમાં આવીઓ. હયાં પતાલની રાંણી અને સાહાજાડીઓ રહયાં અને જીઆરે સાહે પોતે તેમને તેડવા આવીઓ ત્યારે તેની સાથે સઘલાંઓ પોતાને મુકામે ગયાં.

મોહાબતનો ગોલામ

ઈઆને

અબુ અયુબના બેટા ગેનમનો કીસ્સો.

સેહરાઝાડી બોલી, “સાહેબ, દમાસકસ સેહરમાં એક સોદાગર રહેતો હતો. તેણે ઉદ્યોગ અને કરકસરથી મોટી દાલત ભેગી કીધી હતી. તે ઘણી આબરૂ સાથે રહેતો હતો. એનું નામ અબુઅયુબ કરી હતું. તેને એક છોકરો અને છોકરી એવાં બે ફરજંદની નવાજેશ થાઈ હતી.

એ છોકરાનું નામ ગેનમ* હતું, પણ પછે એને મોહાબતનો ગોલામ એમ બોલાવતા હતા. એ છોકરો કદે અને અંગે સોહામણો હતો અને તેનાં મગજનાં મલતાવડા ગુણો શારા ઉસતાદાની બેહનતથી ઘણાં ખીલી નીકલેઆ હતા. તેની છોકરીનું નામ અબકાલમ હતું જેનો અરથ જી-ગરને હરખાવનાર કરી થાએછે, કારણ જેની નજરે તે પડતી તેને તે મોહાબતની શાંકલથી ખાંધી લેતી હતી.

અબુઅયુબ ગુજરી ગયો અને પોતાની પાછલ એક મોટી દાલત સુકી ગયો. શો રેશમી કાપડની ગાંશડી વખારમાં મોજુદ પડેલી હતી અને તે દરેકપર બોટા અક્ષરે “બગદાદ સાઈ” એમ લખેલું હતું.

*ગેનમનો અરથ હુંટ ભેગી કરનાર અથવા કોઇની રીતે પછા એકઠા કરનાર યાયછે.

સીરીઆની રાજધાની દમાશકસમાં રાજ કરનાર મહમદ નામનો રાજા હતો. એ શુભેમાં જન્મેલીના બેટા થતો હતો. એના ખેશી હરન અલરશીદ જે બગદાદમાં રહેતો હતો તેણે એને એક ખંડણીઆ તરીકે બગદાદનો હાકમ દેરવી-આ હતો.

પોતાનાં બાપનાં મરાણ પછી પોતાનાં ઘર કારભાર વીશે ગેનમ પોતાની માતા સાથે વાત કરતો હતો તેવામાં તેણે પુછ્યું કે ઉપલી રેશમી કાપડની ગાંશડીઆપર “બગદાદ સાઈ” એમ લખેલું હતું તેની શી મતલબ હતી. તેણી બોલી “મારા બેટા, તારા મરનાર પીતાનો એવો રાખેતો હતો કે પોતે જાતે મુશાફરી કરી પોતાનો માલ દશેદશ વેચી આવતો હતો, અને જે મુલક સાઈ તે માલ એકઠો કરતો તેપર આગલથી નામ પાડી રાખેતો હતો. એજ મતલબથી તેણે એ માલ તૈયાર કરી, મુસાફરીનો શરંજમ એકઠો કરી બગદાદ જવાનો કસદ કીધો હતો. પણ તેટલાંમાં તો મોહતે—” એટલું બોલી તે અચકી ગઈ, અને પોતાનાં મરનાર ખાવી-દની યાદદાસતથી તેણીનો દીવો ભરાઈ આવવાથી રડી પડી.

અલબત્ત ગેનમનું દીલ પણ એ વેલા પીગ-

લી ગયું. તેઓ થોડોવાર ચુપ બેઠા, અને છઠ્ઠાએ જોનમે પોતાની માતાને થંડી પડેલી જોઈ ત્યારે કહ્યું, “મારા બાપનો વીચાર એ બગદાદ લઈ જવાનો હતો તો મારે પ્રોત્તે તેનું આરંભેલું કાંમ પાર પાડવાને માથે લેવું જોઈએ. એ માલ પડી રહેવાથી બગડી ખરાબ થતો જશે, તેમજ એ વખતશર નહીં વેચાવાથી સારો ભાવ આવશે નહીં.”

અણુ અણુબની ચોરસ પોતાનાં બેટાનો એ ઠેરાવ જોઈ ઘણી અજબ થઈ બોલી, “બેટા, તારા પીટાને પગલે તું ચાલે એ ખરેખર વખાણવા જેવી વાત છે અને હું ઘણી તેથી ખુશી થઈ છું. પણ તું વીચાર કર કે એ કાંમ બજાવવાને તારી ઉમર તને ચારી આપતી નથી. હજુર એ કાંમ સારું તું બાલક ગણાયો છે. વલી તને એમાં અનુભવ નથી, અને રશતા અને મંજલની ઠાકથી તું તદ્દન અજાણો છે. તારા જવાથી વળી હું એમલી પડી જઈશ તેનો વીચાર કર. જે દલગીરી અને શોક ખુદરતે મારાપર નાંખ્યા છે તેમાં તારા જવાથી ઘણો વધારો થશે તે શું તું ભૂલી જાઓ? એ સઘલો શાંમાંન દમાશકશના વેપારીઓને વેચી નાખીએ તો શું નહીં ચાલે? અલબત્ત તેમ કરતાં ધારવા કરતાં થોડો નફો થશે, તોખી મુશાફરીનાં ખર્ચ અને રંજ તયાગ કરી તથા છંદગી લયમાં જતી બચાવી થોડા નફાપર શંતોશ પકડવામાં શું ફાયદો નથી?”

પણ જોનમે જે ઠેરાવ કીધો હતો તેની સાંતે તેનીનાં વાંધા ચાલી શક્યા નહીં. તેણીએ જે જે તકરારો બતલાવી તે તેની નજરમાં જરાખી મુસતકીમ લાગી નહીં. પ્રવાસ કરવાની એકતો મરજ અને દુનીઆમાં જુદે જુદે ઠેકાણે ફરી તેમાંથી મલતું ગાણું શંપાદન કરવાનો ઠેકાવ એ છોકરાને બાહાર જવાને ગોચા ઉશકેરી રહ્યા

હતા, તેથી તેની માતાનાં કાલાવાલા, આંખું અને તકરારની ઉપરવારી થઈ તેણે મુસાફરીએ નીકળવાનો પકો ઠેકાવ કીધો. જ્યાં મોટી ખરીદી થતી હતી તે બજારમાં તે ગયો અને મજબૂત બાંધાનાં ગોલાંમોને ખરીદીઆ, તેમજ એકશો ઊંઠ ભાડે લીધાં. મુસાફરીના જોઈતો શરવે શામાંન તૈયાર કરી બગદાદ જતાં બીજા પાંચ છ વેપારીઓ શંગાથે તે શહેર જવાને નીકળીઓ.

એ લોકો સાથે ગોલાંમો તથા બીજા આદમીઓ મલી એક મોટો રસાલો થયો હતો, એટલે તેમને રસતામાં ચોર અને લુતારા અરબોની મુદલ ધાસતી રહી હતી નહીં, જે અરબોનો ધંધો એ હતો કે નબલા મુશાફરોને જોઈ તેમને લુટી લેવા. રસતાની રંજ શીવાએ બીજા કોઈખી મુશીબત વગર તેઓ શહી શલાંમત બગદાદ શહેર આવી પુગા.

તેઓ સઘલાઓએ એક જાહેર અને કુશાદે ધરમશાલામાં ઉતારો લીધો. પણ જોનમે પોતાને શારું રહેવાને એક જુદું મકાન સોધી તેમાં જઈ રહેવાનો ઇરાદો કીધો. તેણે પોતાનો શરવે શાંમાંન વધારે બચાવ ભરેલી જગામાં પેલાઓની સાથે રહેવા દીધો, અને તેની પડોશમાં એક ઘણીજ શુદર અને કુશાદે ઇમારત ભાડે રાખી. અમીરી શરસાંમાંથી શીંગારી તેમાં પોતે જઈ રહ્યો. એ ઘરનાં ચોકમાં એક શુદર બાગ બનાવેલો હતો તેમાં જગે જગ ફુવારા અને શોભીતા માંદવાઓથી અતી ઘણો રમનથ દેખાવ થઈ રહ્યો હતો.

થોડા દીવસ એ ઘરમાં રહેવા પછે જોનમ શુદર પોશાક પેહેડી જે જગાપર શોદો થતો હતો ત્યાં લપકા સાથે ગયો, અને પોતે જે સામાન લાવ્યો હતો તેના નમુના એક ગુલાંમ સાથે લઈ ગયો.

ત્યાંનાં સોદાગરોએ જોનમને બા આખરૂથી બોલાવ્યા અને તેઓમાં જે વડો હતો તેને માલ દબાડવાથી તેણે તેની ઠેડવેલી કીમતે કેટલોક માલ ખરીદીઓ. એ મુજબ જોનમ દર રોજ સારે નફે પોતાનો માલ વેચી આવતો હતો અને તુક વખતમાં સઘલો માલ તે વેચી ફારેગ થયો.

પણ તેની કણે છેલ્લી એક ગાંશડી રહી ગઈ હતી. તે તેણે વખારમાંથી ઊંચકાવી પોતાનાં મકાનમાં મોકલાવી કબાલા કરવાની જગા તરફ તે ગયો. પણ તેણે સઘલાંઓની દુકાન બંધ બેઠ. એથી તે ઘણો અબજેબ થયો. તેણે કારણ પૂછવાથી તેને જણાયું કે શરવેથી પેહલી પંક્તીનાં વેપારીઓમાંનો એક વેપારી ગુજરી ગયો હતો. એ સોદાગરને પોતે પીછાંનતો હતો. તેનાં મરણથી તેની પુઠે શોક કરતાં સઘલા વેપારીઓ ગયા હતા તેથી તેઓએ પોતાની દુકાનો બંધ રાખી હતી.

જોનમે તેને દફનાવાની જગા અને બંદગી કરવાને સાફ કહી મસજીદ હતી તે પુરી લીધું. પોતાનાં ગુલાંઓને સઘલા અશબાબ શાથ પાછા પોતાનાં મુકામપર મોકલી પોતે તે મસજીદ તરફ ગયો. કીરીઆ અને બંદગી પુરી થાએ તે આગમચ તે ત્યાં જઈ લાગો. એ કીરીઆ એક કુશાદ દીવાંનખાણાંમાં કરવામાં આવી હતી અને એ દીવાંનખાણું તાંમ શીહા કપડાંથી એ હીંગાંમને લાએક પડે તેવી રીતે શીંગારી લીધામાં આવીઈ હતું. એ જગાપરથી પેલાની લાસ ઊંચકી દાતવાની જગા તરફ લઈ જવામાં આવી. તેની પુઠે સઘલા તેનાં દાશત આશનાવો અને સગાં વાહલાં તથા ત્યાં બેગા થયલા સોદાગરો અને જોનમ પોતેબી ચાલીઓ. એ ઘોરશયાંન સેહરથી ઘણે લાંમખે આવેલું હતું. તે એક ઘુબજનાં આકારમાં સઘલાં પથરકાંમથી બાંધી

લીધામાં આવેઈ હતું. તેમાં એ મરનજર ના કુંતબ કબીલાનાંજ કાલખુદ દફનાવામાં આવતાં હતાં. એ જગા ઘણી નાહાની હોવાથી એ મરનારની લાશ પાછલ ગયલાઓની આશાએશ કીને બાહાર માદવા નાંખી જગા આરાશતા કીધી હતી કે કીરીઆ પુરી થાએ ત્યાં સુધી તેઓ ત્યાં થોભે. લાશને તેની છેલ્લી આશાએશની જગામાં મુકીઆ પછે તે આશબનાવેલી ઘોહોર બંધ કરી લીધી. ઇમાંમ અને કાજીઓએ શેતરંજપર કુંડાલું વલી ખેશી પેલા નાખેલા તંબુમાં બાંજે ખુલંદ બંદગી કુરાંનમાંથી ભણી શંભલાવી. એ સઘલી કીરીઆ અને બંદગી ત્યાં બેગા થયલા શરવે જનો ખેશી શમજતા હતા.

એ શઘલું પુરું થતાં રાત પડી ગઈ. જોનમને ખબર ન હતી કે એટલો બધોવાર લાગશે તેથી તેની ખેચેની વધવા લાગી, અને મુશલમીનોના રેવાજ મુજબ તે જગાપર ચાશની શાફ ખોરાક પરીશવામાં આવીઓ ત્યારે તેને ખહુંજ ચટપટ થઈ. પણ તેને જણવામાં આવીઈ કે માદવા જે નાંખવામાં આવીઆ હતા તે કાંઈ ફક્ત દીવશનાં શુરજની ગરમી અટકાવા સાફ નહીં પણ રાત્રે ઠાર પડે તે અટકાવા સાફખી હતાં, કારણ શહવાર પડવા લગન તેઓ ત્યાંથી ઉઠવાનાં હતા નહીં, જોનમ ઘભરાવા લાગો. તે મન શાથ બોલવા લાગો, “હુંતો હયાં તદન અજાણીછું, અને લોક શારી પેઠે નાંખીછ કે હું ઘણો દોલતમંદછું તેથી રખે ચોર લોક મારી ઘેર હાજરીનો લાલ લેઈ સઘલો માલ અને અશબાબ ચોરી બજે. કદાચ મારા ગોલાંમોખી આ તક જોઈ લલચાએ અને મને ખુહાર કરે. તેઓ મારો નગદ દોલત લઈ નાંશી જશ તો પછે હું તેમને કયાં ફુંડવા જઈસ.” એ વીચારો આવવાથી તે થોડું ખાધું

નહીં ખાધું કરી બીજા શાથીઓની નજર ચુકાવી ત્યાંથી સતી ગયો.

તે ઘણી ઝડપથી આગલ ચાલવા લાગો. પણ વારે ઘડીએ બનેછ કે જેમ એક આદમી ઘણી ઉતાવળથી આગલ વધવાનું કરેછ પણ પાછલનો પાછલ રહી જાયછે તેમ આ સમે અંધારી રાતને લીધે ગેનમ ઘણી ઝડપ અને ઘર જવાની હોંશ છતાં ભુલો પડીઓ અને દરવાજા આગલ આવી પુગે એટલાં મધરાત ચહડી ચુકી હતી, તેથી ધારા પ્રમાણે તે બંધ થઈ ચુકા હતા. એથી તેને વધારે દુખ ઉપજીત અને હવે ત્યાંજ કોઈ સગવડ ભરેલી જગા ખોલી આખી રાત કાઢાડવા શીવાએ છુટક તેણે જોયો નહીં. તે આશપાસ તેવી કોઈ જગા ખોરવા લાગો કે ત્યાં રાત ગુજરી દરવાજા ઉગડતાં શહેરમાં દાખલ થાયે. તે એક ધોરશાંનમાં ગયો. એ જગા એટલી મોટી હતી કે તેનો એક છેડો શહેરમાં તો બીજા છેડો છેક સાંબેની જગા તરફ જઈ લાગો હતો. તે પાછો ફરીઓ હતો ત્યાંથી ઊંચી દીવાલો દેખાતી હતી તે તરફ તે ગયો અને તેની વચોવચ એક ખુલી જગા તેને જનમ. એ એક કુતંબની દતાવાની જગા હતી. હયાં એક નાલીએરીનું ઝાડ હતું. એ જગામાં ગેનમ ભરાયો અને દરવાજા બંધ કીધો. ગાસ ઉપરજ પઠારી કરી તે શુતો અને ઊંચાવા ચાહાયું પણ તેના બેચેન થયલા જીવને લીધે તેને ખરાખર ડંગ આવી નહીં. ઉથી દરવાજા તે ફરવા લાગો. તે ખારાણું ઉગાડી બાહાર જોવા લાગો, એવામાં તેને સાંમેથી કોઈને રોશની શાય આવતું જોયું. એ જોતાંજ તે બીહીધો, અને ખારનું પાછું બંધ કરી તથા અંદરથી ખીલી દઈ તે ઝડપથી પેલાં ઝાડપર ચહડી ગયો, કાચળ એ જગા શીવાએ છુપ્પવાની અને વધારે અચાવ ભરેલી જગા તેને બીજી કોઈ હતી નહીં.

તે ઉપર ચહડી રહ્યો કે તેણે પેલી રોશનીની મદદથી જોયું કે તે ત્રણ મરદો હતા. તેઓનાં પોશાકપરથી તેને જાણાયું કે તેઓ ગોલાંમ હતા. એકનાં હાથમાં ફાંનસ હતું તે આગલ ચાલતો હતો અને બાકીનાં બે બીજાઓનાં હાથમાં એક શંદુખ હતી તે પાંચ છ ફુટ લાંબખી હતી જે તેઓએ ખાંધપર ઊંચકી હતી. તેઓ ત્યાં બેઠા અને એક જન ખોલવા લાગો, “બીરાદરો, મારું માંનોતો આપણે એ શંદુખ એમની એમ હયાં પડતી ચુકી આપણી જગા તરફ પાછા જઈએ.” ત્યારે બીજા ઝડપમાં બોલ્યો, “ના-ના, એમ કરશું તો આપણી બાઈની મરજી મુજબ આપણે ચાલેલા કેહવાયું નહીં, અને તે ઝડી આપણને નાહક ખમયું પડશે, માટે તોણીએ આપણને હોકમ કીધોછ તે મુજબ એ શંદુખ દાતી જઈએ.” એ વાત પેલા બેઠનાં ધીઆંનમાં આવી તેથી પોતાની શાય જે ઓજરો લાવીઆ હતા તે વડે જગા ખોડી તેમાં તે પેટી ઉતારી પાછું તેપર મતોડું નાંખી ત્યાંથી ચાલતી પકડી. એ સઘલો તમાસો ગેનમ ઉપર બેઠો બેઠો જોતો હતો. તેને વીચાર કીધો કે આ પરાકરમની મતલબ શું હશે. તેણે ધારયું કે એ પેટીમાં કાંઈ કીમતી જાણસો ભરેલી હશે અને તેનાં ઘણીએ કાંઈ મતલબશર આ જગાએ તે છુપાવા મોકલી હશે. ગુલાંમો-જવા બાફુ ઉપલી જણાશા પુરી પાડવા સાફ તે નીચે ઉતરી પડ્યો અને વગર દેહશતે પોતાનાં હાથ પાંઉથી તે જગા પાંછી ખોડી તે શંદુખ બાહાર કાઢાડી. પણ તેને એક મજબુત તાલું મારેલું હતું તેથી તેને તે ઊંચાડતાં અડચણ થઈ. તે નીરાશ થયો નહીં. પાછલી રાતનું ઝલઝલું પડતું હતું તેની રોશનીની મદદ તેણે મોટા પથરા

ખાલી કાઢાડ્યા, અને તે વડે તે તાલું ભાંજી. ઘણી અધીરાઇથી તેને તે શંકુખ ઊંઘાડી, પણ પછા અથવા કીમતી અવેજને બદલે જોનમે એક અતી ખુબશુરત અને શોહાંમણી આરતને તેમાં બંધ કીધેલી દીથી ત્યારે તેની અચરતીના પાર રહ્યો નહીં. તેણીનાં તંદારસત ગુલાખી રોખશારા અને ચાલતા ફવાસથી ઊંચકાતી છાતી ઉપરથી તેણે જોયું કે તેની જીવતી હતી. તેને પોતાનેજ શવાલં ઉભો થયો કે અગરજ તે ખુદરતી ઊંઘેજ શુ-તેલી હતેતો તાલું ભાંજવાનાં અવાજથી જાગી ઉઠે? તેણીનાં અંગમાં ઘણેજ કીમતી પોશાક હતો. હાથે ગલાંએ અને માથાં પર ખેશુમાર કીમતનાં ઊંચાં મોતી, અને હીરા જાણેસો હતી તેપરથી ખોલું જાણાતું હતું કે એ આરત કોઇ ખાંદાની અને પેહલે વાજેની હતી, અથવા તો બાહાદશાહી દીવાંનખાંતું ભોગવનાર કોઇ કુલીન અને મરતબા ભરેલી નાંજનીન હતી. આવી ખુબશુરત અને શોહાંમણી આરતને જોતાંજ તેણીને તેનાં ભયમાંથી બચાવી લેવાને તેનો ફક્ત દયા અને ખુદરતી ઉશકેરણીજ સલગી ઉઠી નહીં પણ તેનાં દીલમાં એક જાતનો એવો જુસશો ખરપા થઇ આવ્યો કે તેની મતલબ તે શમજી શક્યો નહીં. એ જવાંન અબલાને પોતાથી બનતી નેહનતે મદદ કરવાનો તેણે ઠંડાવ કીધો.

તેણે તુરત પેલા ગુલાંમે જે બારણું ઊંઘાડું મુકી ગયા હતા તે બંધ કીધું, અને પછે શંકુખમાંથી તે આરતને શંભાલથી બાહાર કાઢાડી જમીનપર મુકી પેતી ઉઢારી નાખી. જમીનપર શુતાંજ બાહારની ખાલી હવાની અશરથી તે આરત છીકવા લાગી અને પોતાની આંખ ચોલતી ચોલતી ઘણાજ મીઠા અને મધુર અવાજે ખાલી, “જોહોરાખ, ખોસતાંન, શાહાઝાંમ,

મારજઆંન, નાજનાં તોસશોહી, નજેતોસજમાંન, કેમ એકબી શાદ કેમ નથી આપતી? સઘલી આ ક્યાં ગઇએ?” એ બધી તેણીની ખાંદીઆ હતી જે તેણીની ખીદમતમાં રાત દીવસ હાજર રહેતી હતી. તેમનાં ઉપલાં નાંમોનો અરથ ખાગમાનાં ફુલ, પરવાલાંના હાર, શેરડીના શાંથો, દીવસની રોશની, ખામદાદનો શોતારો, અને રૂતુની ખુશાલી થાએછે. ઉપર જોયું તેમ તેણીએ સઘલીઆને તેમનાં નાંમથી ખોલાવી પણ કોઇ તરફથી જવાબ નહીં મલીઆ તેથી તેની અજબ થવા લાગી. પણ જીઆરે શાંત વીચારથી તેની આશપાસ જોવા લાગી તો જણાયું કે તેતો એક ઉજડ ઘોરની જગામાં પડેલી હતી. તેની દીલથી ઘણી ડરવા લાગી અને અજબેબીથી પોકાર મારી ખોલી, “શું રસતા ખેજ આવી અને મુવાઓ પાછાં ઉઠ્યાંછે? શું એક રાતમાં આટલો બધો ફેરફાર!”

જોનમે હવે તેણીને વધારેવાર ઘભરાત અને ગુચવાણમાં રહેવા દેવાને દરશત જોયું નહીં તેથી તેની આગલ તે આવી ઉભો. તે ખોલીઆ, “નેક ખાંતું, તમારી ખીદમતમાં હાજર હોવાથી મે તમોને જે ભયમાંથી બચાવી લીધાંછે તે સારું હું થોડો ખુશી થતો નથી. આવી હાલતમાં તમોને જોખી મદદ જોઇએ તે આપવાને હું કમીનો બંદો ઉભોછું અને તે બજવતાં મોટી ખુશી મને થયલી શમજશ.”

એ પછે એ આરતનો પોતાનાપર વીશવાશ બેશે તે સારું તેણે પોતાની ચોલખ આપી અને પોતે કોણ હતો તથા શું શબ્દથી એ શોહર આવીઆ હતો તે સઘલું કહ્યું. વલી એ જગા પર તે કેહેવા એતેફકથી આવીઆ તેથી પણ તેનીને વાકેફ કીધી. એ પછે ત્રણ ગુલાંમે તેણીને લઇ તે જગાપર આવી લાગા અને ત્યાર કૂડે શું શું બતાવ બનીઆ તથા તેણી કેહેવી રીતે

બચી તે સઘલી ફેફીઅતથી તેને નાંણીતી કીધી.
એ આરત, સઘલો વખત મેહોબર પુ-
રખો નાંખી બેશી શાંભલીઆ કરતી હતી.
તેણીને ખબર હતી કે ગેનમનું તેણીપર કેટલું
બધું મોટું હેશાંન થયું હતું. તેની બાલી, “ખા-
દાનો હું ઉપકાર માંનું છે કે તમે જેવા લા-
એક આદમીને મને આવાં શંકતમાંથી બચાવી
લેવાને મોકલીઆ, પણ હુઆરે તમે દયા
નું કાંમ કરવાને માંથે લીધું છે તો તમોને
અરજ કરી કહું છે કે તે અધુરું રહેવા દેતા નાં
હું અરજ કરું છે કે તમે શહેરમાં જઈ એક ભા-
ડેનું ખચર લઈ આવો અને આએજ શંદુખમાં
મેલી તમારે ઘર મને લઈ જાઓ. જો
હું મારા આ પોશાકમાં પગે ચાલી જઈશો તો
શહેરની બીજી આરતો કરતાં મારો પેહરવાશ
જુદો હોવાથી લોકનું મારા તરફ ધીઆંન ખેં-
ચાશે અને તમારા ઘર લગીન મારી પુઠ પકડ-
વામાં આવશે કે જેનાથી મારે કોઈબી રીતે બ-

ચતુઃ જરૂર છે. જુઓ હું તમારે ઘર પુગીશ, અને તમારા ઘરમાં મને બચેલી જોઈશ ત્યારે મારી હકીકતથી તમોને વાકેફ કરીશ, અને તમો જોશો કે જે આરતપર તમોએ આટલો બધો ઉપકાર કીધો છે તેની તે ગુણ નહીં પીછાંને એવી નથી.”

જેનમે પોતાને શાફેલાં કાંમશર જવા આગમજ પેલી પેટી ખાડામાંથી ખાહાર ખેંચી કાઢાડી અને તે ખાડો મતોડાંથી પાછો પુરી દીધો, પછે તે આરતને અંદર શુવાડી પેટી બંધ કીધી. પણ તે એવી રીતે બંધ કીધી કે આશપાસની વક-ઠારમાંથી તેણીને દમ લેવાને પુરતી હવા મલે. ઘો-રસથાંનમાંથી ખાહાર નીકલી તેનાં દરવાજા તેને બંધ કીધા. શહવાર પડી ચુકી હતી તેથી શોહરનાં ખારણાબી ખોલેઆં હતાં, તેથી શો-હરમાં દાખલ થઈ એક ખચરવાલાને તને તુરત શોધી કાઢાડ્યો, અને તેની સાથે તે જગાપર તે પાછો ફર્યો, અને પેલી પેટી તેનાં ખચર-પર મેલાવી. એ ખચરવાલાને કોઈ રીતનો શક નહીં ઉપજે તે શાફે તેને તેની ખાત્રી કીધી કે રાતને વખતે તે એ પેટી લઈ એક બીજા ખચરવાલા સાથે તે ત્યાં આવી પુગો, પણ દરવાજા બંધ થઈ જવાથી અને ખચરવાલો પાછો ફરવા-ની ઘણી ઉતાવળમાં હોવાથી કરી તેને રખશુદ આપી એ પેટી તેણે તે જગાપર મેલી હતી.

જેનમ શોહરમાં આવ્યા પછે પોતાનાં ધંધામાંજ મશગુલ હતો એટલે તેને દુનીઆની બીજી ખબરોની જાણ દરકાર હતી નહીં. તેમજ પીઆર અથવા મોહબતનો જુસશો કેહેવો હોએ છે તેથી તે તદ્દન અજાણ રહ્યો હતો. પણ હમણાં તેવા જુશાની અશર તેનાં જગરમાં પરગત પ-ડવા માંડી અને એ લાગણીએ તેનાં મગજપર પેહલોજ હુમલો કરવા માંડ્યો. એ આરત તરફ તે ખ્યાર વીનાં જોઈ શક્યો નહીં. તે ખચરવાલા પાછલ તે ઘણીજ બેચેની અને

ધાસતીથી ચાલતો હતો કે રખે એક બને કે આ તેની ફતેહ તદ્દન નહીં જેવી થઈ જાય અને એ આરત તેની કણેથી જતી રહે. પણ જુઓ પોતાનાં ઘરનાં ખારણા આગલ શલાંમત આવી પુગો ત્યારે તે દીલ સાથે ઘણો ખુશી થયો. પેટી તુરત હેઠલ ઉતારી અને ખચરવાલાને તેનું દાંમ આપી રખશુદ કીધો. એક આરડામાં પેટી લઈ જઈ મેલી પોતાનાં ગુલાંમને હોકમ કીધો કે ખાહાર જઈ દરવાજો બંધ કરે. જે પછે તુરત તેણે તે પેટી ખોલી પેલી આરતને ખાહાર કાઢાડી અને પોતાની દલગીરી જણાવી કે તેણીને ઘણીજ અગવડ ભરેલી હાલતમાં આટલી શાંકડી જગામાં પડી રહેલું પડ્યું હતું. તેની ખોલી, “અગરજો મે એ શંખંધી દુખ ખમી-ઉછે તો તેનો બદલો તમોએ મારી શેવો બજાવી એક બચાવ ભરેલી જગાપર મને લાવી ચુકી તે જાણુજ મને મારાં એ સઘલાં શંકતનો બદલો વાલી આપે છે.”

જેનમે પોતાનો આરડો અછી તહરેથી શીંગા-રેલો હતો. પણ તેનાં શુંદર દખાવપર એ આરતે જાજુ ધીઆંન આપીઈ નહીં. હાલ તેણીનું દીલ અને વખાંણ જેનમનાં ખુબશુરત ચેહરાપર અને તે નેણીની જે આગતાસવાગતા કરતો હતો તથા તેણીનો ખોલેલો ખોલઊંચકી લેઈ તેને ખુશી કરતો હતો તે તરફ ખેંચાયું. તેણીની નીમખહલાલી એનાં તરફ ઘણી વધી. તેની એક કોચપર બેઠી, અને પોતે કેટલી નીમખહલાલ છે તેની શાખેતી દખાડવા સાફ પો-તાનાં મોહોપરનો ખુરખો ઊંચકી નાંખીઆ અને પોતાની ગોરી શુંદર અને શોહાંમણી પરી-ચેહર પેશાંની ઉપર જેનમની લુખી નજ-રને ગમે તેમ અલાપ લેવા દીધી. આએ તરફ આ આરતથી જે મેહરખાંણી થઈ તે જેનમ દીલથી રમજીઆ. પારકા મરદ આગલ ખરી

મોહોબત અને એખલાશ વીનાં કોઈખી ઓરત પોતાનો મેહરો દેખાડી શકતી નથી. તેણીને જોતાંજ તેનાં દીલમાં મોહબતી જુસશાએ ઉછાલો કરી દીધો અને જેખી તેનાંથી તેમણી શેવા થઈ હોએ તે સઘલી ફક્ત આ મેહરખાંનીથી તે બુલી ગયો.

એ ઓરત જોનમનું દીલ પાંખી ગઈ. પણ તે દીલમાં માંથું લાવી નહીં અથવા તેથી ઘભરાઈ નહીં કારણ તેની તેને એક આખરદાર ગ્રહસ્થ સમજતો હતી. જોનમે વીચારીઠી કે તેણીને માટે નાંસતો ત્યાર કરવો જોઈએ પણ એ ખુબશુરત મેહમાનની પરોણાગત કરવાને ગોલાંમનો વીશવાસ નહીં હોવાથી પોતેજ પોતાનાં ગોલાંમને લઈને બધીઆરખાંનામા ગયો અનેશું શું ખનાવવું તેની વરદી આપી આવ્યો. પછે ત્યાંથી એક મેવાવાલાની દુકાંનપર આવી મીઠાં સવાદીશત ફલો ખરીદીઆં અને લેહજતદાર શરાબની શીરોહીઆ લઈ તથા ખલીફને માટે નાન ખનતાં હતાં તે ખરીદી પોતાનાં મુકાંમપર પાછો ફરીઆ.

ઘર આવી પુગતાંજ પોતાને હાથે તમાંમ ફલ અને મેવો સમારી એક ખુમચામાં પોતાને હાથે ગોઠવી તે એ ઓરત આગલ લઈજઈ બોલીઆ, “ખાંનું ખાણું તૈયાર થાએ એટલા આએ ચાખી જુવો.” એટલું બોલી તે અદખથી દુર ઉભો રહ્યો. પણ તુરત તેણીએ જણાવીઠી કે જ્યાં શુધી તે તેણી પાસ બેસી શાયે ખાએ નહીં ત્યાં તુલીક તેણી તેને હાથ લગાડનાર નથી. થોડું ખાધા પછે જોનમની નજર તેણીએ કાઢાડી મુકેલા ખુરખાપર પડી. તેની ઉપરની ઉમદા તહરાં ગુઢણી જવાથી તે તેને જોવા માં ગયો. છેડાપર શુનેરી અખસરથી કાંઈ લખેલું પણું હતું. તેણીએ તુરત તે ખુરખા હાથમાં લઈ તેની આગલ ધરીઆ અને બોલી, “જુવો તમારાથી એ વંચાએછે?” તે નરમાશ પકડી

બોલીઆ, “ખાંનું જે એક સોદાગર પોતાનો ધંધો ચલાવતાં વાંચવા લખવાથી અસાણ હોએ તો ખચીત તેને તે શોભા લગાડે નહીં.”

“વારું ત્યારે” તેણીએ કહ્યું, “એપર જે શુનેરી અખસરથી લખેલુંછે તે વાંચો કે મને મારી તવારીખ કહેવાને શખખ મલે.”

જોનમે તે ખુરખા લઈ નીચે મુજબ વાંચીઠી, “હજરત નખીનાં કાકાનું તોખમ ધરાવનાર, હું તારીજછું અને તુને મારોજ સમજુછું.” મહમદ પેગાંમખરનાં કાકાની આલાદ ધરાવનાર તો ખલીફ હૈન અલરશીદ હતો જે મહમદના કાકા અખસરની આલાદથી ઉતરેલો હતો અને રાજ્ય ચલાવતો હતો.

જ્યારે જોનમે એ શખુનો વાંચીઆ ત્યારે તે ગમ ખાઈ બોલીઆ, “અફસોસ ખાંનું જે કે મે તમારી જાદગી ખચાવીછે તોખી આએ લખાંણ માફ મોત આણશે. હું એ બેદ સમજતો નથી, તોપણ મારી ખાત્રી થાએછ કે મારા જેવો બેનશીખ આદમી કોઈ ખીજે હશે નહીં. ખાંનું મારા બોલવાથી ગુશો નાં કરશે અને મને માફ કરજે કારણ તમોને માફ દીલ અરપણ કરીઆ વીનાં તમારી શાય વાતચીત કરવી એ તદન મુશકેલછે. તમો પોતેખી શમજતાં હશે કે તમોને ના પાડવું એ મારા હાથમાં નથી અને માફ એમ જણાવવું કેવું દરગુજર કરવાને ચાગ્યછે. મારા દીલથીજ મે વીચાર કીધો હતો કે તમારી ખરદાસતમાં મશગુલ રહી, તમારા ફરમાનો ઊંચકી લેઈ મારી તાબેદારીથી તમારા તરફ જગેલા મારા ખીઆરમાં મજબુત રહી તમારા દીલની શપાતી ઉપર મારા વીશોની મોહબતનું દરખત ઊંગતું કરે. પણ એ સઘલો મારો વીચાર એકદમ નાઈલાજ થઈ ગયોછે. આવી દીલની સદા ખ.

લતી આગ વચ્ચે હું કદી જીવી શકનાર નથી.
ફીકર નહીં હું એટલાંધીજ શંતોસ પાંખીશ કે
તમારો થઈનેજ હું મરી જઈશ. વાસને ખાનું
તમે ને વારતા કેવા માંગોછો તે જણાવો કે
મારી કમતાલે ફૂજનો અંત આવે.”

એમ બોલતાં તેની આંખમાં આંસુનું ભરાઈ
આવીઆ. તે આરતનેખી લાગી આવીઊં પછી
આ તેનાં સખદાથી જરા દલગીર થવાને
બદલે તેણીનાં દીલમાં ઉલતી ખુશાલી ઉપજવા
લાગી અને તેણીનું દીલખી તેનાંપર દોડવા
લાગું, તોખી તે છુપાવી જાણે જેનમનાં બોલ-
વાની તેને કશી પરવા ન હોએ તેમ બોલી,
“તમાને માફ મોહો જોવાથી આટલી બધી બે-
ચેની પેદા કરસે એવી ખબર હોતો. ખચીત
મારો ખુરખો તમારી શનમુખ ઊંચકવાને હું
ઘણી સાવચેતી રાખતે. વલી હું નથી ધારતી
કે મારી તવારીખ જનવાથી તમારી હાલત તમે
ધારોછ તેમ જીવપર આવવા જેવી થાએ.”

એપર ને લખ્યુંછે તે વાંચો. (સફ ૭૩૧.)

પછે તે બેલી, “મારૂં નામ ફતનાહી
જેનો અર્થ કુખ આપતું બોલાર થાયછે,
શબખ મારો જનમ થયો ત્યારે મારી ખુબ-
સુરતી જોઈ એવું ધારવામાં આવીડ કે જેની
મારી સુરત જોસે તે

આફતમા આવીઆ
વીનાં રેશે નહીં. વલી
તમેએ હવે જાણ્યું
કે રાજા હાજન
અલ રશીદની હું
એક માનીતી બો-
રતછું.

મારી નાદાન વ-
યમાંજ મને એને
ત્યાં લઈ જઈ રાખી
હતી. જે મતલબશર
મને લઈ જવામાં
આવી હતી તે મતલબ
જાલવવાને મારી પછ-
વાડે કાંઈ જેવી તેવી
ખરદાસત લેવાઈ નહીં.
મને કેલવવા પાછલ
જે જે મેહનત તેઓ-
એ લીધી તેથી મેજ
માહીતગારી મેલવી
તે કાંઈ થોડી
હતી નહીં. મારી
ચાલાકી શાય મારી
ખુબસુરતીના પ્રકાશ
જોતાં ખલીફની જે-

દવા બેલી પાઈ. (સફ ૭૩૩.)

હરબાંણી મારાપર છુઆદ વધવા લાગી.
તેને મને પોતાનાં આરડાની પડોશમાંજ એક
આરડો આરાસતા કરી રાખી. તે એટલીજ
મિરબાંણી મારાપર ખતાવી ધરાયો નહીં. મારી

હજુરમાં વીશ ખાંદીઓ તેણે મોકલી તેમજ
ખીન્નાં ઘણાંક ખીદમતગારો મારી ચાકરી કરવા મને
સોંપ્યાં. આ સઘલી તેની મેહરબાંણીથી જગ-
તમાંની કોઈ રાંણી નહીં બોગવી શકે એવું

શુખ હું બોગવવા
લાગી. હવે તમે
વીચાર કરો કે ખ-
લીફની આરતને મારા
એ સઘલાં શુખથી અ-
દખાઈ કેમ ન ઉપજે.
ખલીફ તેણીને કાંઈ
થોડું શુખ આપેતા
હતો નહીં પણ એ
આરતે દીલથી દેવા-
વજ કીધો કે કોઈખી
પ્રકારે મારો નાશ
કરવો.

ઘણો વખત શુધી
હું તેણીનાં છટકાં
અને દાવપેજથી બહુ
શંભાલી રહી. પણ
અંતે હું તેણીના
હાથપર સપડાઈ અને
વખતશર તમે આવી
મને ઉગાડી ન હતે
તો હું જરૂર મોહતને
સ્વાધીન થાત. મને
કશે શક નથી કે
તેણીએ મારી એકાદ
ખાંદીને લાલચ આપી
શરખતમો કોઈ દવા

બેલી મને અજાણપણે પાઈ બેશુધ અને બે-
ભાંણુ કરી તે તકનો લાભ લઈ મને પોતાથી દુર
કરી તે બેલાંની એટલી શખત હતી કે સાત
આઠ કલાક શુધી હું જગત મધ નહીં હોવસ,

સખખ હું જરામાં હું જાગી ઉઠું.

“પણ એવી મારાપર અલાપ લેવાને જાણીદી, તે હમના ખલીફ હયાં હતા ત્યાં શુધી કાંઈ કરી શકી નહીં. પણ તેનાં પોતાનાં પડોશીઓની આડી ચાલસાઈ તેમને શીક્ષા કરવાને લશકર સાથે બાહર ગયેલા હોવાથી એ તક તેણીએ હાથ કીધી. આવો શંભેગ ખનતે નહીં તો તે ગમે એવી છે તોખી મારીપર આ ઘાતકી પગલું ભરવાને કદી હીમત કરી શકતે નહીં. ખલીફથી એ વાત છુપાવાને તેની હવે શું તદખીર લગાડશે તે મને માલમ નથી. તમારે જાણવું જોઈએ કે હાલ તો મારે વીશે તદન ચુપકીડી અખતીઆર કીધામાંજ મને ઘણા ફાયદા થાએ છે. મારી જીંદગીના આધાર એ ઉપર ખામોશી અખતીઆર કરવાપર રહેલો છે. જીઆં તુલીક ખલીફ ખગદાદ શેરમાં નથી ત્યાં શુધી મારો ખચાવ તમારા ઘરમાંજ છે. એ વાત હાલ તુરત ગુપ્ત રાખવાને તમોને ઘણું લાગતું વલગતું છે, અને તમારા ફાયદા સાઈ છે કારણ કે જો એ કરખીણ આરતને એ વાત ખખર પડશે કે તમોએ મને ખચાવી તો પછે તમારાપર તેની વેર લેવાને ચુકશે નહીં.

“જીઆરે ખલીફ પાછો ફરશે ત્યારે મને એટલી બધી શંભાલ લેવાની જરૂર રહેશે નહીં. તેને હું સઘલી ખીનાંથી વાકેફ કરીશ અને મારી પુર ખાત્રી છે કે હું તેને અતીઘણી વાહાલી છું તેથી મારો જાન ખચાવાની તમારી સેવાનો બદલો તે પુરતી રીતે વાલી આપશે.”

એ શાંભલી ઝેનમ બોલીઆ, “ખાંતું તમોએ જે ખુલાશો મારી આગલ કીધા તે વીસે હું તમારા હજારો હજાર ઉપકાર માંનું છું. તમો જે ફીકર રહો, તમારા એક ખાલનેખી આ જગા પર અલવાર આવશે નહીં, અને તમોએ ચુપ-

કીદી રાખવા શંખધી જે ખાહેશ ખતાવી છે તે સેવટ શુધી હું ધ્યાનમાં રાખીશ એમ તમો ખાત્રી સાથે માંનજો.

“મારા ચાકર નફરો જે ઇમાંન થઈ એ વ્રાત તેમનાં જાણવામાં આવ્યાથી જાહેર કરે, પણ તમો કેમ અને કયાંથી આવીઆં છે તે ખીનાં તેમને કદીખી માલમ પડવાની નથી એટલે તે લોકથી કાંઈ થઈ શકવાનું નથી. એટલુંજ નહીં પણ તમો બેશક માંનજો કે તેમને એ વીશે ખુછપરછ કરવાની ખોટી ખાહેશની ટેવખી નથી. વલી આજ કાલ જવાંન ગખડીઆને ખુખસુરત જવાંન ગુલાંમડીઓ ખરીદી લાવવાનો એટલો બધો ચાલ પડી ગયો છે કે તે વીસે હાલ કોઈને નવાઈ જેવું લાગતું નથી. એ લોકો એમજ માનશે કે હું પણ તેવાને પગલે ચાલી એક ખુખસુરત આરત ખરીદી લાવીઆ છું. વલી એ લોકો એવું ગુમાંન લઈ જશે કે હું તમોને છુપા છુપ લઈ આવીઆ તોમાં મારી કાંઈ નેમ હશે, વાસતે એ ખાખે તમો તદન ખીન ધાસતી રહો. આપણાં ખુલંદ દરજનાં સેહનસાહાની માનીતી આરત તરીકે ગણી તમો તરફ પુરતાં આદરમાંનથી તમારી સઘલી સેવા બજવામાં આવશે એવું ચોકશ માંનજો. પણ ગમે તેતલી તે સતા ધરાવનાર છે તોખી મારું દીલજે એકવાર તમારાં ખેચાંન તલે ખેચાઈ રહ્યું છે તે કદીખી છુટું થઈ શકવાનું નથી. હું સારી પેઠે શમજું છું અને મને પુરતી ખખર છે કે ‘જે ચીજ ઘણીની હોએ છે તેની ગુલાંમોને મનાંઈ છે.’ તો પણ મારો ખીઆર તમો તરફ દાડ્યો તે તમોએ મને કહ્યું કે તમો ખલીફનાં માંનીતા છે તે અગાઉના હતા. હવે મારો એ જુસસો હું અટકાવી શકતો નથી અને જો કે તે હજુર ખચગી જો છે તોખી આપણા વચેનાં આ મેલાપથી

દીનપર દીન વધી મકમ થતો જાએ છે અને ઘણાજ દીવસનો જડ યઠ્ઠ ગયો હોયે એવો મુશતકીમ મારાં જીગરનાં દરમીઆનમાં મુલ ઘાલી બેઠો છે. મને આશા છે કે આપણે ફતેહ-મંદ માહાબલ સેહનસાહા તમોને પાછાં બોલાવી જોખીદીની આ નીચ ચાલ રાફ તેણીને સીક્ષા કરસે. પણ હું એટલુંજ ચાહું છું કે ખલીફને ત્યાં પાછાં જવા પછે કમનશીબ ગેનમ જેનો પીઆર ખલીફ કરતાં કોઈખી પરકારે આજો નથી તેને તમો જુલો જસો નહીં. ખલીફ ગમે એવો દોલત અને સતામંદ છે તેણી તે તમારા વીચારમાંથી મને ખીશાડી મુકવાની શક્તી ધરાવતો નથી. જે જુસસાથી મારો પીઆર તમારા તરફ દોડે છે તે કરતાં વધારે પ્યારથી તે તમોને ચાહી શકસે નહીં. તમોને મુક્યાં પછે દુનયાનાં ગમે એવાં ખુશામાં હું જઈશ ત્યાંખી તમોને એજ મુજબ ચાહાતો રહીશ. અને તે મોહત શીવાએ ખીજુ કાંઈ બંધ પાડી શકશે નહીં.”

ફતનાએ જોયું કે ગેનમને અતી ઘણું લાગુ હતું. તેની એ હાલત જોઈ તેણી ઘણી અંદેસામાં પડી કારણ તેની પોતે પણ તેના તરફ પ્યારના જસસાથી બેચેન બની હતી. તેણીએ વીચાર કીધો કે જો એ ખીનાં વીસે વધુવાર તેઓ વચે વાતચીત ચાલું રહી તો તેણી પોતે કોણ હતી તે જુલી જસે અને અજાણપણે તેને પોતાનો ભરમ જાહેર કરી દેસે, તેથી તેની બોલી, “હું ધારું છું કે આ વાતથી તમોને દુખ ઉતપન થાએ છે માટે આપણુ ખીજુ બાબદ ઉપર ધ્યાન આપ્યે, અને તમોએ મારાપર જે બેહદ ઉપકાર કીધા છે તે વીસે મને તમારો આભાર માનવો જોઈએ. એ વીસે હું જીઆરેખી વીચાર કરું છું ત્યારે તમારો પાઠ માંનવાને મને અશક્ત થયલી જોઈશું કારણ કે એ તમારી સેવા વગર હું કદીખી દીવસની રોશની ફરી જોત નહીં.”

એટલાંમાં બારણું કોકાકું તેથી વાત પડતી નાંખી ગેનમે તે ઊંચાડી જોયું તો તેનો ગુલાંમ ખાંણાનો શુરો તૈયાર થયો હતો તેને બખર આપવા આયો હતો. કોઈખી આદમીને ફતનાં જે આરકામાં હતી ત્યાં આવવા નહોં દેવાનાં વીચારથી તેણે શુરોનો તમામ શાંમાંન પોતાને હાથે ખીછાવીઓ જેથી ફતનાંની ખાતરી થઈ કે તેણી ખાતર તે કેટલી બધી સાવચેતી અને મેહનત લેતો હતો.

બેઉ જાણાએ ખાંણું ખાધા પછે ગેનમે સઘલો શાંમાંન પાછો પોતાને હાથે ઊંચાવી બારણા આગલ ઉભેલા નફરોને હવાસે કીધો અને બોલ્યો, “ખાંતું તમોને હવે આશાએશની જાજ જરૂર માટે હું બાહાર જોઈશું અને જીઆરે તમો પાછાં ઉઠસો એટલે તમારી સેવામાં હું હાજર રહીસ.”

એટલું કહી તે બાહાર ગયો અને બે ગોલાંમડી ખરીદી. વળી એ ખલીફની માંનીતીને લાએક કપડાંની બે ગાંશડીઓ પણ તેને વેચાતી લાવીઓ. તે ગોલાંમડી અને તે ગાંશડીઓ ફતનાં આગલ ધરી તે બોલીઓ, “ખાંતું તમો જેવા મોભાવાલા આદમોને ગોલાંમડીની જરૂર છે માટે તમો એ લોકને તમારી સેવામાં રેહવા દેઓ.”

પોતાને વાસતે આટલી બધી દીલસોજી અને પરાણાગત જોઈ તેની દીલથી ઘણીજ ખુશી થવા લાગી. તેણી બોલી, “સાહેબ, મેં જોયું કે તમો જેખી ચીજ બજવા માંગો છો તે બાબે આદમીઓ માફક અધુરી રેહવા દેતા નથી. તમારા મારાપર આટલાં બધાં હેશાંનમાં તમો ઉભેરો કરતાજ નજાઓ. વારું હું ઉમેદ રાખું છું કે તમોને હું કદીખી નીચખડરાંમ થઈશ નહીં અને પરવરદગાર જલદીથી મને એવી હાલતમાં લાવી મુકે કે હું એ તમારા ઉપકારનો બદલો વાલી આપવાને શક્તીવાંન થાઉં.”

તે બેઠ બાંદીઓને બીજા ઝારડામાં મોક-
લાવી ગેનમ તેણીથી દુર બીજા કોચ પર અદ-
બથી બેઠા અને વલી પાછી પોતાની બલતી
આગ તેણીને જાહેર કરવા લાગેા. “કુનીઆનાં

“સાહેબ,” તેણી બોલવા જાએછ એટલામાં
ગેનમજ બોલીઓ, “બાંનું આ બીજા મરતબે
તમેએ મને ‘સાહેબ,’ એ બોલથી બોલાવી
નવાળ્યો. તમેએ પેલી ગોલાંમકીઓ હજુર એજ

શરવેથી મોટા રાજાને અરપાણ કીધેલાં એક દીલ
પર મારે તરફની લાગણીની અશર પેદા કરવાની
આશા રાખવીબી ફાકતછે. અફસોસ! પણ મારા
આ કમનશીબમાં મને એટલોજ ઇશારો મલે કે
મારાં બલી ખાખ થતાં દીલમાં જે મોહુખતનો
આતસ સલગયોછે તેથી તમે તદન બે
ખખર નથી તો મને ઘણું શુખ મલેલું હું
ગણીસ.”

એ લોકને તમારી સેવામાં રહેવા દ્યો. (ચક્ર ૭૩૬.)

માંનથી મને યોલાવીઓ પાણુ તેઓની હાજરીને લીધે હું તે વીસે અખાડ કરી ગયો. પાણુ હવે તમારી કણે મળી લેજીએ કે મેહરબાની કરી યોદા ખાતર એ નાંમથી મને યોલાવતાંનાં. તમે મને એક તમારો કમીનો ગુલાંમ શમજો, કે જે હાલતમાં તમારી ચાકરી બજાવતો. સેવત શુધી હું રેહીશ.”

ફતનાં યોલી, “નાં નાં, એમ કેમ બને? જે ઘણીએ મારી છાંદગી બચાવી, અને મારા-પર આટલો બધો ઉપકાર કીધો તેને અ-પમાંન લેલી રીતે યોલાવતાં હું ઘણી સાવચેત રહીશ. તમેને ન છાજતી ચીજ કરવી અથવા યોલાવી એ મને નીમખહરાંમીનાં બટામાં લાવી નાંખે, વાસતે મારું અંતઃકરણ જે વલાણથી તમે તરફ મને વરતવાને ઉશકેરે તેમાં તમે આડા નાં આવો. જે કાયદો તમેએ મને દેખાડ્યો છે તેને મલતું તમારા તરફ માંન રાખી મને વરતવા દેઓ. આવી ઊંધી ચાલ ચલાવી કદીબી હું ગુનેગાર થઈશ નહીં. તમે જે વરતણુંકથી મારા તરફ વરતો છો તેનો ઘેર ઉપયોગ કરતાં હું સદા ચોકેલી રહીશ. હું જરાબી આંણાંકાંણી વગર દેખાડી શકીશ કે તમારા તરફ હું કદીબી બેદરકારીથી જોઈશકીશ નહીં. પાણુ વળી જે કારણો મને એ વીસે ચુપ કીડો અખત્યાર કરવા ફરમાવે છે તે તમેને રોશ નછે.”

એ શખુનો શાંભલી ગેનમનું દીલ ખુશાલીથી ભરાઈ આવેલું; હરખનાં આંજુ તેની ચશમમાથી તપકાવા લાગ્યાં. તેણીનો ઉપકાર માંનવાને તેની કણે શબ્દો પુરતા હતા નહીં. એટલુંજ કહી તે શંતોશ પાંખીઓ કે “જેનાપર ઘણીની માલેકી અને અખતીઆરી છે તેની તેનાં ગો-લાંમને મનાઈ છે.”

રાત પડવા આવી એટલે તે ઉઠ્યો અને પોતે

જાતે જઈ બતી લઈ આયો. બતી તેબલ ઉપર મુકી બેઠ જણા ફેલ અને મેવાપર હાથ નાંખી તે એકમેકને અરશપરશ બેટ કરી ખાવા લાગ્યાં તથા સ્વાદીશત શરાબ દમખદમ બેઠ જણે પીવા માંડીઓ. બે બે ચચાર જાંમ પીધા પછે તેઓને વીચાર આવ્યો કે કાંઈબી ગાંનું ગાથા વગર તે વધારે પીવા નહીં. ગેનમે તેજ વખતે પોતાનાં દીલમાં ચાલતાં ઉ-ભરા પરગત પડે એવું એક ગાએન જોડી ગાવા માંડીઊં. આએ તરફ ફતનાંએ પોતાપર શું શું પડીઊં હતું તેના શાર ખેંચી તેનું એક ગાયન બનાવી ગાયું કે જેથી ગેનમનો ચાહો તેનાં તરફ વધારે મજબુત થયો. એ શીવાએ ખલીફ તરફ તોણી કેટલી વફાદાર છે તેપણુ તેણીએ જણાવીઊં. એ મુજબ તેઓ છેક મધરાત શુધી બેઠાં અને છઆરે ઉઠવાનો વખત થયો ત્યારે તે બેઠ જણા એક બીજાથી છુટાં પડી પોતાની જગાએ શુવા ગયાં અને ગેનમે જે આરતો ખ-રીદી હતી તેઓને તેણીની આગલ રાખી.

એ મુજબ તેઓ ઘણાક દીવસ શુધી શાયે રહ્યાં. એ જવાંન સોદાગર એક ઘડીબી એ સ્ત્રીની સેવામાંથી છુટો રહ્યો નહીં અને ઘણા અગતનાં કારણ શીવાએ કદીબી તેણીને વીહીલી મુકી બાહર જતો હતો નહીં. તેજને એવે વખતે તેણી શુતેલી હાએ; બાકીનો સઘલો વખત તે-ણીની શંગતમાં કાહાડતો હતો, તેનું ધગ ધી-આંન સઘલું ફતનાંમાં હતું. તેમજ એ સ્ત્રીબી તેનાં બદલામાં ખુલી રીતે એકરાર કરતી હતી કે તે જેવો તેને ચાહતો હતો તેથી આછી તે તેને ચાહતી હતી નહીં. જો કે તેઓ આટલા બધાં એક બીજાંપર મોહી પડ્યાં હતાં, તોબી ફક્ત ખલીફ તરફનાં માનને ખાતર એ પોતાની પ્રીત ચોકશ હદ તુલીકજ જાલવી રાખી હતી.

આએ તરફ ફતનાં મોહતમાં પંખમાંથી સપ-

કાતી બંચી ગેનમ શાથ શુખ ચેનથી રહેતી હતી, તેમ બીજા હાથપર જખીદી પોતે કીધેલાં કરમથી પોતાનાં મેહલમાં ઘણી બેચેન રહેતી હતી.

જ્યારે પેલા ત્રણ ગોલાંમોને તે શંકુખ શવાધીન કરી પોતાનું વેર લેવાના એ નીરદય આરતે નીશચએ કીધા અને તે શંકુખ લઈ તેમાં શું હતું તે વગર જાણુવે એ ગુલાંમો તેણીનાં હોકમ મુજબ લઈ ચાલીઆ ત્યારે તેણીનાં દીલમાં બેહદ બેચેની, ધાસતી અને ફીકર પેડા થઈ. તેણીની ઊંગ અને ભુખ જતી રહી. તમાંચ વખત તેની પોતાનો ગુના કેમ છુપાવે તેના વીચારમાં કાહાડવા લાગી. તે મન શાથ સવાલ કરતી, “મારો ખાવીંદ, જે બીજા કોઈબી પોતાની આરતો કરતાં ફતનાંને વધારે ચાહેછે, તે આવી મને પુછશે તો તેને શું ખાહાનું બતાવીશ. ઘણીક તાલ તેણીને શુજ પડી પણ કોઈ પેશ પડી શકે એવી હતી નહીં, અને તેમા ઘણી અડચણો આડી આવવા લાગી. તેણીની એક દાસી હતી તે ઘણી જઈક ઉમરે આવી હતી. તેણીએ જખીડીને છેક નાંનપણથી ઉછરી મોટી કીધી હતી. શહવાર પડતાંજ તેણી તેણે બોલાવી મંગાવી અને પોતાનો સઘલો ભરમ તેણીને જાહેર કરી બોલી, “મારી પીઆરી મા તે મને હરેક હગડાઈની વેલાએ તારી સહલાથી મદદ આપીછે, તેવીજ હુમણા પંચાતીમાં હું આવી પડીછું અને માફ શરવે શુખ અને ચેન હું ભુલી ગઈછું કે મારો ખાવીંદ ખલીફ આવી પુછશે તો તેને શી રવેશે જવાબ દઈશ.”

એપરથી તે બુધી બોલી, “મારી પીઆરી ખાનું અગર આ કાંમ નહીંજ કીધું હોતેતો ઘણું સાફ થાત અને આવી પંચાતીમાં આવી પડતું નહીં પડત. પણ જ્યારે હવે થયું એટલે તે વીશે વધુ બેલવામાં ફાએદા નથી. હવેતો એવો

ઉપાયે શોધવો જોઈએ કે નાંમદાર ખલીફ ક-ગાએ મને એક વીચાર એ આવેછ કે તમોએ તુરત એક લાકડાંની આદમીનાં કદની પુતલી બનાવી તે એક શંકુખમાં મુકીને તે ઉપર કપડાં લપેતી સઘલી કીરીઆ કરી મેહલનાં કોઈ ભાગમાં દફનાવીએ. પછે એક પથરનો લેખ શાથનો મીનારો ગુખજનાં આકારમાં તે ધોરપર બંધાવો અને કાલું કપડું ધંકાવો, અને તેની આગલ મોમબતીની રોશની બલતી રખાવો. વલી હું કેહવાને ભુલી ગઈ કે તમોએ પોતે શોકમાં બેશબુ જોઈએ તેમજ તમારી અને ફતનાંની સરવે બાંદીઓને તેમ કરવાને હોકમ કરવો. જ્યારે ખલીફ આવીને તમો સરવેને શોકમાં જોશે એટલે તે તમોને તેનું કારણ પુછશે. તમો કેને કે તેની આખરને લાએક થાએ તેવી રીતે સરવે કીરીઆ અને ખરચ કરી ફતનાંને એકાએક મરણ પાંમી તેને દફનાવી હતી. એમ કેહવાથી તે તમોપર હદથી જેઆદા પીઆર વધારશે. વલી તમે તેણીની એક શુંદર ધોર બંધાવી, જે શાબેતીથી તમારી સઘલી વારતા તેનાં ધીઆંનમાં ઉતરશે. તે એ ફતનાપર પુશકલ પીઆર ધરાવેછે તેથી તે જરૂર તેણીની ધોરપર જઈ આંજુ વરશાવવા વીનાં રહેશે નહીં. વળી કદાચ તમારા કેવાપર ભરશે નહીં લાવી એ સઘલુ ફક્ત અદખાઈ ખાતર તમોએ તેને મેહલમાંથી કાહાડી મુકી હશે, અને એ સઘલી કીરીઆ કાંઈજ નહીં પણ ફક્ત એક ઢોંગ અને તેને સમજવાનું ખાનું હશે, એમ શમજ ધોર પાછી ઉખેડાવી તેણીની લાશ જોવા માંગશે, અને જ્યારે તેનો નજરે એક આરતનું કાલખુદ પડશે એટલેજ તેની ખાત્રી થશે અને તેથી તે તમોપર ઘણી મમતા રાખી તમારી વખાણ કરશે. હવે એ આરતની મુરતી હું પોતે શોહ-

રનાં એક મીશતરી પાશ કોતરાવી તૈયાર કરાડિય, કે તેને કરી રીતનો શક ન જાએ કે એ શું કારણશર બનાવામાં આવેછે. પણ એટલાં તમે ફતનાની બાંદીઓને બોલાવી મંગાવો અને જોએ ગઈ રાતે તેણીને શરબત પાચું હતું તે સઘલીઓને જણાવો કે તે લોક પોત પોતામાં વાત કરે કે તેમની બાઈ એકાએક મુવેલી માલમ પડી. તેઓને ગમથી પોશાક ચાક કરવા કહો તથા ઓરડામાં જવા વગર બાહારન ઉભી રહી રહવા કુતવા ફરમાવો. તેમને જણાવો કે તેણીને દફનાવાને જનાંખાણાંનાં વડાને તમે હોકમ આપેઓછે.” એ સઘલું સાંભરી જોબોદીએ બુધીઆ પર ઘણી ખુરબાંન થઈ ગઈ અને પોતાની જહવેરની પેટીમાંથી એક શુદર કીમતી વીટી કાઢાડી તેણીને આંગલ પેહેડાવી, ઘણીજ ખુશાલી સાથ બોલી, “મારી નેક મા, તારો હું કેવી તહરેથી ઉપકાર માંનું. આવી તાલ મને કદીબી જડપતે નહીં, અને એથી જરૂર મને ફતેહ મલશે તેમાં કાંઈ શક નથી. હવે મારાં દીલને જરા ધીરજ આવી, અને મારું ગુચવાએલું મગજ શાંત થયુંછ. પેલી લાકડાંની મુરતીનું કાંમ તને શોફી અને બાકીની તજવીજ હું કરુંછ.”

જોબોદીની મરજી મુજબ, લાકડાંનું બદન ઉતાવલથી તૈયાર કરવામાં આવીગિં અને તે ફતનાનાં ઓરડામાં એ બુધીએ લઈ જઈને કફન પેહેડાવી એક મુવેલાં આદમી જેવું દીશતું કીધું અને પછે તેને એક શંદુખમાં શુવાડીગિં. તેને ત્યાંથી ઊંચકી લઈ જઈ, મરશરે, જે પણ તદન ઠગાયો હતો, ઘટતી કીરીઆ શાથ જોબોદીએ બતાવી તે જગામાં દાતીગિં. તેમજ એ ઓરતની માનીતી બાંદીઓ ખીજ પેલી શીખવી મુકેલી ઓરતોને જોઈ

જર જર રડવા કુટવા લાગી. જોબોદીએ તુરત કરીઆને બોલાવી તેનીની લાશની જગાપર એક શુદર ઘોર બાંધી દેવાનો હોકમ કીધો જે તેઓએ તુરત પુરો કરો દીધી. એ પછે તેણીએ પોતેખી શોક અખતીઆર કરી શીહા લેખાશ પેહેડયો જેથી આખાં શેહરમાં એ ખલીફની માનીતીનાં મોહતની ખબર ફેલાઈ ગઈ.

એ વાત જેનમનાં કાંનપર આવી પણ તે ઘણી અશુરે હતી, કારણ કે આપણે આગલ જ્યું તેમ એ કવચીતજ એ ઓરત આગલથી ખીશી બાહાર જતો હતો. પણ જ્યારે એ વાત તેને સાંભલી ત્યારે તે તેણી આગલ બોલ્યો, “બાંનું આખું બગદાદ સેહર તમે વીશે એમજ માનેછ કે તમે ગુજરી ગયાંછો તેમજ મારી ખાતરીછે કે જોબોદીબી પણ ધારતી હશે; પણ ખોદાતાલાની નિરખાંનીથી હું ઘાવાઈ પુરવાને શકતીવાંન થયોછું કે તમે તદન ખચી ગયાંછો. પરવરદગાર એવું કરે કે આ ખોટી ગપનો લાભ આપી આપણને એ જગાથી દુરદરાજ શેહરમાં લઈ જઈ મુકે કે જ્યાં તમે મારાં જગરનાં માલીક થઈ તે ઉપર અમલ ચલાવો ! પણ એ ભાયગ કોણના લાવે ? દુનીઆમાં શરવે થી મોટા સાહુજાડાને શુખી કરવાને શારૂં પરવરદગારે તમેને પેદા કીધાંછે અને તે શુખ જતવાને હાડન અલ રશીદ શીવાએ ખીજ કોણ સાહુજાડોછે ? તેજ તમારે લાએકનોછે. અગર તમે એમખી ચાહો કે તેની પ્રીતને ત્યાગ કરી મને શુખી કરો પણ શું મારાથી તેમ કબુલ વતીક થઈ શકાએ ? ના કદી નહીં, કારણ શું એ વાત ખરી નથી કે “જે ચીજ ઘણી સારૂંછે તેની બંદાને મનઈછે.”

એ ખુબશુરત ઓરતને જોકે એનાં એમ બોલવાથી ઘણું લાગી આવીગિં તોપણ તેનો પાધરો જવાબદવાને અખાડા કરી તે બોલી, “સાહેબ હાલ

આપણુ જોખીદીની થતી ફતેહનો અટકાવ કરી શકશું નહીં. પોતાનો ગુનાહ શાંતવાને સારું તેણે આવા ઉપાયો કીધા હોય તેમાં નવાઈ નથી. તેણીને હમણાં તો જેમ ધીઆનાં માં આવે તેમ ચાલવા દેવો કારણ કે મારી પકી ખાતરી છે એ તેણીની થોડોવારની ફતેહ જરૂર તેણીને દલગીરીનાં ગારમાં દુખાડશે. ખલીફ થોડા વખતમાં શેહરમાં પાછો આવશે અને આપણે છુપેથી તેને સઘલી વાતથી વાકેફ કરશું. હાલ તો આપણે ઘણી સાવચેતીથી સંભાલી ચાલવું જોઈએ અને તેણીને જાણવા દેવું નહીં જોઈએ કે હું છુપતી છું. જેમ થવાથી કેવા માંડાં પરીણામો નીપજશે તે વીશે જ તમોને જાણાવી ઊંછે.”

ત્રણ મારા ગુજરી જવા પછે ખલીફ ફતેહની કીરતી શાથ સેહરમાં પાછો દાખલ થયો. તેણે પોતાનાં દુશમનોનો પરાજય કીધો હતો તે ફતનાંને મલી કેહવા જેહલમાં ધસી અને પોતાની ફતેહની કીરતી તેણીને જાણાવવાને ચાહ્યું. પણ તેને તુરત માલમ પડ્યું કે સઘલાંઓ ગમીનાં લેખાશમાં હતાં અને કોઈ માંડો ખનાવ ખનેલો હતો. છઠ્ઠાં જોખીદીનેબી એવાજ પોશાકમાં અને ગમગીન દીલે તેને મલવા આવતી જોઈ તેવાંજ પોશાકમાં તેણીની ખાંદી-આનેબી દખી તેની આતુરતામાં વધારો થયો. તેણે તુરત તેણીને એ સઘલાંનું કારણ પૂછ્યું. તેણીએ જવાબ દીધો, “ખરૂં ધરમીઓનાં શરદાર તમો નામવરની ખાંદી ફતનાંને સારું હોય એ આજ શોક અખતીઆર કીધો છે. તે ખચારી એકાએક એટલા થોડા વખતમાં મરણ પામી કે હમો તેના કશો ઉપાય કરી શક્યાં નહીં.” તેણી આગલ વધું બોલે તે આગમચ ખલીફ એટલો તો ગમખાર થઈ ગયો કે એક અફસોસનો અર્વાજ કાઢાડી બેલાંન થઈ ગયો.

તુરત પાછો શુધીમાં આવી તેને પૂછ્યું કે તેની વાહાલી ફતનાંને કહી જગાપર દફનાવી હતી. એ મકારે આરત બોલી, “સાહેબ તેણીને અવલનંજલ પુગાડવાની સરવે કીરીઆ મારી નજર આગલ મે ફરાવી છે તથા તેણીને લાએક થાએ એવી ઉમદા ધાર ખનાવા પાછલ મેં કશી રીતની વાંન કીધી નથી. તેનીની લાશની જગાપર તમામ શીધી મરમરનાં પથરની એક શુંદર ધાર ખનાવી છે અને તમો જ નાંમદાર ચાહો તો તે ખતાવાને હું પોતેબી તમારી શાથ ત્યાં આવીશ.”

ખત્રીફ તેણીને શાથે લેવાની કશી જરૂર જોઈ નહીં તેથી મરશરને લઈને પોતે ત્યાં ગયો. પોતાનાં લશકરી લેખાશમાંજ તે ત્યાં ગયો હતો. ધારનો ઠાઠ માથ અને ભપકો જોઈ તેણે છકજ થઈ ગયો અને વીચાર કરવા લાગ્યો કે જોખીદીએ પોતાની એક દુશમન જેવી આરત સારું આટલી બધી મેહનત અને કાલજ કાંચે લીધી. અલખતાં આ તેણીનાં કાંમથી તેને ઘણી અજાએબી લાગી. તે પોતે જાતે અદખો હતો તેથી જોખીદીનાં તરફ તેને શક પેદા થયો અને દીલમાં વીચારીઉ કે તેની ફતનાં ખચીત કેઈ છુપતી હશે. પોતે લાંમખો વખત બાહર રહ્યો તેના લાભ લઈ જોખીદીએ તેણીને મેહલમાંથી બાહર કાઢાડી ચુકી આ તાલ રચી નહીં કાંચે હોય ? અને તેને એવી જગાએ દુરદરાજ મોકલી દીધી હોય કે કબ્ર તેણીનો પટો તેને મલેજ નહીં. એવો એવો શક તેનાં દીલમાં ઉપજવા લાગ્યો. પણ જોખીદીએ તેણીનો માંણ લીધો હશે એવો તેને ખીઆલ કદી નહીં આવીઓ.

પોતાનો શક દુર કરવાની મતલબથી તેણે હોકમ કીધો કે તે ધાર બોલી કરે અને પોતાનાં શનમુખ પોતાની માનીતીનું કાલખુદ બહાર લાવે. પણ છઠ્ઠાં પેલાં લાકડાંની મુરતી ઉપર શકેદ

કષકું વીતાલેલું તેણે
જેવાની તેની ખાહેશ
વધી નહીં, કારણ કે
એ ધરમચુશત ખલીફ
વીચારીક કે મુતેલાનાં
કાલબુદને ઉગાડું કરવું
એ અપવીત્ર કાંમ
હતું. એજ ધાસતી.
થી તેને તે કાલબુદ.
ની વધારે તપાસ ચ-
લાવવાને હીમત કરી
નહીં. ફતનાનાં મોહત
વોશ એથી તેને લગા-
રખી શક રહ્યો નહીં.
તેણે તે શંદુખપાછી
બંધ કરાવી, ઘોર
પુરાવી દીધી.

પોતાની માની
તીની ઘોર આગલ
સેવતનું માંન જાહેર
કરવાની મતલબ હો-
વાથી ખલીફ સેહર-
નાં તમામ કાજ
મુલાં અને ધરમોપ-
દશકોને બોલાવાને
હોકમ કીધો તથા
તમામ દરબારીઓને
હાજર થવા ફરમાવ્યું.
તેઓ સઘલાં મેહ-
લમાં જમાવ થતા
તે વખત પોતે
ઘોર આગલ રહી
દલગીરી અને શો-
કનાં આંશુ નાંખ-
તો હતો. સઘલાંઓ
આવીઆ ત્યારે
ઘોરની ખરાખર
સાંમે તે ઉભો અને

મોટા અવાજે બંદગી કરવા માંડી. (સફ ૭૪૧.)

તેની આશાપાસ ખી
જાઓઉભા રહી બધા
મોટા અવાજે બંદગી
કરવા લાગા. બંદગી
ખલાશ થવા પછે
કુરાંન ભાગુનારા ધ-
રમોપદશકોએ કુરાંણુ-
માંથી ઘણીક બંદ-
ગીઓ વાંચી શંભ-
લાવી.

એ મુજબ એક
મારા શુધી શહવાર
શાહાંજ બંદગી
ચાલુ રહી જે સઘલી
વખતે ખલીફ ત્યાં
પોતે હાજર રહેતો
હતો અને વડો વજીર
અને બીજા દરબારી-
ઓ ખલીફની માફક
શોકનાં પોશાકમાં ત્યાં
શેહજદો કરવાને આ-
વતા હતા. ખલીફને
આ મોહતથી એટલું
લાગું હતું કે દર વેલા
પોતાની પીઆરીની
જુદાઈ સાફ તેની
આંખમાંથી આંજુની
રેલ વેહેતી હતી, તેમ.
જ તે બીજાં કાંમકાજ
ઉપર ધીઆંન આપી
શકતો હતો નહીં.

મહીનાંની આખે-
રીનાં છેલા દીવશે
શહવારથી બીજા રો-
જનો શહવાર શુધી
ઉપર મુજબની કીરી-
આ જારી રહી હતી.
ખલીફ તે દીનેઆખા

દીવશની ઠાકથી આનેજ થઈ ગયા હતા તેથી તેણી આહાથું કે પોતાનાં આરડામાં જઈ જરા આશા-એશ લે. તે જઈ જરા થુતો એટલે ઊંચે તેના-પર ગલખો કીધો. એ વેલા તેનાં ખીછાંનાંપર એ ખાંદીઆ બેસી ભરત ભરતી હતી. તેઓમાંની એક માથાં આગલ અને ખીજ પગ આગલ હતી. જુઓ શુધી તે તદન ભર હુંગમાં પડ્યો ત્યાં શુધી તેઓ તદન ચુપ બેઠી હતી.

જે આરત તેનાં માથાં આગલ બેઠી હતી અને જેનું નામ નુરાંન જહાર, (ખાંમદાદ), કરી હતું તેણીએ જુઆરે ખલીફને તદન હુંગમાં ગીરફતાર જોયા ત્યારે ખીજ જે પગ આગલ બેઠી હતી અને જેને નાંગમાતોશસોહી, (ખાંમદાદનો સેતારો), કરી બોલતાં હતાં તેણીને કહ્યું, “એક મોટી વાત જહારમાં આવી છે જે નાંમદાર ખલીફ જાણશે ત્યારે તે હરખાઈ જશે. જે ખબર હું કહેવાની છું તે એ છે કે કિતનાં કાંઈ ગુજરી ગઈ નથી, પણ તંદારસતીમાં ખુશી સાથ જાંદગી મોગવે છે.”

એપરથી તેનીની શાથી બોલી, “ઓ પરવર-દગાર! શું એમખી બને કે તે ખુબશુરત, શોહાંખણી મોગતવાલી, બેમીશાલ દીદાર ધરાવનારી, આપણી કિતનાં હજુર જીવતી છે?” એ ખાંદી એટલીતો હરખમાં આવી બોલી કે તેણીથી વધારે ઘાંઘાત થઈ ગયો જેથી ખલીફ જંગી ઉઠ્યો, અને પુછ્યું કે તેઓ ગડબડ કેમ કરી તેને હુંગમાંથી ખીદાર કીધો. “અફસોશ નાંમદાર સાહેબ,” તેની બોલી, “ને માફ કરો મારા ગુનાંને કારણ મારી ગફલતથી તે જનમ પાંમીઆ. પણ મારાં શાંભલવામાં આવીર્ગે કે ખાંનું કિતનાં હજુર જીવતી છે એટલે મારાથી ખુશાલી જહાર પાડેયા વીનાં રેહવાયું નહીં.” એપરથી ખલીફ બોલ્યો, “તે મરાગુ નથી પાંમીતો તેનું શું થયું છે?” એનાં જવાબમાં ખાંમદાદ બોલી, “નાંમવર ખાવીદ આજ શાંહુંને કોઈ અજાણા શખ્શો મને એક ચીઠી પુગાડી, જે ચીઠી કિતનાંનાં પોતાનાં હાથની લખેલી છે. એમાં તેણીપર વીતેલાં ગજબનું તેણીએ વરાણન કીધું છે અને એ ખીનાંથી તમે નાંમદા-

રને વાકેફ કરવાને મને હોકમ કીધો છે. તમે નાંમદારને એકદમ જણાવા કરતાં તમે જરા આશાએશ લેઈ ઉઠ્યા પછે તે તમાને જણાવાને મેદરશત વીચારીર્ગે અને—” પણ ખલીફ વધુ શાંભલવાને થોખી શક્યા નહીં તેથી બોલીઆ, “લાવ તે ચીઠી ક્યાં છે, મને તુરત તેં નહીં જણાવીર્ગે એ ઘણી ભારી જુલ કીધી છે.”

ખાંમદાદ તુરત તે ચીઠી લાવી તેને હાજર કીધી જે તેણે ઘણીજ અધીર ખતાવી વાંચી. તે ચીઠીમાં કિતનાંએ પોતાનાંપર જે જે ગજબ ગુજરેલો હતો તેનું વરાણ કરીર્ગે હતું. વલી જે-નને તેણીની કેટલી મદારત અને ખરદાસત કીધી તે વીશે લગાર વધારે શહરાગાત કરી લખ્યું હતું. એ વાંચી ખલીફ, જે જાતે ઘણો અદેખો હતો, તે જખીદીની આ ઘાટકી વરતાણુંકની ખબર લેવાને બદલે, ઉલતો કિતનાં ઉપર ભારે રીશ કરવા લાગ્યો કે તેણી જેનમની દાશતી રાખી પોતાને બેવફા થઈ હતી. કેહરમાં આવી તે બોલીઆ, “અરે શું એમ છે? એ નાપાક ચંદાલ આરત ચાર મહીનાં શુધી એક જવાંન સોદાગર શાથ રહી? અને વલી બેહા થઈ તેની તારીફ મારી આગલ કરવાને જરાખી લજવાતી નથી? મને બગદાદ સેહરમાં આવી રેહવાને ત્રીશ દીવશ ગુજરી ગયા છે અને એટલો વખત ગાલી નાંખી પોતાની ખબર મોકલવાને આણીને હમણા શુજ પડીર્ગે? આ બેવફા ચંદાલ! હું તેણીનાં શોકમાં રણમશ થાઉં અને તે પોતે મને ઠગવાનો પેશા માંડી બેઠી છે? એ બેહુયા આરતને શીક્ષા કરવાને અને જે જવાને મને અપમાન આપવાની હીમત કીધી છે તેને તેનો સ્વાદ ચખાદવાને ધીલ શાની કરવી જોઈએ.”

એટલું બોલી તે પોતાની દરબારમાં ગયો, જુઓ તે પોતાનાં મશલતીઆ શરદારો અને વજીરો શાથ હમેશાં કાંમકાજ કરતો હતો. દરવાજો હુંગડતા તેનાં શરવે દરબારીઆ જેઓ તેની રાહ જોતા હતા તેઓ અંદર દાખલ થયાં. વડો વજીર સરવેની આગલ આવી તેનાં તખત આગલ ઉભો તેવોજ ખલીફ એવા અવાજ અને ગોસ્સાથી બોલ્યો કે તેનો હોકમ

પાછો ફરવો એ ગોથા નહીં બને એકું વજરને લાગુ. તે બાલીઓ, “વજર ગાયકર, તને હું એક ઘણું અગતનું કાંમ સોડુંછ તે તારે વગર વીલમ ખાવે બળવડું નેઈશે. તારી શાથ ચુનંદા ચારસો સવારો લે અને દમાશકશ સેહરનો ગેનમ નાંમનો એક સોદાગર બચો અને આવી રહેલોછે તેની ખોલ કરી ધુંડી કાઢાડ. એ અબુ અયુબ નાંમનાં વેપારીનો દીકરો થાએછે. તેની જગા માલમ પડતાંજ તું ત્યાં જઈ તેનું ઘરખાર સઘલું તારાજ કરી જમીન બરાબર કર. પણ તે પહેલાં તે ગેનમને પકડી, મારી ગોલાંમડી ફેતનાં જે આજ ચાર માશ થયાં તેની શાથ રહેલીછે, તેણી નેડે મારી આગલ લાવી હાજર કર. હું તેઆને એવી શીક્ષા કરૂ તથા તે બેશરમ આદમીની શુધ ઠેકાણે લાડી કે મને અપમાન કરવામાં કેટલો નેખમછે તે તેમને માલમ પડે તથા બીજાંઓ તેથી દાખલો લે.”

એ શખુનો નીકલતાંજ તે બળવાને શરોચ-શમથી કબુલ કરી વજર ત્યાંથી ચાલેતો થયો. જતાંને વાર જે મુખીઅ દલાલ હતો તેને વજરે તેડાવી મંગાવીઓ. તેરેશમી કાપડ વગેરેની દલાલી કરતો હતો. તેનેથી તેને ખબર માંગી કે ગેનમ કહયા મોહોલામાં અને કહી જગા તરફ રેહતો હતો. તેણે તુરત જવાબ દીધો કે ઘણો કવખત થયો તે તેને જણાતો હતો નહીં તેથી તે તેને જતો રહેલો ધારતો હતો. પોતાનાં ઘરમાં ભરાઈ રેહવામાં તેને કસી હાશલ હતી નહીં, એમ કહી તેણે તેની રેહવાની જગાની ઇધાની બતાવી.

પછે વજર લાગલો સેહરનાં કોટવાલ કણે ગયો અને પોતાની શાથ શાક્ષી દાખલ તેને રાખી તથા ઘોંડ ફાડ, શુથારો અને મજ્બુરો એકઠા કરી ને-ઇતાં હથીઆરો શાથ તે ગેનમના ઘર તરફ ચાલીઓ. અને ઘરની આશપાસ પોતાનાં શી-પાઇઓના પોહોરો રાખીઓ કે ગેનમ ત્યાંથી છટકી નહીં જાય.

ફેતનાં અને ગેનમ તુરતનાંજ જમી રહેલાં હતાં, અને તે આરત મોહોલાની બારી આગલ બેશી બાહારનો વહીવત નેતી હતી. તેણીને

કાંને ગડબડ પડવાથી ટાકાવી નેતાં માલમ પડીઈ કે વડો વજર લશકર શાથ ત્યાં આવેતો હતો. તે દીલથી ચેતી ગઈ કે તેનું ત્યાં આવવાનું કારણ પોતે અને ગેનમ હતાં. તેનીને ખબર હતી કે તેણીની ચીઠી ખલીફને મલી હશે પણ એવી વકી તેણીએ રાખી હતીજ નહીં કે આવી રીતથી તે તેણી શાથ વરતશે. તેણીએ ઉમેદ રાખી હતી કે તેણીની કાંહાંણી સાંભલી તે ઇનશાફ આપશે. વલી તેણીને ખબર હતી નહીં કે ખલીફ લડાઇથી ફા-રેગ થઈ બગદાદ સેહરમાં કેઆરે આવીઓ હતો. અલખતાં તેણી તેને આલખતી હતી કે તે કેવા અદેખા સ્વભાવનો આદમી હતો પણ પોતાની બાબદમાં તે એવો ઘેલોથશે એવી તેણીએ જરાખી વકી રાખી હતી નહીં. વજર અને તેનો શાથ આવતાં આદમીઆને નેઈ દીલથી તે ધુજવા લાગી. તેણીએ પોતાની કાંઈ દરકાર કીધી નહીં પણ ગેનમ શાફ તે અતીઘણી ફીકરમંદ રહીં. તેણીની ખાત્રી હતી કે જે ખલીફ તેણીને ખોલ-વા દેશેતો ખચીત સઘલો તેનાકેહર ઉડી જશે. પણ ગેનમની જવાની અને ખુબસુરતી નેઈ એ અદેખો ખલીફ તેને બેહદ જુકશાંત કરી દશે એવી તેને ફીકર હતી. એ વીચારોધીઆ-નમાં લઈ તેણી ગેનમને કેહવા લાગી, “અફ-સોસ! ગેનમ આપણનું સત્યાનાસ વલી ગયુછે. મને અને તને એ લોક પકડવા આવેલાછે.” ગે-નમે તુરત બારી વાટે નેઈઊ તો તેની પણ છાતી દંગ થઈ ગઈ, કારણ નાંગી તલવાર શાથ ખુદ હજુરનાં શીપાઇઓ ઉભા હતા તથા વડો વજર કોટવાલ શાથ તેમને લોકમ કરતો ઉભો હતો. એ દેખાવ નેતાંજ તેની હીલચાલ કરવાની ગટી બંધ થઈ ગઈ અને તેનાથી એક શબ્દ પણ બોલી શકાયો નહીં. પણ ફેતનાં બો-લી, “ગેનમ હવે એક પલખી ખાવી નહીં ને-ઇએ. જે તું મને ચાહતો હોએતો તુરત તારા ગોલાંમનો લેખાસ પેહડીલે અને મેશ લ-ગાડી તારો ચેહરો અને હાથ પગ કાલા કરી આએ પકવાંનની રકાબીઓ તારા માથાપર મેલી

ચાલતો થા. તેઓ તને એ હાલતે જોઈ આવરચીખાણામાં ના આદમી શમજી જવા દેસે. તેઓ તને જો ઘર ઘણી વીસે પુછેતો લાગલો વગર અચકાવે જવાખ દેને કે તે અંદર ખેઠેલો છે.”

જેનમ બોલીઆ “અફસોશ ખાંતું તમે મારી આટલી બધી શંભાલ લેઓછો પણ તમે તમારું પોતાનું શું થશે તેના વીચાર કરતતાં નથી.” ફતના તેની ખાત્રી કરી બોલી, “એ વીરો તું તદન બેફીકર રહે, તે શું કરવું તે હું શમજું છું. જેખી અ-શકેઆમત તારી એ ઘરમાં રહેસે તેની ત-પાસ હું રાખીશ. મને આશા છે કે એક દીવશે ખલીફનો ગો-સ્સો શાંત થશે ત્યારે એ સઘલું તારું તને પાછું હવાલે કરાવીશ. પણ હમણાં તો તેનાં ગુશા તલે આવતાં તું છટકી જા, કારણ તે જીઆરે ગુશા-માં આવી હાકમ આપેછ ત્યારે તેનું પરીણામ ઘણું કડક નીકલેછે.” બચારો જેનમ એટલો ઘભ-રાઈ ગયો હતો કે જો

ફતનાએ તેને સમ-જાવી તથા બોલેશ કરી વેશ ખદલાવીઓ ન હાતતો ખચીત તે ખલીફનાં આદમી-ઓ હાથ શપડાઈ જાત. તેણીનાં કેહવા મુજબ તેણી કીધું. તેણે એક ગોલાંનના વેશ પેહરી લઈ ખાલિફ-પર કાલી મેશ બો-પડી. એ વેળા વજીર દરવાજા ઠોકી તે ઊં-ગાડવાનો હાકમ કરતો હતો. તેઓ એક ખી-જાને વલગી ભેટી અને છુટા પડેયાં. જેનમ માથાપર પક-વાંનની વાંણીઓની રકાખી લઈ બાહાર નીકલીઓ. તેને જોઈ પેલાઓ તેને એક આવરચી શમજીઆ અને કોઈએ તેને અ-ટકાવીઓ નહીં એટ-લુંજ નહીં પણ વડો વજીર જે આગત ઉભો હતો તેણે ખી-શી તેને જવાનીજગા આપી. તે નહીં જા-નતો હતો કે જે આ-દમીને તે બોલતો હતો તેતો તેની આગલથી ચાલી જ-તો હતો. એ મુજબ જેનમ બધાંને ઠગીને ત્યાંથી ચાલતો થયો, અનસેહરનાં દરવાજા

જેનમ માથાપર પકવાંનની વાંણીઓની રકાખી લઈ બાહાર નીકલીઓ. (સદ્ ૭૪૪.)

તરફ જડપથી જઈ ત્યાંથી બાહાર નીકલી પડ્યો કે તે સેહરની શતાનો કાણુ તેનાંપર કસો લાગું પડે નહીં.

જોનમ એ મુજબ પોતાનો રશતો લેઈ બાહાર પડેયો એટલે ગાયકર વજર ફતનાનાં આરડામાં દાખલ થયો. ફતનાં એક સુંદર કોચપર બેઠી હતી તથા તેણીની નજદીક સોદાગરીનો અશ-બાબ જે જોનમની મતા હતી તે શંકુકોમા બંધ પડેલો હતો તથા પછાની તીજરી બંધ કરી એક બાબુએ મુકેલી હતી.

જેવી વજરપર તેણીની નજર પડી કે તેની પગે પડી અને પોતાનું શીર ગોચા તનથી બુકું થવા દેવાને રાખીં હોએ તેમ ધરી બોલી, “શાહેબ, નાંમદાર બુલંદ દરજેનાં ખલીફે મારાપર જે શીક્ષા ફરમાવીછે તે ખ-મવાને હું બાંદી તૈયારછું. ફક્ત તમોને તે શીક્ષા બોલવાની રાહા જોઈછું.” પણ ગાયકર તુરત પોતે પગપર પડેયો અને બોલીઓ, “બાંનું, કોઈબી આદમી પોતાનો પાપી હાથ તજોપર નાખે તેનો પરવરદગાર અટકાવ કરજે! મને હોકમ મલીઓછે તે ફક્ત એટલોજ છે કે તમોએ મારી જોડે મેહરબાંણી કરી મેહલમાં આવવું. એ શીવાએ તમોને કોઈબી પરકારે ધજી કરવાને મને કહ્યું નથી. માત્ર તમારી શાથ જે સોદાગર બચે રહેછે તેને સાથે લઈ જવાનો મને હોકમ છે.” તેણીએ કહ્યું, “શાહેબ ચાલો આપણુ સેતાબ જઈએ હું આવવાને તૈયારછું પણ તે સોદાગર વીશો મારે જણાવવું જોઈએ કે એક માશ થયો અતરેથી નીકલી દમાશકશ સેહર પોતાનાં ધંધાશરતે ગયોછે. એ જવાન મરદે મારી છંદગી ખચાવીછે તથા હમણા તુલીક જે છં-દગી હું બોગવુંછ તે માટે તેને આભારી થઈછું. તે જતી વેલા સઘલો તેનોમાલ મતા મને સોફી ગયોછે અને જે તે જાલવીને પાછો ફરે ત્યારે

તેને શવાધીન કરવાને વચન આપીંછે માટે તમોને અરજ કરી કહુંછ કે એ સઘલો માલ મેહલમાં તમારે લઈ જવો અને તેની શંબાલ લેવી.

ગાયકરે જવાબ દીધો, “બાંનું, તમારું ફરમાન મારી શરો ચશમથી બજવીશ.” પછે તેણે પોતાની સાથ આવેલા આદમીઓને હોકમ કીધો કે તેઓએ તે સઘલો માલ ઉઠાવી જનાંનાં રખે-વાલ મસફરને સોપવો.

મજુરોનાં જવા બાદ વજરે કોતવાલને કાંને લાગી કહ્યું કે તેણે ખલીફનાં હોકમ મુજબ તે ઘર તારાજ કરવું તથા ફતનાનાં બોલવાપર ભર-સો ન લાવી જોનમ કેંઠે છુપાઈ રહ્યો હશે તેની બોલ કરવી, પછી તે એ આરતને અને તેણીની બે દાસીઓને લઈ તે બાહાર નીક-લીઓ. જોનમનાં બીજા ચાકર નફરોની કશી કોઈએ ખબર લીધો નહીં તેથી તેઓ કોઈ ત-હરાંની પંચાતીમાં આવવા પાંમીઓ નહીં. તેઓ લોકોનું તોલું જે બેશું મલેલું હતું તેમાં બેલાઈ ગયા અને કોઈને ખબર નહીં પડી કે તેમનું શું થયું.

ગાયકરનાં બાહાર પડેયા પછે મજુરો અને ઘાંડકાંઓ પોતાને કામે વલગી ગયા અને થોડા કલાકમાં તે ઘરનો એક કોકરોબી શલાં-મત રહેવા દીધો નહીં. કોતવાલને જોનમ પાચો નહીં તેથી તેણે વજરની પુઠે આદમી દોડા-વી તેને રસતામાં તે વીશોની ખબર આપી. ખલી-ફનાં આરડામાં વજર દાખલ થયો કે તેને જોઈ ખલીફ હરન અલ રશીદ બોલીઓ, “કેમ તમે મારું કહેલું પુરેપુરું બજવીઉ?” તુરત તેણે જ-વાબ દીધો, “મુરબી, તમારા હોકમને તાબે થઈ સઘલું કરયુંછે. જોનમ જે ઘરમાં રહેતો હતો તેને તોડી તારાજ કરી દીધુંછે અને તમો નાં-મદારની બાંદી ફતનાં જે દરવજા આગલ ખરી

રહીછે તેણીને અતરે લઈ આવીઆણું અને તમારો હોકમ હોએતો તેનીને અતરે તમારી હંજુર હાજર કરે. લેકીન પેલો સોદાગર ઘણીખી જ્ઞેશતેએ કરવા છતાં કેકે પાતો નથી, પણ ફતનાં પોતે કબુલ કરેછ કે એક મહીનો થયો ને દમાશકસ સેહર તરફ કાંમકાજનાં સખએ ગયોછે.”

ખલીફનાં કાંનપર જોનમને છટકી જવાની વાત આવી કે તે ગુશામાં આવી ગયો કે જેવા ગુશામાં કોઇજ આદમી આવીઉ હશે. પોતાની માનીતી વીશે તેને એવોજ વીચાર હતો કે તે ખેવફ થઈ હતી તેથી તેણીને પોતા આગલ ખોલાવી પણ નહીં અને તેણીનું શાંભલવા વીનાં તથા તેણીને જ્ઞેયા વીનાં મશરરને ખોલાવી કહ્યું, “મશરર, એ પાપી ખેવફ ફતનાંને લઈ જા અને શીહા કીલલામાં કેદ કર.” એ કીલલો અથવા ખરાખરે ખોલીઆ તો ખંદીખાણું મેહલને લગતાં એક ભાગમાં હતું અને એ જગ્યામાં જે ખોરતો ખલીફ સામને ગુનો કરે તેમને કેદ કરવામાં આવતી હતી.

મશરરનું કાંમ જે પોતાનાં ઘણીનાં ઘટતા કે અન ઘટતા હોકમમે ખબવાનું હતું, એટલે તે એકમી શખુન ખોલીઆ વનાં ત્યાંથી નમી તે ખબવાને ચાલી ગયો. પણ તેનું દીલ એ ખોરતની શરજત વીશે ઘણું ખલતું હતું. એ ઘાટકી હોકમ ખબવાને ગોયા તેનું દીલ ના પાડતું હતું. તેણે ફતનાંને તેણીની શરજત કહી જે શાંભલી તે ખચારી ઘણીજ દલગીર અને નાંશીપાસ થઈ ગઈ. તેણીની તો ખાત્રી હતી કે ખલીફ તેણીનું ગોલડું શાંભલયા વીનાં રહેશે નહીં. આ કહણું સુસીખતને તેની તાએ થઈ અને મશરરની પુકે ચાલી જે તેને શીહા કીલામાં લઈ જઈ તેમાં તેનીને ખંધ કરી પાછો ફર્યો.

ગુશે થયલા ખલીફ પોતે એખલો રહેવાની મતલબથી પોતાના વજરને ખાહાર કા-

હાડ્યો અને પોતાને હાથે નીચે મુજબ એક રોકો તૈયાર કરી પોતાનાં ખીત્રાઈ શીરીઆનો રાજ જે દમાશકશમાં રહેતો હતો તથા જે એને ખંડણી આપતો હતો તેનાંપર મોકલીઆ. તે નીચે મુજબ હતો :—

ખલીફ હાફન અલ રશીદે શીરીઆના

રાજ મહમદ જીનીએ ઉપર

લખેલો પતર.

“આએ કાગજથી તમે જનસો કે દમાશકશ સેહરનો એક વેપારી અબુ અયુબના છોકરા જોનમ મારી શરવેથી શરસ ગોલાંમડી ફતનાંને રાખવાની તજવીજ કરી અને સેહરમાંથી નાંશી ગયોછે, માટે મારી એવી મરજી છે કે જેનું આએ કાગજ તમારા હાથમાં આવે કે તુરત તમારે જોનમને શોધી પકડવો અને તે તમારા હાથમાં શપડાએ કે તેને ભારે ખેડીઆથી પહોંચે રાખવો અને લાગત તન દીવસ શુધી તેને દરરોજ પચાશ જેરખંધનાં ફટકા મારી શીક્ષા કરવી, પછે તેને આખા સેહરમાં ફરવી લોકોને ખાંજે ખુલંદ જાહેર કરાવવું કે જે ઘણી નામદાર ખલીફને ગુશે કરવાનું કારણ આપે અને તેના સામે ધુના કરે તેને ચેટવું કે આએ સોદાગરને થઈછે તેવી સીક્ષાને તેઓ લાયક થડો. એ પછે તેને ભારે ખેડીમાં જકડી મારી કણે મોકલી દેવો. વલી મારી એવી મરજી છે કે તેનું ઘરખાર તમાંમ લુટાવી દેવું અને તારાજ કરી દેવું, અને તે ઘરનો જે કાત અને મતી રહે તે ઉથાવી સેહરની ખાહાર મેદાંમાં ફેંકી દેવી, એટલુંજ નહીં પણ એ ઘણીનાં માએખાપ, છોકરાંખચાં અને ખેદનખાશ્યા હોએ તેમને આખા સેહરમાં ઊંઘાડા પાડવા અને લોકને રાખત હોકમ કરવો કે તેમને ત્રણ રોજ શુધી કોઈએ આશરો આપવો નહીં. મને આશા છે કે તમે મારો એ હોકમ વગર ધીલ કરવે ખબ લાવશો.”

એ રૂકો ધુરો કરી ખલીફ એક ખાશ કાશદ સાથે ને રવાનાં કીધો અને તેને તાકીદ કીધીકે તેણે વીજલીની ઝડપથી એ પેગાંમ પુગાડવો તથા એનું પરીણાંમ શું નીપજે છે તેની ખબર તેણે કાસદી ખયુતરોથી પુગાડવી.

હવે બગદાદ સેહરનાં ખયુતરોની એક ખુખી એ ફેહફેકે તમે તેને ગમે એવા દુર દરાજ અને તેમને કદી નજરે નહીં પડેલા મુલકમાં લઈ જઈ છોડી દેવો તો તેઓ લાગલા બગદાદ સેહરમાં તુરત પાછાં ફરશે. તેજ કારણથી જ પેગાંમ ઝડપમાં મોકલવો પડેતો તે કાગજ પર લખી તેમની પાંખ સાથે બાંધવામાં આવતો જે શાથ તેઓ ઉડી ઠરવેલી જગાએ પાછાં આવી પુગતાં. ખલીફનો કાસદ રાત ને દીશસ બાધાને થકી અથવા વીશામાં થકી જરા કંઠે ઠાખીઆ વના જેમ ઝડપથી ખનયું તેમ આગવ વધીઓ. તે જીઆરે દમાશકસ સેહર પુગયો કે તેણે તુરત જીનીબીનાં મેહલ તરફ રાહા ધરી. એ વેળા જીનેબી તખત પર બેઠો હતો તેને પેલા રૂકો તેણે આપીઓ. તેનાંપરની ઓકુર બેતાંજ એ રાજ તુરત ઉઠી ઉભો થયો અને તે કાગજ આંખમાં દાખી તેને ચુમી લેવા લાગો અને એટલાં આદરમાંંથી વરતવા લાગો કે ગોયા તે મધેનો હોકમ જાણવાને અધીરો હતો. કાગજ ફાડીને વાંચયા પછે એક સખુનખી ખોલીઆ વગર પોતાનો ઘોડો મંગાવી તેપર તેશવાર થયો અને પોતાનાં દરબારી અને નફરોને સાથે લઈ તથા કોતવાલને ખોલાવી મંગાવી બાહાર નીકલો જોનમનાં ઘેર તરફ રસતો લીધો.

હવે જે દીવસથી જોનમની માતાએ પોતાનાં વાહાલબેતાથી વીચાગ લીધો હતો તે દીવસથી તેણીને એ બેતાએ એક પત્રખી લખીઓ હતો નહીં. પણ તેની સાથે ગએલા ખીજા સોદાગરો પાછા ફરતા હતા તેઓએ તે સારી પેઠે હતો એવી

તેણીને વારંવાર ખુશ ખબર કહી હતી. પણ એ ખબરખી તેણીને મલવી બંધ પડી ત્યારે તે બચારીને એજ વીચાર આવીઓ કે તેણીનો બેટો મોહતનાં પંજમાં સપડાઈ ગયો હશે અને તેથી તેણીએ તેનાં દીદાર જોવાને તદ્દન આશા છોડી સોકના લેખાસ લીધો હતો. જાણે તેણીએ તેને પોતાની નજરે મરતાં દીઠો હોએ તેમ તે વીલાપ અને સંતાપ અખતીઆર કરી બેઠી, તથા શદ્દ ગમ એવો બતાવતી કે થોડીજ માતાઓ પોતાનાં ફરજંદની ખોહારીને વખતે બતાવતી હોએ. સઘલું શુખ અને શાંતી ભુલી જઈ ગોયા ગમની સોકીન થઈ હોએ તેવી હાલત તેણીએ પોતાની કરી મેલી હતી. પોતાનાં ઘરનાં ચોકમાં તેણીએ એક શયંભ ઉભો કરાવીઓ અને તેને તલીએ ધાર બનાવી પોતાનાં બેતાનાં જોવો એક આકાર બનાવી તેમાં દાતીઓ તથા તેનાંપર કાલું કફન હાધાડી તે ધાર આગલ દીવસ અને રાતનો મોટો ભાગ ગુજરવા લાગી. તેને ત્યાં ખરેખરો દાતીઓ હોએ તેમ તે તેની ત્યાં પરશતેશ કરતી હતી. એજ મુજબ એ ચોરતની બેતી અને જોનમની બેહન પણ વેરાગ લઈ બેઠી હતી.

ઘણાક દીવસનાં તેઓ એ મુજબ શોક પાલતાં હતાં તેવામાં મહમદ જીનીબીએ તેણીનું બારણું ઠોકયું જે એક ગુલાંમે તુરત ઊંઘાડીઊ. ઘરમાં દાખલ થઈ તેણે પેહલાં જોનમ જે અણુ અણુમનો બેટો થતો હતો તે ક્યાં હતો તે પુછયું.

પેલા જોલાંમે કદી મહમદ જીનીબીને નજરથી દીઠો હતો નહીં તેથી તેને તે આલખી શક્યા નહીં. પણ તેનાં પોશાક અને ધપછપરથી તેને કોઈ મોટો દરબારી શમજાવેલો, “સાહેબ, જોનમ શાફ તમે પુછોછો તેતો આજ ફેટલાક વખત થયો મરી ગયોછે. તેની મા જે મારી બાઈ થાયેછે તે તેનાં સોકમ પોતાનો વખત પેલી

તેની ઘાર આગલ ગુનરેછે અને જરૂરી અને રડાપીત ચલાવેછે.” પણ રાજાએ જોલાંમનાં બોલ-વાપર ભરેશો નહીં લાવી પોતાનાં માંજુસો સાથે તેનાં ઘરનાં દરેક ખુણે ખંતોલે તેને બોલાવીઓ. પણ કાંઈ વલીગી નહીં ત્યારે તે પેલી ઘાર આગલ ગયો છતાં તેની મા અને બેહેન અને જણા બાપર બીજાવેલી એક સાદરીપર બેઠાં હતાં અને તેમની આંખમાંથી તેના મરણથી થયેલી નહીં ખમાતાં બુદ્ધાઈનાં આંબુની ઘાર ભરાઈ બાહાર છલકાઈ પડતી હતી. પારકા આદમીઓને જોતાંજ તે બચારીઓએ તુરત મોઢોપર પુરજો નાખી દીધો. પેલી બુધી રાજાને બોલખી તુરત પોતાની જગાપરથી ઉઠી તેને પગે પડી. તેને ઉઠાડી તે બોલી, “નેક આરત હું તારા બેતા જનમને બોલું છું.” તોણીએ નીશાસો મુકી જવાબ દીધો, “અફસોસ, સાહેબ! આજ કેટલોક વખત થયો તે આ જોહાંનથી અ-શખાબ ઉઠાવી ચાલતો થયોછે અને હમો કીને ગમ અને સોકનો વારસો આપી ગયોછે. તેનું કાલબુદ મારા હાથે આ ઘારમાં મુકવાને પણ બોદતાલાએ મને બકાત રાખી કે જેમ થવાથી મને દીલસોખી મલતે કે મારા રોશન ચેરાગની આંધલી થયેલી જોત મે મારે હાથ સાચવી તેની સેવતની જગાએ મુકીછે. આ બેતા! વાહાલા બેતા! મારા સપુત દીકરા—” એમ બોલતાં તે બચારીનો દીવો ભરાઈ આવીઓ અને આગલ બોલતાં અટકી પડી.

હુનીબી જોતે ગાયાલું દીલનો હતો તેથી આ દુખાવ જોઈ તેની આંખમાંથી આંબુ આવી ગયાં અને એ બચારીનાં બેહુદ દુખ ઉપર દયા કરવા લાગો. તે પોતાનાં દીલથી વીચારવા લાગો, “અગર જનમે જુનાં કીધોછે તો તદન ખીન તકશીર તેની મા અને બેહેન શું કરવા તેની શીક્ષા ખમે? અરે ઘાટકી હરૂન અલ

રશીદ! આ તે કેવી તહરાંના બોલો તુએ મારા પર લાવી મુકયો. તારા વેરનો જલાદ થવાને, નીર અપરાધીઓ ઉપર મને કાએ ચુંટી કાઢાડયો! જે લોકે તારો વાંક કીધેલો નહીં તેઓને શાંત કીને શીક્ષા જોઈએ!”

જનમને બોલવાને ગયા હતા, તેઓ પાછા ફરીઆ અને જણાવીગી કે તેઓની બો-લથી કાંઈ વલીગી નહીં. એપરથી તથા એ બેહુ આરતોની રડાપીતથી તેનીતો પુર ખાતી થઈ કે જનમ આ દુનીઆમાં છવતો હતો નહીં. ખલીફનો પુરે પુરો હોકમ બજવાને તેનું દીલ જોકે ચીરાઈ જતું હતું તોખી તે પોતે કશું કરી શક્યો નહીં તેથી, બોલીઓ, “નેક બાંનું તમે આ ઘારની જગા છોડી દેવો કારણ કે હયાં તમારો બચાવ રહ્યો નથી.” તેઓ બાહાર ની-કલીઆં અને તેમને કોઈ અપમાન નહીં કરે તે સારું પોતાનાં દીલપરથી દગલો કાઢાડી તેમનાં બદનપર તેનેહોધાડ્યો અને જણાવીગી કે તેઓએ તેની પાસેનું પાસે રેહવું. પછે તેણે લોકને બો-લાવી તોણીનું તમામ ઘરબાર લુટાવી દીધું અને આ લુટારાઓનાં પોકારથી જનમની મા ઘભરઈ ગઈ. ઘરમાં જખી દોલત, પછે રોકડ, કપડાં ઘરેણાં કે ખીલ શુંદર વસતું હતી તે સઘલી એક પલમા લુટાઈ ગઈ. એ સઘલી જસતી જોઈ એ બેહુ આરતો બેહુદ દલગીરને અચરત થઈ રહીં કારણ કે આવી ઘાટકી ચાલ ચલાવાનું કશું કારણ તેઓ જાણતી હતી નહીં.

તમામ શરશાંમાંનું લુટાઈ રહ્યો કે રાજા-એ કોટવાલને હોકમ કીધો કે તે ઘર વમાંમ તારાજ કરી ભાંજ તોડી નાંખવું તથા પેલી ઘાર બોડી નાંખવી. એ સઘલું પોતાની નજર આગલ કરાવા બાદ તે પેલી આરતોને પોતાનાં મહેલ તરફ લઈ ગયો અને ખલીફનો શું હોકમ હતો તે તોણીએ જણાવીઓ. તેમનાં આ

દુખ ઉપર ગોચા તે એક મોટો ઢાઢામ દેવાતો હતો. તે બોલીઓ, “ મને હોકમ થયો છે કે ત્રણ રોજ શુધી તમોને લોક વચે રજલતાં રખડતાં કરવાં જે મને મોટી નાચારીથી બળવવો પડે છે.” એવા સોકાતુર ચેહરાથી બેઠ્યા જેથી તેઓને જણાયું કે એમ કરવામાં તે ખરેખર નાખુશ અને દલગીર હતો તથા તેનું દીલ બલી ખાખ થતું હતું. તેમ નહીં કરે તો તેને પોતાને રોજ ગાદી છોડી દેવી પડે એવી તેને બીહીક હતી. એટલું છતાં તેણે ખલીફના એ હોકમની સખ તાઇ ઘણે દરજે કમ કરી નાખી. બીજે દોને ખલીફનાં ગુશાનાં એ બે કમબખત ભોગોને ઘોડાનાં બાલનાં વનેલાં કપડાં પહેડાવીઆં અને તેમનાં બાલ વીખરાતા કરી નાંખી તેમનાં ખભાંપર પડવા દીધા. એ બને માં છોકરીઓનાં બાલ બેશક ઘણાં શુંદર અને સોહાંમનાં હતા જે છેક જમીન તુલીક લટકતા હતા. એ હાલતમાં તેમને લોકમાં રજલતાં કીધાં, અને કોટવાલ અને બીજા આદમીઓની દખરેખ હેઠલ તેમને સેહરમાં ફરવીઆં. તેમની શાથ એક પોકારચીન ચાલતો હતો જે મોટે મોટે સાદે બોલતો, “નાંમદાર મોટા ધરમી ખલીફના કોફ જે લોકો પોતાપર ખેંચી લે છે તેમને એવી શીક્ષા થાય છે.”

એ મુજબ તેઓ દમાશકશનાં મોહોલામાં ફરતાં હતાં ત્યારે લોકને જોઇ તથા તેમનાં પર પડતાં આ સેતમથી ઘભરાઇ પોતાની શરમ છુપાવા કીજે તેઓ પોતાના બાલ વચે મોહોડું ઘાંકી એક બીજાપર પડી ચાલતાં હતાં જે જોઇ લોકો જર જર રડતાં હતાં. અગત કરી એમાં ઓરત લોક પુશકલ રડતી હતી, કારણ કે એ કમબખતો ઓરત હતી અને વલી તેમનો કશો વાંક હતો નહીં. છોકરીની ખુબસુરતી અને જવાંની જોઇ લોક તરોહે તરોહેના પોકારો મારતાં

હતા અને આખા મોહોલા રડાપીત, અને અફસોસના અવાજથી હલમલી રેહતા હતા. છોકરાંઓએ વતીક દલગીરીમાં ભાગ લીધો હતો. તુકમાં બોલીએતો કોઇ દુશમન ચહડી આવી આખા દમાશકશને આગ અને તરવારથી તારાજ કરતે તોબી એવો સોહોર દલગીરી અને નાખુશી ત્યાં જોહેર થાત નહીં.

રાત પડવા આવી ત્યાં શુધી એ દેખાવ ચાલું રહ્યો, પછે એ બેઠ મા દીકરીઓને પાહાદશાના મેહલમાં લઇ જવામાં આવી. બચારીઓ કોઇ દીવસે પગે ચાલેલી નહીં તેથી આખા દીવશની ઊંગાડે પગની રખડથી તેઓ એટલી તો ડાકી ગઇ હતી કે મેહલમાં પગ મુકતાંજ તેઓ બેશુધ થઇ પડીઓ. દમાશકસની રાંણી આ તેમની હાલત જોઇ દીલથી ઘણીજ બલી, અને ખલીફની મનાઇ છતાં પોતાની બાંદીઓને તેમની કણે મોકલી તેમની માવજત કરવાને હોકમ કીધો તથા તેઓને હુસીઆરી આવે તેવો ખોરાક અને દારૂ વગેરે આપવા જણાવીઊં. પણ એ બાંદીઓ તેમની આગલ જઇ જુવેછ તો તે બચારીઓ તદન બેશુધ પડેલી હતી. ઘણાક ઉપાયો કરી તેમને શુધીમાં લાવવાને તેઓએ જે તજવીજ કીધી તે સઘલી ગોચા વેરથ જતી હોએ તેમ જણાઇ. તોબી મેહનત અને અપતાઉપાયો લેવાથી તેઓ પાછી હુશીઆરીમાં આવવા લાગી અને શુધીમાં પુરતી રીતે આવી ત્યારે ગેનમની માતાએ તેમની મેહરબાંની અને માવજત સારું તેમનો બેહદ ઉપકાર માનીઓ. એક બાંદી બોલી, “નેક બાંનું તમારું દુખ અને અફસોસકારક શંકત જોઇ અમોને તેમજ અમારી મુરબી બાંનું શીરીઆ દશની રાંણીને ઘણું લાગે છે. તેણીએજ તમારાપર દયા કરી અમોને તમારી સેવામાં ખરી રહેવાને હોકમ કીધો છે. અમો તમા-

રી ખાત્રી કરી કેહેજ્યેછ કે તેણીનું દયાલું જીગર
તમારો આ હાલત જોઈ ઘણું બલી ખાખ થઈ

દયા અને મેહરનાં કુવારા કુટેછે. એજ સુવાઈક
તેણીના ખાવીદ અને આપણા મુરબી રાજા

એ હાલતમાં તેમને લોકમાં રજલતાં કીધા. (સફ ૭૪૯.)

ગયુંછે અને જેમ પતાલમાં પાંજીનાં જહરણા
કુટે તેમ તેણીનાં ખાલેશ જીગરમાંથી તમારે કીજે

પણ દીલથી ઘણા શોકાતુરછે.” એ શાંભલી જો-
નમની માએ એક ખાંદીને કાલાવાલા કરી રાંજી

પાસ જઈ તેમના તરફથી તેણીની આવી દીલશાહ અને મેરબાણી સારું હજારે હજાર ઉપકાર જાહેર કરવા કહ્યું. પછે બીજા બાંદી તરફ ફરી તેણી બોલી “અમારાપર જે આટલી બધી ખલીફની ખફગી અને કેહર ઉતરીઆ છે તેનું મુલ કારણ અમોને આપણા નામ દાર રાજ વતીકે જાહેર કીધું નથી તેથી અમોને કેમ ખખર પડે કે અમો કમીનાંઆએ એવડો તે શું મોટો વાંક કીધા છે કે તે નામદારને અમોપર આ મુજબનો સેતમ ગુજરવાને કારણ પડ્યું. તમો નેહરબાણી કરી એનું કારણ નાંણતાં હોવોતો અંજાને કહો.” એપરથી તે બાંદી બોલી, “મારી નેક બોલી આરતો, એ સઘલાં હાંદિશાનું મુલ તમારો દીકરો ગેનમ છે. તજા ધારોછ તેમ કાંઈ તે મરાણ પામેલો નથી પણ જીવતો છે. તેનાંપર એવો વાંક મેલાઆ છે કે તેણે ખલીફની એક શરવેથી ખુબસુરત અને જવાંન ફતનાં નામની ગોલાંમડી શાય શંખંધ રાખ્યો. તે બીનાં ખલીફને જાહેર થએલી જાંની તે કોઈ રીતે તેનાં પંજમાંથી છટકી નાશી ગયો તેથી એણે તમોપર ઉપલી શીક્ષા ફરમાવી છે. ખલીફની આ ચાલ અને ગુસ્સો સરવે જનપછે નાનાં કે મોટા એક શરખી રીતે ધીકારી કાઢાડે છે, અને તમો જીવોછ કે રાજ જીનીબી પોતેબી તેનાં ગુશાથી બીહી એ બાબે વચે કશું માથું ઘાલી શકતો નથી. એ મુજબ શરવે કોઈ તેથી બીહી એટલે તમોપર પડેલી ગેરવાનખી નફા સારું અમોને દયા લાગવા છતાં બીજું કશું કરી શકાતું નથી. ખોદાપર સખર રાખા જે બનીઉ તે નહીં બનેલું ગણી તમોને ખેશવુ શજાવાર છે.”

ગેનમની મા બોલી, “મારા બેટાને હું સારી પેઠે પીછાંનું છું. મે તેને એવી શારી કેળવણી આપી છે તથા પોતાનાં મુરબી અને રાજને તેને

ઘટતું આદરમાં આપવાની તેવ પાડી છે કે તેનાંપર મુકાએલા ગુનાં તે કદીબી કરે નહીં. હું ખાત્રી શાય જણાડીંછ કે એ બાબે તે તદન નીરદોશ છે. મારાપર તેને લીધે પડેલાં આએ ગજબ શારું હું કાંઈ બોલતી નથી. મારા દીકરાને જીવતો સાંભલી હું સઘલું તદન ભુલી ગઈ છું અને મને આએ શીક્ષા પુગાડનારને માફી બખશું છું. આ મારા વાહાલા ગેનમ!” તે ખુશીમાં આવી જઈ બોલી, “મારા સપુત, મારાં આંખનાં રતન, શું તારે હજુર તું આ દુનીઆમાં હસતી ભોગવે છે? આહ! મારી દોલત ઘરખાર અને અશકીઆંમત સરવે જતું રહ્યું તો શું થયું? ખલીફની ખફગીના કેહેર મારાપર ઘોતબંધ વરસીઆ તો તેનો શું મુજકો? હું તેને એ સઘલું માફ કરું છું એટલું જ જનવાથી કે તું મારો ખેતો શલાંમત છે. મને મારી બેતીની ફીકર લાગે છે. આણીનું દુખ મને બાલે છે પણ મને આશા છે કે એનાં વાહાલા ભાઈ તરફનો પીઆર આણીને મારે પગલે ચલાવાને લલચાવશે.”

એટલો વખત શુધી એ જવાંન છોકરી જે અરધી ખેશુધ હાલતમાં પડી હતી તે એ શખુનો સાંભલી, ઉડી પોતાની માંને વલગી પડી બોલી, “હા, વાહાલી મા તમારે પગલે હું સદા ચાલીશ અને તેનાપરનો આપણો પીઆર એ કરતાંબી બદતર શરજતે આપણને પુગાડશે, તે હું ખુશીથી તેને માટે શહીદ કરીશ.”

એ મુજબ એ બેઉ મા દીકરીઆ એક બીજાને વલગી દયા આણવા ભેગ દખાવ કરતી હતી, તથા ઘણીજ મુશકેલીથી પેલી બાંદીઆએ તેમને શમજવી કાઠક ખવાડીડી.

ખલીફનો તો ખાશ હોકમ હતો કે ત્રણ દીવશ શુધી તેમને ઉપર મુજબ શીક્ષા કરવી તેથી એ બચારીઆને બીજા એ દીવશ શુધી તે દુખ ખમવું પડીડી. પણ એ બેઉ દીવસ આગલા

દીવશ માફક ગયા નહીં કારણ કે મેહલા દીવસે નેમ મોહલામાં લોકની ભીડ થઇ હતી તેમ હવે હતું નહીં. ઉલતા મોહલાઓ ગોયા ઉજડ થઇ ગયા હતા. આ ગેરવાજખી શીક્ષા એ ખચારી નીરદાશ અખલાઓપર થતી જોઇ સઘલા સોદાગર લોક પોતાની દુકાંના ખંધ કરી બેઠા અને પોતાનાં ઘરનાં મોહલા ભાગમાં ભરાઇ રહ્યા. એજ માફક આરતોએ પણ કીધું. આખા સેહરમાં એક જીવડો પણ ફટકતો જણાતો હતો નહીં. જ્યાંખી એ કમખખત નારીઓને લઇ જવામાં આવતી તીઆં ગોયા સરવે ઉજડ થઇ જતું અને એવુંજ દીસતું કે દમાશકશ સેહરનાં તમામ લોક સેહર છોડી જતાં રહ્યાં હતાં.

ખલીફનાં એ તમામ લોકને એકે રાજા જીનીબીને મુદલ પશદ હતા નહીં અને તે ખજવાને તે તદન ના ખુશ હતો તોખી નાચારીથી તે ફરજ માથે આવી પડવાને લીધે તેને ચોઠે દીવસે મનાડી ફરવી લોકને શખત હોકમ કીધો કે એ બેઉ અખલાઓને કોઇએ આશરો દેવો નહીં તથા તુકડો રોતી કે એક ગોત પાંણી વતીક પુછવું નહીં. જે કોઇ એ હોકમ તોડશે તેને મોહતની અને ખીજ ઘાટકી શીક્ષા ફરમાવી તેમની શાથ વાતચીત કરવાનેખી શખત મનાઇ કીધી.

એ પછે રાજાએ એ બેઉ આરતોને પોતાનાં મેહલમાંથી બાહાર કાઢાડી તેમને કહ્યું કે તેઓને જીઆં શુજ પડે ત્યજ જવું. દમાશકશમાં જીઆંખી તેઓ પગ મુકતાં ત્યાંથી લોક તેમની આગલથી ખીશી જતાં અને મોહો મરડતાં. એ સઘલી પેલા ધધેરાની અશર હતી. તેનીઓએ બેત્રણ તરફ જોયું એટલે તેમને લાગ્યું કે લોક તેમને ધીકારી જતાં રહેતાં હતાં. પણ એમ કરવાનું શું કારણ તે એ ખચારીઓને શમજ પડ્યું નહીં, અને તેઓ

દીલથી અજાણ થવા લાગી. જીઆરે તેમનાં ચાલખીતાં પારખીતાં અને મીત્રો વઢીકે એમજ મોહો મરડી તેમની શાથ વાતચીત કરવા વીનાં ચાલી જવા માંડ્યું ત્યારે તેમની અજાણખીનો પાર રહ્યો નહીં. એ જોઇ જોનમની મા બોલી, “એમ કરવાનું શું કારણ? શું આપણુ શાયે મરકી લઇ ફરીએછકે લોક આપણુથી નાહાસેછે? જે જંગલી અને ઘાટકી શીક્ષા નામુનાશેખ પડીછે તેથી શું લોકને આપણાપડ ધીકાર છુટોછ? બેતી ચાલ, હવે—આપનું આ સેહરમાં કાંમ નથી, અને હયાં રહેવું આપણને શજવાર નથી. આપણાથી જેમ જલડી જવાએ તેમ દમાશકશ છોડી જતાં રહીએ અને જે સેહરમાં આપણને લોક ધીકારેછે તે જલદી છોડી જઇએ.

એ મુજબ વીચાર કરી એ બેઉ જાણીઓ એક મોહોલાને નાંકે આવી પુગા અને એક ખંડણ હાલતમાં આવેલાં ખાલી ઘરમાં તેઓએ રાત કાઢાડવાનો મનશુબો કીધો. હયાં કેટલાક તેમનાં જાત ભાઇઓએ દયા ખાતર શાંહાંજ પડીઆ પછે તેમને શાફ કાંઇ ખાવાનું લાવી આપીઊં પણ તેઓ તેમની આગલ ઉભા રહી તેમને દીલાસો દઇ શક્યા નહીં કારણ કે તેમને કોઇ જાએ તેની ફીકર હતી.

એ સઘલા ખનાવની ખબર રાજા જીનીબીએ ખબુતરો મારફતે એક કાગજમાં લખી ખલીફને ફેલવાડી અને તેણે પુછાવીઉ કે જોનમની મા અને બેહનનું શું કરવું. તેનાં જવાબમાં ખલીફ પાછો ઉતર વાલીઓ કે તેમને દમાશકશ સેહરમાંથી દશનીકાલ કરવાં. એ હોકમ મલતાંજ રાજાએ પોતાનાં આદમી પેલાં ભાગેલાં ઘરમાં જીઆં એ આરતોએ વાંસો કીધો હતો ત્યાં મોકલીઆં અને તેમને હોકમ કીધો કે એ બેઉ અખલાઓને લઇ સેહરથી ત્રણ દીવસના રસતાપર

મુકી આવવા અને ફરમાવણું કે તેઓએ કદી એ સેહરમાં પાછું ફરવું નહીં.

છતીબી રાજનાં આદમીઓ પોતાનાં ઘણી કરતાં વધારે દયાલુ હતાં. તેઓ તેની માફક ખલીફનાં હાકમને માન આપવા અને તે બજવા તદ્દન શખ્ત થયા નહીં. એ બચારી અબલાઓપર રહેમ લાવી તેમને રસતા ખરચ શાફું તેઓએ નાંછું આપીર્ગિં તથા ખોરાક ભરી લેવાને તેમને એકકી કોઠલી અપાવી, જે તેઓએ ગલાંમાં ચોલવી.

એવી હાલતમાં તેઓ એક ગાંમડામાં આવી પુગાં. ત્યાં જતાંજ ત્યાંનાં ખિડુનોની ચોરતો તેમને જોવાને બાહાર પડી અને તેમનાં બદલેલા વેશ છતાં તેઓને લાગું કે એ ચોરતો કે.ઈ ખાંનદાંની હતી. તેઓએ માયાથી તેમને પુછયું કે આવી લાઈલાજ હાલતમાં શફર કરવાની તેમની શું મખશદ હતી. તેનો જવાબ દેવાને બદલે એ બચારીઓનાં આંખમાં પાણી ભરાઈ આવીઆં તેથી જરજર રડવા લાગી. એથી પેલી ગાંમડીઅત ચોરતોની દયા ઘણી ઉશકેરાઈ અને તેઓપર શું ગજબ હતો તે જાણવાની તેમની ખાહેશ ઘણી વધી. ગેનમની માતાએ તેમને ધીરજથી સઘલી પોતાપર અને પોતાની દીકરીપર વીટેલી કાંઠાંણી કહી શંભલાવી. એ શંભલી એ ચોરતોને ઘણું લાગાથી તેમને દીલાશાનાં શખુનોથી એ દુખ વીશરાવાની તેઓએ તજવીજ કીધી. તેઓ તેમને પોતાનાં ઘરમાં લઈ ગયાં અને તેમની ગરીબી હાલતમાં જેટલું બની શકે તેટલું કરી તેમની ચાકરી કરવા લાગાં. તેમનો જડો અને અગવડ ભરેલા પોશાક કાઢાડી નખાવી નવો પેહેડાવીઓ. તેમનાં પગે જોડા પેહેડાવીઆ અને બાલ અને માથાનો બચાવ થાએ તે કીજે તેમને તેનું ઢાંકણ આપીર્ગિં.

આ તેમની ન ધારેલી આગતા સવાગતા સાફ તેમનો બેહદ ઉપકાર માંની આલકોપ અને

તેની મા ત્યાંથી નીકલી અલેપો તરફ જવા બાહાર પડયાં. તેઓ રાતની વેલાએ કોઈ મશીદ આગલ જગા ખોલી રહેતાં અને દીશને ચાલતાં. તેમજ કોઈ વખત ધરમસાલા વગેરે જગાઓમાં વીશાંમે લેતાં હતાં. તેમને ખાધા પીધાની પંચાતી હતી નહીં કારણ કે છત્તાંબી તેઓ જતાં ત્યાં સદાવરત ખાતાંમાંથી તૈયાર રાંધેલા ચાવલ, ખુરી આંની વગેરે મફત મલતું હતું.

એ મુજબ શખતી અને રંજ ખિંચી તેઓ અંતે અલેપો આવી પુગાં. હયાં ગણા દીવસ કાઢાડવાને બદલે તેઓ ચુફરેતીશ નદી પશાર કરી નિસેપોતેમીઆ થઈ મોસોલ ખાતે આવી પોંહેતાં. પોતાપર આતલી જફા પડી હતી તે છતાં તેઓએ બગદાદ તરફ રાહા ધરી. એ શેહરમાથી તેઓએ ધારીર્ગિં કે ગેનમને ખોલી કાઢાડવાને બનસે. પણ તેઓએ જાણવું હતું કે જે સેહરમાં ખલીફ વશે તેઓ તે કદી હોવો જોઈએ નહીં. તેને ત્યાં મલવાની ઉમેદથી આટલા બધાં દુખો ખમવા છતાં તેનાંપરનો ખીઆર જે તેઓનાં દીલમાં ચોર વધીઓ હતો તે તેમને ત્યાં લેઈ ગયો. હમેશાં તેઓ વાતચીત કરતાં તે ગેનમ શંખંધીજ હતી, અને જેનેબી મલતાં તેમની કણે તેની ખબર તેઓ પુછતી હતી. પણ હવે આપણે બચારી એ ચોરતોને અતરેજ રેહવા દઈ ફતનાં જેને શીહા કીલામાં બંધ કીધી હતી ત્યાં આપણી વારતાનું શુકાંન ફરવીએ.

જે દીવશે ગેનમને પકડવાનો હોકમ આપીઓ તેજ દીવસે આપણે આગલ જોયું તેમ ફતનાંનેબી ખલીફ પોતાની ખોફની ખુમારીમાં શીહા કીલામાં બંધ કીધી હતી. આ બંદીખોણાંમાં તેણીએ પોતાની હાલત ગમે એવી ખરાબ દીડી તોપણ ગેનમ વીસેના તેનાં વીચાર વધારે દુખ ભરેલા હતા. તેનાંપર જે મુશીબત મુરતી હશે તેના

વીચારથી તે. તદન અજાણી હોવાથી તેનું દીલ ઘણું ગુચવાડા અને વીમાશનમાં પડીઠો. દરપલે તેનાંજ વીચારમાં રહી તે જરૂરી અને પોકાર કરતી હતી. તે પોતાને ખાતર આવી જાનતમાં આવી પડ્યા તે ડકી પોતાને તે ઘણાક સરાપો દતી હતી.

ખલીફ હમેશાં રાતને વખતે શરવે શુતા પછે પોતાનાં મેહલમાં ફરતો હતો. એ પાહાદશામાં ખુદરતીજ પારકાંઆની હાલત પોને છુપો રહી જોવાની ખાશીઅત હતી. એવા છુપા વેશે તે ફરતો કે કોઈને જાણાયા વીનાં તે ઘણીક વખતે પોતે નહીં ધારે એવી હકીકતો મેલવતો હતો, અને એથી જ બનાવો પોતાનાં દીવાનખાનાંમાં અને દરબારમાં છુપા બનેલા હોએ તે વતીક તેને ખબર પડતા હતા. એક રોજ તે ફરતાં ફરતાં શીહા પુરજ પાશે આવી

ખારણાં આગલ તે સાંભલવા ઉભા. (સફ ૭૫૪.)

લાગો. ત્યાંથી પશાર થતાં તેને લાગું કે કોઈ વાત કરતું હતું તેથી ખારણા આગલ કાંન ધરી શું વાત થતી હતી તે સાંભલવા ઉભા. તેને ફતનાંને

જરૂરી અને પોકાર કરતાં સાંભલી; કારણ એ ઓરતનાં ધગ ધીઆનમાં ખીજું કાંઈજ નહીં પણ જોનમ હતો. તેણીને ખલીફે બોલતાં સાંભલી કે “ઓ જોનમ! અરે બેનશીબ.

ખરા અભાગીઆ જોનમ! હમણાં તું કયાં રવડતો હશે? તાહારી ઘાટકી શરજતે હમણાં તને કયાં વેરાંનમાં નાખી મુક્યો હશે? પણ અફસોસ તારી કમબખતીનું મુલ હું પોતે થઈછું અને એ શરવે પોણ તું મારે ખાતર ભોગવે છે! અરે મને તેં તે જગાપર પડી જરી જવા કાંઈ નહીં દીધી? અને મને આશરો આપી મારે જાન બચાવી આવી તારી પોતાની માઠી હાલત તેં શું કરવા કીધી! તારી સખાવત અને દયાના બદલો તું કેવો પાંમેછ. અફસોસ! ધરમીઆ ના મુરબી ખલીફ તારી કીધેલી મારી પરાણા ચાકરી અને

આગતા સવાગતાને સારૂ ભારે ઈનાંમ આપવું જોઈએ તેને બદલે તારી પુક પકડી તને પાંચમાલ કરવા ધારીઉછે. તેં મને ફક્ત નામદાર ખલીફનીજ

હકદાર ગણી તથા તેને લાએક થાએ એવી રીતે મારી સાથ તુંએ આખરું ભરેલી ચાલ ચલાવી તેનાં બદલામાં તે તારી દોલત ખોદી દીધીએ, તાહારી ઇજત ગુંમાવીએ, અને તારી જીંદગીની સલામતી કીજે તને હુમાણ નાહાશ ભાગ કરવી પડે. અરે ખલીફ! આ જંગલી જુશાનાં ખલીફ! જીઆરે તુંને ગેનમ સાથ સરવેથી મોટા નીઆએ કરતા હજુર તે જોહાંત ઉભુ રેહવું પડસે ત્યાં તું આ તારી ચાલ સાઈ શું જવાબ દેશે? સઘલા ફરેસતાએ ગેનમ તરફ તેની બીન તકશીર સાઈ શાક્ષી પુરશે તેનો તું શું ઉતર દેશે? જે સતા તને હુમાણ મલીએ જેના બલે આખી પૃથવી તારા નાંમથી ધુજેએ તોપણ યાદ રાખજે, આ ખલીફ કે તે સઘલું ઉપલા નીઆયાધીશ પાસથી તારીપર થતી શીક્ષા કદી અટકી શકવાની નથી, કારણ તારું આએ કાંમ ઘણું ઘાટકી, ગેર ઇનશાફી અને અનગતતુંએ.” એટલું બોલી ફતનાંનો દીઆ ભરાઈ આવીઆથી મુગી રહી તે રડવા લાગી.

ખલીફને તેણીની હકીકત પાછી ધીઆંનમાં લેવાને ફરજ પડી. તેને બોલી રીતે માલમ પડીઊં કે જે તેણે સાંભલીઊંછ તે સઘલું ખરું હોયતો તેની માનીતી ફતનાં તદ્દન નીર અપરાધી અને નીરદોશ હતી, અને તેણે ગેનમ અને તેનાં કુતબ શંબધી જે હોકમો કાહાડયા તે ઘણા ઉતાવળા અને અવીચારી હતા. એ બાબદ પોતાને લાગતી વલગતી હોવાથી તેણે ઠેરાવ કીધો કે ખાનેનમાં ખરી હકીકત શુંએ તે બોલી કાહાડવી. તે ત્યાંથી પોતાનાં આરડા તરફ ખાછે ફરીએ અને મશફરને હોકમ કીધો કે શીહા બંદીખાંણમાંથી ફતનાંને લાવી તેની હજુર હાજર કરવી.

ખલીફનાં બોલવાપરથી તથા તેને પકડેલી રીત-બીત પરથી એ પુરો શખસ ઘણો દીલથી મલકાયો

કારણ કે ફતનાંને તે ઘણો ચાહતો હતો. તે પાંખી ગયો કે ખલીફ તેણીપર રહેમ કરવા ધારતો હતો. તે તુરત દોડી ગયો અને દરવાજા હુંગાડી બોલીએ, “ખાંતું ફતનાં, તમો મારી સાથ મેહરબાંની કરી ચાલો, અને હું આશા રાખું કે એ જગા તમો ફરી કદીબી જશે નહીં. નાંમદાર ખલીફ તમો સાથ વાત કરવા માંગેએ અને તેનાં બોલવાપરથી હું એમ ધારું કે એ તેનું તમોને તેજવી મંગાવવું તમારા લાભતુંએ.” ફતનાં જનાંનાં વડા સાથ ચાલી, અને ખલીફનાં આરડામાં આવી, અને પગે પડી નમી અને તેમ કરતાં તેનીની આંખમાં ગડગડ આંશુ આવી ગયાં. તેને ઉઠાડીઆ વીનાં ખલીફ બોલીએ, “ફતનાં, હું ધારું કે તું મારાપર એવો વાંક મુકેએ કે મે જુલમાત અને ગેર ઇનશાફી ગુજરીએ. જે ઘણી વીશે તું બોલેએ કે મારે વીશે પુરતું માંન અને અદબ ધરાવ્યા છતાં તે મારા હાથપર ખુવાર થઈ નાસભાગ કરે. ફરેએ તે મરદ કોણું? તું છુટથી બોલ જરાબી અકોશ રાખ્યા વીનાં જે હોએ તે મારા આગલ ખુલાશો કર. તને ખબર છે કે મારો દીલગુરદો કેવો દયાલુએ અને કેવો હું ઇનસાફને ચાહનારોએ.”

એ શાંભલી ફતનાં પાંખી ગઈ કે પોતે જે ખાંગેખુલંદ બોલી હતી તે ખલીફ શાંભલીઉ હતું. એ તકનો લાભ લઈ ગેનમપરતું કુખ મોકલું કરી દેવાનો તેણીએ ઠેરાવ કીધો. તેની હાથ જોડી બોલી, “ઓ ખરા ધરમીઆનાં પીતા અને શરદાર મારા મોહોડાંમાંથી જે તમોને ન ગમતા શખુનો નીકલી પડીઆ હોએ તે સાઈ તમારી શોડેથી હું માંફી માંગું છું. પણ જે ઘણી હાલ કંગાલીઆત અને જુલમાત ભોગવેએ તેને વીશે જાણવા માંગો છું તો શાહેબ તે ઘણી દમાશકશ શેહરનાં સોદાગર અપ્પ અયુબના બેટા

ગેનમછે. તેણે મને ભય ભરેલાં મોહતનાં પંખ-
માંથી બચાવી લીધીછે અને પોતાનાં ઘરમાં મને
શાહેતા આપીછે. મારે કબુલ કરવું જોઈએક કે
જેવી પહેલાં તેણે મને જોઈ તેવીજ તેણે પોતાને
ખાતર મને ધારી હોયે અને પોતાનો પીઆર
મારી સાથે જોડવાને કદાચ ધીઆંન કીધું હોયે;
કારણ તે મારાપર બેહદ મેહરબાંણી અને માયા
ખતાવા લાગો તથા મારી સરવે હાજતો તે એક
બોલ બોલતાં પુરી પાડી આપવા લાગો. પણ જેવું
મેં તેને જાણાવીઊં કે હું તમો નાંમદારની હક-
દાર બાંદી છું તેવુંજ તે બોલીઆ, “અએ નાં-
મદાર બાંનું જે જાણસ ઘણીને સાઈ ની-
રમાંન થયલી હોયેછે તેને ગુલાંમોની મનઈછે.”
તેજ પલથી મેં તેને એક ખરો નેક આદમી
જોયો. ત્યાં પાંની તેની સરવે ચાલ ચલગત
પોતાનાં બોલોને આજુશરતી કીધી. પણ નાંમદાર
સાહેબ તમે તો સારી પેકે જાણોછ કે તે બચા-
રાને તમોએ કેટલી શખતાઈથી હીણીઆછે,
જેનો જવાબ બોલ આગલ તમોને દેવો ભારી
પડશે.”

ફતનાંને જોડેથી ઉપલા શખુનો શાંભલી
ખલીફ ગુશ થયો નહીં, તે પુછવા લાગો,
“તું ગેનમની તારીફ અને નેકી વરણવેછે તે
ઉપર શું હું ઇતખાર રાખું?” એ શાંભલી તે
બોલી, “બેશક તમારે ઇતખાર રાખવો જોઈએ.
હું આખી દુનીઆં ખાતર તમારેથી જે સચાઈછે
તે કબુ છુપાવીશ નહીં, અને હું કેહેવી સાચીછું
તે શાખીત કરવાને મારે એક બીનાં કબુલ ક-
રવીછે કે જે શાઈ તમો મુરબી કદાચ ના-
ખુશ થાઓ તેની મને ફીકરછે, પણ તે વીશે
હું આગલથી તમો નામદારથી મારી ચાહું છું.”
હરન બોલીઆ, “બેટી તું બે ઘડક બોલ
તું મારી આગલ સરવે સાચે સાચું કેહેશે તો
હું તારૂં સરવે બેસવું માફ કરીશ.” “ત્યારે

સાહેબ, મને જાણાવા દા કે ગેનમે જે ચાલ મારી
સાથ ચલાવી, તેથી તેનાંપર મારો ચાહા દાહ્યો
છે, અને તમોને ખબર તો છે કે પીઆર કેવો
જુલમગાર હાયછે. હું તેનાંપર મોહી પડી છું.
તેને વીસે કોઈ છુપો જુશો જે હજુર તુલીક
મને જાણાવેલો હતો નહીં તે ઉશકેરાયેઆછે.
એ વાત તેને ખબર પડી પણ મારી એ નખ-
લાઈનો લાલ લેવાને બદલે, મારા પીઆરમાં
તે ખલી ખાખ થતો હતો તે છતાં તે તમારા
તરફની ફરજમાં મુશતકીમ રહ્યો અને એ તેનો
જુસો તેને જે બોલાવતો તે ફકત એટલુંજ હતું
કે “જે ચીજ ઘણીને સાઈ અનાઆએત થઈ
હોય તે કબુખી ગુલાંમોની થતી નથી.”

આ સાંભલી કોઈ ખીજે હતોતો ખચીત ઘણો
ગુશો કરતો, પણ ખલીફ તેમ કીધું નહીં.
એથી ઉલતો તે નરમ પડી ગયો. તેની અતીઆર
તુલીક તેને પગે પડેલી હતી તેથી તેને ઉઠવાના હોકમ
કીધો, અને પોતાની પાસ બેસાડી તેને કહ્યું,
“અવલથી તે આખર શુંધીની તાહારી સરવે હકી-
કત જાહેર કર.” તેણીએ તે સઘલી વાત ઘણી
શહરાઘાત અને તાલમેલથી કીધી. જોખીદી વીશે
તે વધારે બોલી નહીં પણ જખજખ ગેનમની
વફાદારી, દીલસોજી અને તેણે તેણીપર ખતા-
વેલી મેહરબાંની સાઈ તારીફ કીધી. વલી તે-
ણીએ ખુલાસો કીધો કે તેણીને ગેનમ શાથ
છુપઈ રહેવાની ફરજ એમ પડી હતી કે
જ્યાં શુધી ખલીફ સેહરમાં પાછો ફરે નહીં
ત્યાં શુધી જોખીદીની નજર હેઠલ તેણીએ પો-
તાની સલાંમતી જોઈ નહીં, અને તેથીજ કરી
ગેનમનાં આશરા હેઠલ કોઈ નહીં જાણે તેમ
તેણીએ દીવશ ગુજરીઆ અને જોખીદીને એવાજ
વીચારમાં ઠગાવા દીધી કે તેણી મરણ પાંખી
હતી. છેલ્લે તે બોલી કે ગેનમને તેણીએ પોતે
નહશાડી મુકેલો હતો કારણકે તે વખતે તમારા

